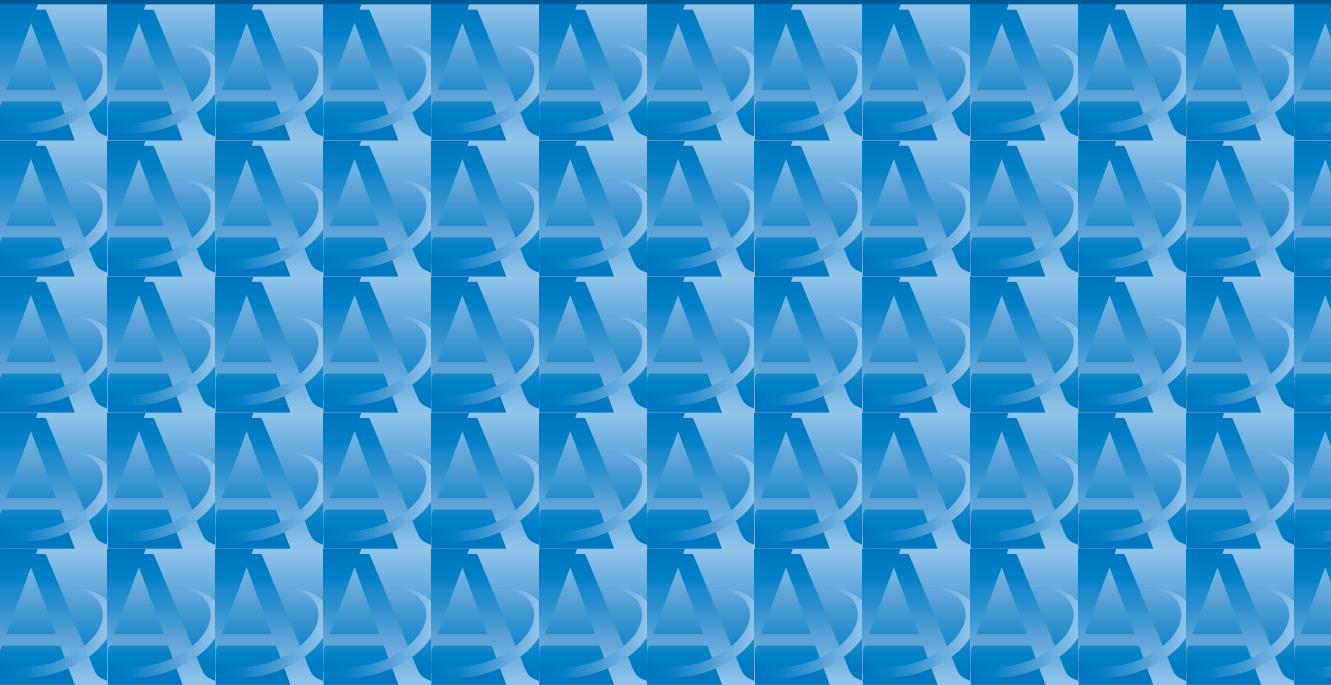

Jarkko Hautamäki
Teppo Säkkinen
Marja-Liisa Tenhunen
Jani Ursin
Jukka Vuorinen
Päivi Kamppi
Gunnel Knubb-
Manninen

Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta

Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet
korkeakoulutuksen näkökulmasta

Koulutuksen arviointineuvoston
julkaisuja 59

Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta

Jarkko Hautamäki
Teppo Säkkinen
Marja-Liisa Tenhunen
Jani Ursin
Jukka Vuorinen
Päivi Kamppi
Gunnel Knubb-Manninen

Koulutuksen
arviointineuvosto

JULKAISUN MYYNTI:

Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristö
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
puh. 040 805 4276
faksi (014) 617 418
kti-asiakaspalvelu@jyu.fi
www.edev.fi

Julkaisija: Koulutuksen arviointineuvosto, Jyväskylä 2012

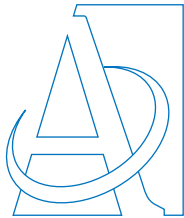
© Koulutuksen arviointineuvosto ja kirjoittajat

Kansi ja ulkoasu: Martti Minkkinen
Taitto: Kaija Mannström

ISSN 1795-0155 (painettu)
ISSN 1795-0163 (verkkojulkaisu, pdf)

ISBN 978-951-39-4666-1 (painettu)
ISBN 978-951-39-4667-8 (verkkojulkaisu, pdf)

Jyväskylän yliopistopaino
2012

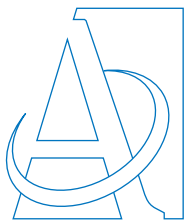

Sisältö

Tiivistelmä.....	9
Sammandrag.....	11
Abstract.....	13
1 JOHDANTO.....	15
1.1 Arviointitehtävä ja tavoite	16
1.1.1 Jatkokoulutusvalmiudet.....	18
1.2 Arvioinnin toteutus	20
1.2.1 Arviointiryhmä ja arvioinnin toteuttamiseen osallistuneet.....	20
1.2.2 Arvioinnin pohjatietojen kerääminen.....	20
1.2.3 Kysely	21
1.2.4 Ryhmähaastattelut	23
2 LUKIOKOULUTUKSEN TAVOITTEET.....	25
2.1 Lukiolaki.....	25
2.2 Lukion tuntijako	27
2.3 Lukion opetussuunnitelman perusteet.....	28
2.4 Uudistunut ylioppilastutkinto.....	30
3 LUKION SUORITTANEIDEN NÄKEMYKSET JATKOKOULUTUS- VALMIUKSISTAAN KORKEAKOULUISSA	32
3.1 Vastanneiden yleiskuvaus	32
3.1.1 Lukion suorittamisaika.....	32
3.1.2 Vanhempien koulutustaustan, sukupuolen, äidinkielen ja alueen yhteys korkeakouluopintoihin pääsyyn.....	33
3.1.3 Ylioppilastutkinnon arvosanan yhteys hakukertojen määrään ja korkeakouluopintoihin siirtymiseen.....	36

3.2	Jatko-opintoihin hakeutuminen	39
3.2.1	Hakeminen korkeakouluun.....	39
3.2.2	Jatkokoulutusvalmiuksien muuttuminen hakukertojen välillä	41
3.2.3	Korkeakouluvalmiuksien parantaminen.....	42
3.2.4	Hakemisessa hyödyllisiksi koetut lukion oppiaineet	43
3.2.5	Mielekkäimmät tavat hakea korkeakouluun/jatko-opintoihin	44
3.3	Sijoittuminen korkeakouluun	44
3.3.1	Korkeakouluun päässeet.....	44
3.3.2	Korkeakouluopintoihin hakematta jättäneet ja korkeakouluopintonsa keskeyttäneet	48
3.4	Lukiossa annettava opetus ja opinto-ohjaus jatkokoulutusvalmiuksien näkökulmasta.....	49
3.4.1	Eri oppiaineiden hyödyllisyys ja riittävyys	50
3.4.2	Oppiainekohtaiset muutostarpeet.....	52
3.4.3	Geneerisiin taitoihin liittyvät jatkokoulutusvalmiudet	60
3.4.4	Opinto-ohjaus.....	64
3.5	Korkeakouluopintojen ja odotusten vastaavuus.....	69
3.6	Yhteenveto: Lukiokyselyn keskeiset tulokset	71
3.6.1	Hakeutuminen korkeakouluopintoihin.....	71
3.6.2	Lukiosta saadut tiedot ja taidot korkeakouluopintojen kannalta	72
3.6.3	Lukio-opetus.....	73
3.6.4	Opinto-ohjaus.....	75
4	LUKION SUORITTANEIDEN OSAAMINEN JA JATKOKOULUTUS-VALMIUDET KORKEAKOULUJEN ARVIOIMINA.....	77
4.1	Korkeakoulujen edellyttämät jatkokoulutusvalmiudet.....	77
4.1.1	Lukion suorittaneiden tiedolliset valmiudet.....	78
4.1.2	Lukion suorittaneiden geneeriset valmiudet	83
4.2	Lukion suorittaneiden jatkokoulutusvalmiuksiin liittyvät sopeuttamistoimet korkeakouluissa.....	87
4.3	Ylioppilastutkinto, päättötodistus ja lukion opinto-ohjaus korkeakoulujen arvioimina	89
4.4	Yhteenveto: Korkeakouluhaastattelujen keskeiset tulokset	93
5	FÄRDIGHETER FÖR HÖGSKOLESTUDIER EFTER SVENSKSPRÅKIGT GYMNASIUM	96
5.1	Utvärderingens syfte.....	96
5.2	Insamling av material för utvärderingen.....	97
5.3	Beskrivning av de svenskspråkiga studenterna.....	98
5.4	Hur gymnasiet lyckas i uppgiften att ge högskolefärdigheter	99
5.4.1	Vilka kunskaper och färdigheter ger gymnasiet med tanke på högskolestudier?	99

5.4.2	Hur har gymnasiet stött studerandenas färdigheter att välja utbildningsområde?	100
5.4.3	Hur motsvarar kunskaperna och färdigheterna från gymnasiet kraven i högskolestudierna?	101
5.4.4	Studerandenas och högskolepersonalens förslag till utveckling av gymnasieutbildningen.....	102
5.5	Andra faktorer med betydelse för högskolestudier.....	102
5.5.1	Vad berättar studentexamen och gymnasiets avgångsbetyg om sökandenas färdigheter med tanke på högskolornas förväntningar?.....	102
5.5.2	Hurdana förändringar sker det i färdigheterna för högskolestudier under tiden mellan man söker in och kommer in på högskolan?	103
5.5.3	Hurdana faktorer förklarar att man kommit in på högskolan?	103
5.6	Sammanfattning.....	104
6	YHTEENVETO JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET	105
7	SAMMANFATTNING OCH UTVECKLINGSREKOMMENDATIONER.....	109
	Lähteet	113
	Liitetaulukot ja -kuviot	115
	Kyselylomake	142
	Korkeakouluille esitettyt haastattelukysymykset	154

Tiivistelmä

Hautamäki J., Säkkinen T., Tenhunen M-L., Ursin J., Vuorinen J., Kamppi P. & Knubb-Manninen G. 2012. Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 59. Jyväskylä.

ISSN 1795-0155 (painettu), ISSN 1795-0163 (verkkojulkaisu, pdf)

ISBN 978-951-39-4666-1 (painettu), ISBN 978-951-39-4667-8 (verkkojulkaisu, pdf)

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiantoon perustuva Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta -arviointi kohdistuu kahteen pääkysymykseen. Ensimmäinen tarkastelee lukion tuottamia tiedollisia ja taidollisia sekä ns. geneerisiä valmiuksia korkeakoulutuksen näkökulmasta. Toinen näkökulma kohdistuu lukion tuottamien tietojen ja taitojen sekä korkeakouluopiskelun edellyttämien valmiuksien vastaavuuteen. Vastauksia arviointikysymyksiin on hankittu lukion suorittaneille tehdyn kyselyn ja korkeakouluissa työskentelevien henkilöiden ryhmähaastattelujen avulla.

Hakeutuminen joko ammattikorkeakouluun tai yliopistoon liittyy ylioppilastutkimustenestykseen, äidinkieleen ja sosiaaliseen taustaan. Sekä lukion suorittaneet että korkeakoulujen henkilöstö kokevat jatkokoulutusvalmiuksien usein paranevan väli vuosien aikana.

Arvioinnin mukaan lukio tuottaa myönteisen asenteen jatkokoulutukseen sekä hyvän yleissivistyksen. Lukion oppiaineiden sisältöjä pidetään korkeakouluopintojen näkökulmasta pääsääntöisesti riittävinä, mutta lukion opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen oppimistavoitteiden määrä on oppimisen kannalta kuitenkin liian laaja. Kaikkia tavoitteita ei koeta saavutetun, eikä opiskelijalle näin muodostu kokonaiskuva opinnoistaan.

Lukioon kohdistuva kritiikki osuu erityisesti opinto-ohjaukseen, jonka kompassivä viä ovat ohjaus oikeiden lukiokurssien valintaan, järjestelmällinen ohjaus jatko-opintoihin ja ammatillisen identiteetin hahmottaminen jo lukioaikana. Arvioinnin mukaan nykyisen opinto-ohjauksen malli ei ole riittävän toimiva.

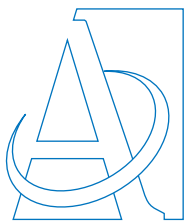
Jatkokoulutuksen näkökulmasta lukiossa opiskelleet toivovat lisää valinnaisuutta voidakseen keskittyä keskeisiksi kokemuksiinsa oppiaineisiin. Lisäksi toivottiin lukion eri oppiaineiden opetuksen pedagogista kehittämistä.

Oppiainekohtaisesti lukiossa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti äidinkielen ja matematiikan perustaitoihin, ruotsin kielen hallintaan sekä opiskelijoiden yhteiskunnalliseen osaamiseen. Korkeakoulutuksen kannalta keskeistä on varmistaa lisäksi myös sellaisten taitojen oppiminen, joita ei arvioida ylioppilastutkinrossa. Näitä geneerisiä taitoja ovat mm. tietotekniset valmiudet, oppimaan oppimisen taidot, oma-aloitteisuus, kriittisyys, tieteellinen kirjoittaminen sekä työelämävalmiudet.

Arvioinnissa on päädytty seuraaviin kehittämissuosituksiin:

1. Lukiokoulutuksen pirstaleisuutta on vähennettävä.
2. Keskeisten oppiaineiden osaamista on vahvistettava.
3. Lukiolaisten geneerisiä ja työelämään liittyviä valmiuksia on parannettava.
4. Lukion opinto-ohjaus tulee uudistaa perusteellisesti.

Asiasanat: lukio, jatkokoulutusvalmiudet, tiedolliset ja taidolliset valmiudet, geneeriset valmiudet, korkeakouluvalmiudet, arviointi.

Sammandrag

Hautamäki J., Säkkinen T., Tenhunen M-L., Ursin J., Vuorinen J., Kamppi P. & Knubb-Manninen G. 2012. Färdigheter för högskolestudier efter gymnasiet. Publikationer från Rådet för Utbildningsutvärdering 59. Jyväskylä.

ISSN 1795-0155 (häftad), ISSN 1795-0163 (pdf)

ISBN 978-951-39-4666-1 (häftad), ISBN 978-951-39-4667-8 (pdf)

Den utvärdering av färdigheter för högskolestudier efter gymnasiet som gjorts på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet är fokuserad på två huvudfrågor. För det första granskas ur högskolsynvinkel de kunskaper och färdigheter samt de s.k. generiska färdigheter som gymnasiet gett. För det andra fokuseras på hur de färdigheter som gymnasiet ger motsvarar de färdigheter som högskolestudierna förutsätter. Svar på utvärderingsfrågorna har insamlats med hjälp av en enkät till de studenter som genomgått gymnasiet och med hjälp av gruppintervjuer med personer som jobbar inom högskolan.

Huruvida studerandena söker till yrkeshögskola eller universitet har att göra med framgången i studentexamen, modersmålet och med social bakgrund. Såväl studenterna som högskolpersonalen upplever ofta att färdigheterna för fortsatta studier blir bättre under mellanår.

Enligt utvärderingen ger gymnasiet en positiv inställning till fortsatta studier och en god allmänbildning. Innehållet i gymnasiets läroämnen anses med tanke på högskolestudier i huvudsak vara tillräckliga men mängden inlärningsmål som presenteras i grunderna för gymnasiets läroplan är med tanke på inläringen dock alltför omfattande. Man upplever att alla mål inte uppnås och därigenom får studeranden inte någon helhetsbild av sina studier.

Kritiken mot gymnasiet riktar sig speciellt mot studiehandledningen vars stötestenar är handledning vid val av gymnasiekurser, systematisk handledning för val av fortsatta studier och gestaltning av en yrkesidentitet redan under gymnasietiden. Enligt utvärderingen fungerar den nuvarande studiehandledningsmodellen inte tillräckligt bra.

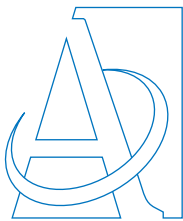
De studerande som genomgått gymnasiet önskar med tanke på fortsatta studier också valfrihet för att kunna koncentrera sig på sådana läroämnen som de upplever vara viktiga. Vidare efterlyser de pedagogisk utveckling av undervisningen i olika läroämnen.

Om vi tänker på läroämnena borde man i gymnasiet fästa uppmärksamhet speciellt vid basfärdigheter i modersmål och matematik, vid behärskande av svenska samt vid elevernas samhällsfärdigheter. Ur högskolutbildningens synvinkel är det viktigt att försäkra sig om att även sådana färdigheter inlärs som inte bedöms i studentexamen. Dyliga generiska färdigheter är bland annat datatekniska färdigheter, färdigheter i att lära sig lära sig, att ta initiativ, vara kritisk och skriva vetenskapliga texter samt arbetslivsfärdigheter.

Utvärderingen utmynnar i följande utvecklingsrekommendationer:

1. Det fragmentariska draget i gymnasieutbildningen bör minskas.
2. Kunskaperna i de centrala läroämnena bör förstärkas.
3. Gymnasisternas generiska färdigheter och färdigheter i anslutning till arbetslivet bör förbättras.
4. Gymnasiets studiehandledning bör grundligt förnyas.

Nyckelord: gymnasium, färdigheter för fortsatta studier, kunskaper och färdigheter, generiska färdigheter, högskolfärdigheter, utvärdering.

Abstract

Hautamäki, J., Säkkinen, T., Tenhunen, M-L., Ursin, J., Vuorinen, J., Kamppi, P. & Knubb-Manninen, G. 2012. Evaluation of the competencies for higher education of upper secondary school students. Publications by the Finnish Education Evaluation Council 59. Jyväskylä.

ISSN 1795-0155 (printed version), ISSN 1795-0163 (pdf)

ISBN 978-951-39-4666-1 (printed version), ISBN 978-951-39-4667-8 (pdf)

This evaluation, which was commissioned by the Ministry of Education and Culture, focuses on two principal questions. Firstly, the knowledge and skills as well as ‘generic competencies’ that pupils develop at general upper secondary school are examined from the perspective of higher education. Secondly, attention is focused on the relevance of these competencies to the competencies required in higher education. Answers to these questions were sought with a questionnaire sent to general upper secondary school graduates and with group interviews of personnel at higher education institutions.

Success in the Finnish matriculation examination and mother tongue as well as social background have an impact on the choice of study either at a polytechnic (i.e. university of applied sciences) or at a university. Both the surveyed graduates and interviewed staff find that the competencies needed in higher education are often improved during the ‘gap’ years between school graduation and admission to a higher education institution.

According to the evaluation, general upper secondary school equips pupils with a positive attitude toward post-secondary education and with a good all-round education. The contents of the school subjects are mostly regarded as sufficient from the

perspective of higher education, but the number of learning objectives presented in the national core curriculum for upper secondary education is excessive from the learning point of view. The respondents experience that not all the objectives have been reached, which is why pupils do not form a holistic picture of the education.

The critique of general upper secondary education is particularly targeted at study guidance, whose stumbling blocks include guidance on selecting the appropriate upper secondary school courses, systematic guidance regarding the choice of post-secondary education, and development of a professional identity as early as upper secondary school. Based on the evaluation, the present study guidance model is not sufficiently effective.

With an eye on studies after upper secondary school, the graduates also appreciate optionality as a means to concentrate on the subjects that they find essential. They also hope that teaching in the various subjects would be pedagogically developed.

Particular attention should be paid to the basic skills in mother tongue and mathematics, the mastery of Swedish, and pupils' societal competencies. For success in higher education, it is also essential to ensure the acquisition of some skills that are not assessed in the matriculation examination. These generic skills include e.g. ICT skills, learning-to-learn skills, initiative, critical thinking, scientific writing, and employability competencies.

Based on the evaluation, the following development efforts are recommended:

1. The fragmentariness of general upper secondary education must be reduced.
2. Competencies in the key subjects must be enhanced.
3. General upper secondary school pupils' generic and employability-related competencies must be improved.
4. Study guidance at general upper secondary school must be thoroughly renewed.

Keywords: General upper secondary school, competencies for post-secondary education, knowledge and skills, generic competencies, competencies for higher education, evaluation.

1

Johdanto

Ylioppilastutkinto on alun perin luotu korkeakoulujen opiskelijavalintojen tueksi. Helsingin yliopiston järjestämää ylioppilastutkintoa käytettiin ensin yliopiston pääsykokeena, mutta vuonna 1874 se siirrettiin pääosin lukioiden järjestettäväksi. Tutkinnon tarkoitus oli selvittää, hallitseeko ylioppilas yliopisto-opinnoissa tarvittavat perustiedot. Tutkinnon hyväksytysti suorittaneet saivat luvan kirjautua Helsingin yliopiston opiskelijoiksi sekä oikeuden käyttää ylioppilaa arvonimeä. (Esim. Kaarninen & Kaarninen 2002)

Ylioppilastutkintoa halutaan edelleen kehittää palvelemaan nykyistä paremmin jatkokoulutuksen ja erityisesti korkeakoulutuksen opiskelijavalintoja. Lukiokoulutuksen kehittämisen painopisteitä ovat lukio-opetuksen hyvä laatu ja saavutettavuus sekä lukion kehittäminen yhä enemmän akateemiseen koulutukseen valmistavaan suuntaan. (Opetusministeri Henna Virkkunen 13.8.2010) Jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen on lukion tärkein tehtävä myös lukion suorittaneiden mielestä. Tämän lisäksi lukiolaiset pitävät tärkeänä myös yleissivistystä, jonka voidaan katsoa liittyvän jatkokoulutusvalmiuksiin (Lukion suunta 2009).

Tietoa lukion tuottamista jatkokoulutusvalmiuksista tarvitaan myös koulutuspoliittisten tavoitteiden edistämiseksi ja sitä kautta Suomen elinkeinoelämän kilpailukyvyyn lisäämiseksi. Näitä koulutuspoliittisia tavoitteita ovat muun muassa työurien pidentäminen sekä jatko-opintoihin kuluvan ajan lyhentäminen. Suomessa korkeakouluopinnot aloitetaan keskimäärin vanhempina kuin muissa OECD-maissa. Uusista opiskelijoista puolet on alle 21,4-vuotiaita ja viidennes on yli 25-vuotiaita. Valtaosa suomalaisiin korkeakouluihin päässeistä uusista opiskelijoista on aiempien vuosien

ylioppilaita tai sellaisia, joilla on jo korkeakoulututkinto tai opiskelupaikka korkeakoulussa. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010, 11)

Lukion suorittaneiden sijoittumisnopeus korkeakouluihin vaihtelee. Nopeimmin sijoittuvat hyvin ylioppilastutkinnossa menestyneet. Yliopistojen perustutkintojen ja ammattikorkeakoulututkintojen (nuorten koulutus) uusien opiskelijoiden mediaanikä on 21 vuotta, mutta viidennes aloittajista on yli 26-vuotiaita.

Uusista ylioppilaista noin 75 % hakee heti korkeakoulutukseen, mutta heistä alle 40 % saa paikan samana vuonna: yliopistoissa aloittaa 21 % ja ammattikorkeakouluissa 18 % samana vuonna ylioppilaaksi kirjoittaneista. Vuoden kuluttua ylioppilastutkinnon suorittamisesta korkeakouluun on päässyt 58 %, ja kolmen vuoden kuluttua 70 %:lla lukion suorittaneista on opiskelupaikka joko ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa.

Joka seitsemäs hakija hakee samanaikaisesti sekä yliopistoihin että ammattikorkeakouluihin. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun suhteelliset osuudet hakijoista ovat pysyneet 2000-luvulla suunnilleen samansuuruisina, samoin opiskelupaikan vastaanottaneiden osuudet hakeneista. Opiskelijoita, jotka on hyväksytty sekä yliopistoon että ammattikorkeakouluun, on varsin vähän (14 %), ja heistä valtaosa (85 %) valitsee yliopiston. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010, 11) valintojen yhdistämisellä voitaisiin selkeyttää hakemista ja vapauttaa paikkoja entistä nopeammin muille hakijoille.

Korkeakouluun pääsyyn vaikuttavat monet eri tekijät, joista lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet on yksi pääsyy selittävä tekijä. Suuri osa korkeakouluissa tarjolla olevista koulutusaloista on kuitenkin sellaisia, joihin pääsee vain hyvin pieni osa hakijoista vuosittain. Siten korkeakouluun pääsyyn voi vaikuttaa enemmän aloituspaikkojen pieni lukumäärä suhteessa suureen hakijamäärään kuin hakijoiden lukiosta saamat tiedot, taidot tai valmiudet.

1.1 Arviointitehtävä ja tavoite

Lukiolaisten jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta -arvioinnissa on tuotettu tietoa korkeakoulujen tarpeista ja tyytyväisyydestä lukion suorittaneiden jatkokoulutusvalmiuksiin sekä selvitetty lukion tuottamia valmiuksia lukion suorittaneiden nuorten arvioimina. Arviointi on tehty vuosina 2010–2011 opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta. Tämä on järjestyksessään neljäs Koulutuksen arviointineuvoston lukiota koskeva arviointi¹.

¹ Mäensivu, K., Mäenpää, H., Määttä, M., Volanen, M.V., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Räisänen, A. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö opetuksen järjestämisessä. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 23:2007.

Väljäärvi, J., Huotari, N., Iivonen, P., Kulp, M., Lehtonen, T., Rönholm, H., Knubb-Manninen G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. Lukiopedagogiikka. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 40:2009.

Turunen, H., Herajärvi, S., Kupiainen, S., Pirkkalainen, L., Syyrakki, S., Virtanen, V., Öhman, T., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden ja tunti- jaon toimivuuden arviointi. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 55:2011.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksianto on seuraava:

”Lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien arviointi

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana. Ylioppilastutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyysyden. (LL 629/1998)

Arvioinnin tulee kattaa lukiokoulutuksen suorittaneiden tiedolliset ja taidolliset valmiudet ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

Arvioinnissa tulee kuvata monipuolisesti arvioitavaa asiaa ottaen huomioon kielellisiin, alueellisiin ja sukupuolten mahdollisiin eroihin liittyvät tekijät.”

Opetus- ja kulttuuriministeriön ilmoittamissa keskeisissä arviointikohteissa ja -tarpeissa on kaksi pääkysymystä:

- Mitä tiedollisia ja taidollisia valmiuksia lukio tuottaa korkeakoulutuksen näkökulmasta?
- Miten lukion tuottamat tiedolliset ja taidolliset valmiudet vastaavat korkeakouluopiskelun vaatimuksia sekä yliopistojen ja korkeakoulujen tarpeita ja odotuksia?

Opetus ja kulttuuriministeriön ilmoittamat arviointitarpeet liittyvät siis opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksiin ja kypsyytteen opiskella korkeakouluissa. Näiden tarpeiden fokuoimiseksi arviointitehtävää on tarkasteltu myös seuraavien kysymyksiä avulla:

- Tuottaako lukio-opetus opiskelijoiden ja korkeakoulujen kokemuksen mukaan niitä tietoja, taitoja ja valmiuksia, joita korkeakouluopiskelu vaatii?
- Mitä tiedollisia ja taidollisia puutteita korkeakouluihin valituilla opiskelijoilla on valmiuksissa, joita korkeakouluopiskelussa edellytetään?
- Millaisia valmiuksia korkeakoulut edellyttävät tai toivovat opiskelijoiltaan?
- Mitä ylioppilastutkinto ja lukion päättötodistus kertovat hakijan valmiuksista korkeakoulujen näkökulmasta?
- Millaisia muutoksia jatkokoulutusvalmiuksissa koetaan tapahtuvan hakukertojen ja korkeakouluun pääsyn välisenä aikana (ns. välivuoden tai -vuosien aikana)?
- Millaiset tekijät selittävät pääsyä korkeakouluun lukion suorittaneiden ja ylioppilaaksi kirjoittaneiden mielestä?
- Miten lukio on tukenut opiskelijan valmiuksia valita jatkokoulutusala?

Arvioinnin tavoitteena on tukea lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon kehittämistä. Jatkokoulutusvalmiuksista saatua arviointitietoa voidaan hyödyntää lukion opetussuunnitelmien uudistamisen lisäksi myös korkeakoulujen valintajärjestelmiä kehitettäessä.

1.1.1 Jatkokoulutusvalmiudet

Arviointikohteen rajauksen pohjana on käsitteen ”jatkokoulutusvalmiudet” määrittely. Tässä arviointihankkeessa jatkokoulutusvalmiuksilla tarkoitetaan koko lukiolaitoksen kykyä tuottaa opiskelijoilleen riittävän laajoja tiedollisia ja taidollisia valmiuksia korkeakouluopiskeluun. Jatkokoulutusvalmiudet eroavat käsitteellisesti esimerkiksi opiskeluvalmiuksista, joilla tarkoitetaan suppeampia, opiskeluteknisiä taitoja. Jatkokoulutusvalmiudet-termiin on tässä arvioinnissa sisällytetty lukion opetussuunnitelman perusteiden sisältöjen omaksuminen ja lukiossa opittujen asioiden riittävyys korkeakoulujen näkökulmasta, kun taas opiskeluvalmiudet-käsitteen on katsottu viittaavan enemmän opiskeluteknisiin ja opiskelijan henkilökohtaisiin taitoihin.

Tiedolliset ja taidolliset valmiudet voidaan rinnastaa yleisesti siihen, miten hyvin opiskelijat ovat saavuttaneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden (LL 629/1998). Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2003, 12) osoitetaan tässä suhteessa selvä opintojen tarkoitus: ”Lukiokoulutuksen tulee antaa riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella.”

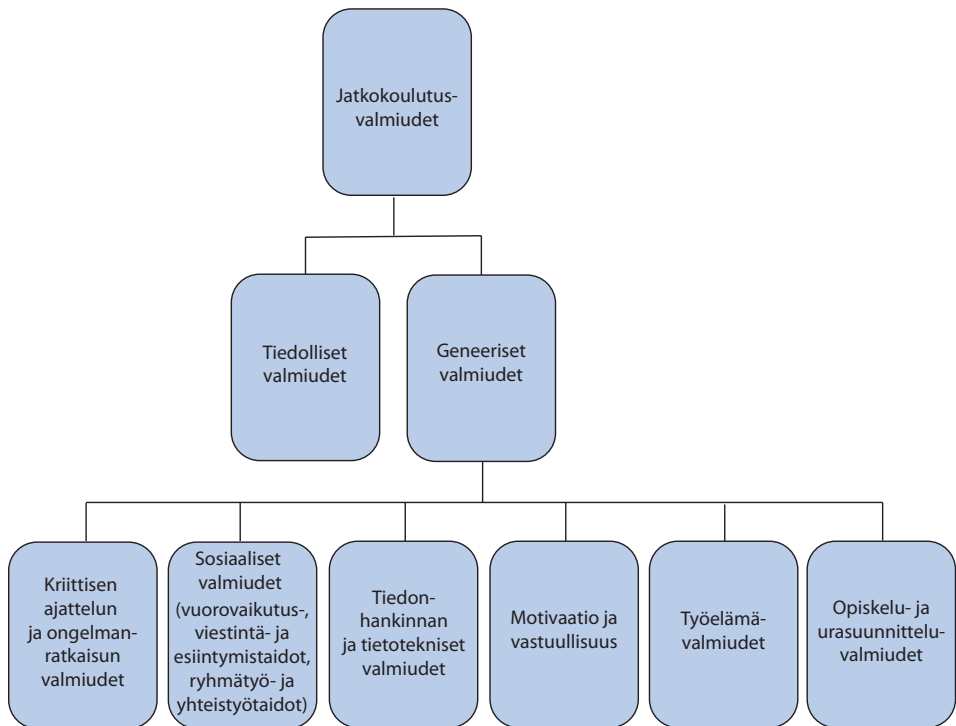
Väljærvi (1997) on tehnyt yliopisto-opettajien näkemyksiin pohjautuvan arviointitutkimuksen lukion tuottamista tiedoista, taidoista ja valmiuksista eri alojen opiskeluun tiedekorkeakouluissa. Tutkimuksen mukaan korkeakouluvalmiuden käsite on yksi lukion yleissivistyksen ilmentymistä mutta sen tarkoitus ei ole johtaa lukio-opetuksen ja opiskelutapojen liialliseen yhdenmukaistamiseen (Väljærvi 1997). Tutkimukseen osallistuneiden näkemyksen mukaan ”yksilöllisyydelle pitää antaa sijaa ja siihen tulee rohkaista. Korkeakouluvalmiuden spesifi määrittely voi vaihdella samasakin aineessa opiskelijan yksilöllisten tavoitteiden mukaan.” (Väljærvi 1997, 6)

Väljærvi korostaa, että tutkimustuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon opettajien odotuksissa ja arvioinneissa heijastuvat kunkin tieteenalan spesifit tarpeet, joita ei voi sellaisenaan omaksua koko lukio-opetuksen arvioinnin kriteereiksi. Eri tieteenalojen korkeakouluopettajien odotuksissa opiskelijoita kohtaan oli kuitenkin myös paljon yhteistä; tieteenalaan katsomatta toivottiin riittäviä yleistietoja, opiskeltavan alan perustietämystä, opiskelussa tarvittavia ajattelun ja tiedon tuottamisen taitoja sekä myönteistä asennetta opiskeluun. Erityisen tärkeänä asiantuntijat pitivät opiskelijan asennetta ja kiinnostusta valitsemaansa alaan, sillä ilman riittävää motivaatiota ei kehittyneillä tiedoilla ja taidoilla ole kovin suurta käyttöarvoa. (Väljærvi 1997)

Nyt julkaistavassa Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta -arvioinnissa tarkastellaan tiedollisten valmiuksien ja oppiainekohtaisten taitojen ohella myös yleisempiä, yleissivistykseen liittyviä tietoja ja geneerisiä val-

miuksia. Geneeristen valmiuksien käsite on monitulkintainen, ja usein geneeristen valmiuksien katsotaan olevan opiskelu- ja ammattialasidonnaisia. Arvioinnissa geneerisiksi valmiuksiksi ymmärretään ne lukiokoulutuksen tuottamat taidot, joista on hyötyä muillakin elämänalueilla, kuten harrastuksissa tai perhe- ja työelämässä. Tällaisia ovat esimerkiksi tiedon tuottamisen ja ajattelun taidot, sosiaaliset taidot, valmius siirtyä korkeakoulutukseen sekä kypsyyt ja taito tehdä valintoja, suunnitella opintojaan ja ottaa niistä vastuuta (ks. kuvio 1).

Kuviossa 1 on kuvattu lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien arvioinnissa huomioidut seikat lukion opetussuunnitelman perusteita 2003 ja Välijärveä 1997 yhdistellen. Kuvion mukaista jäsenystä on hyödynnetty mm. arviointia varten tehdyssä kyselyssä ja haastattelurungossa.

Kuvio 1. Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet

1.2 Arvioinnin toteutus

1.2.1 Arviointiryhmä ja arvioinnin toteuttamiseen osallistuneet

Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta -arviointi toteutettiin kevään 2010 ja syksyn 2011 aikana yhdistetyn suunnittelu- ja arviointiryhmän avulla. Arviointiryhmän jäsenet ovat

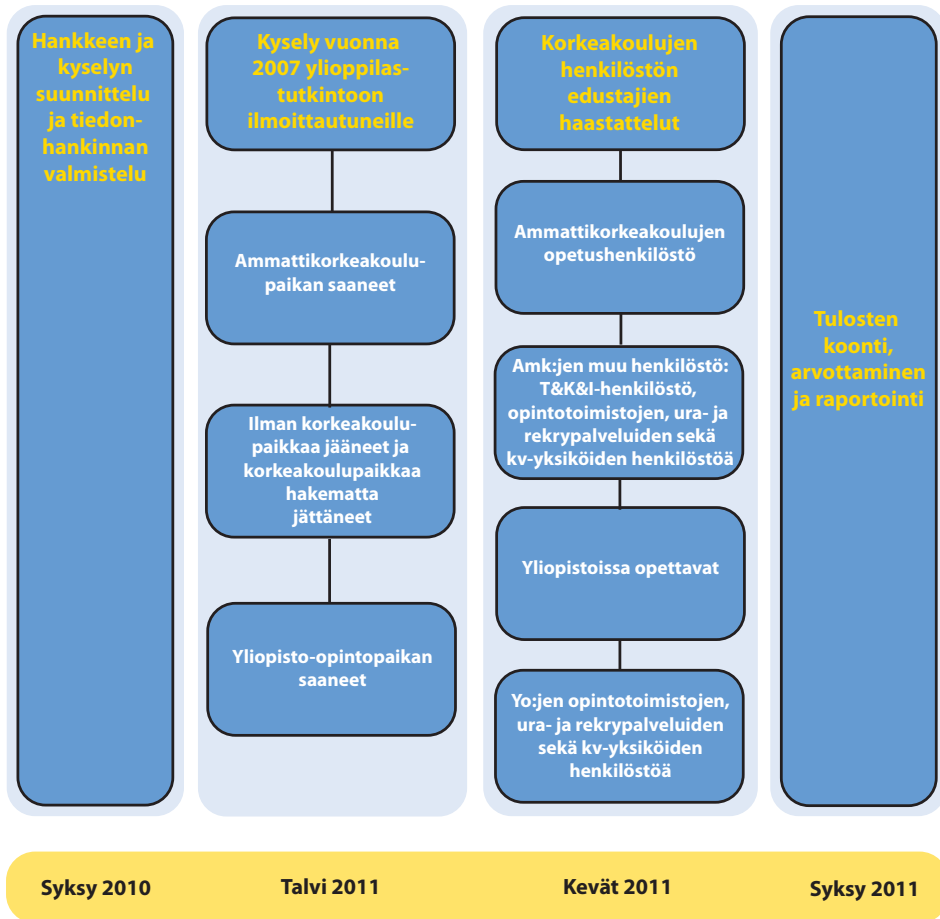
- professori Jarkko Hautamäki, Helsingin yliopisto (arviointiryhmän puheenjohtaja)
- vararehtori, lehtori Jukka Vuorinen, Tampereen normaalikoulu
- rehtori Marja-Liisa Tenhunen, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
- erikoistutkija Jani Ursin, Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos
- Suomen Lukiolaisten Liiton puheenjohtaja (2010) Teppo Säkkinen, Suomen lukiolaisten Liitto
- pääsuunnittelija Päivi Kamppi, Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristö, lukiokoulutus
- pääsuunnittelija Gunnel Knubb-Manninen, Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristö, ruotsinkielinen koulutus.

Arviointiryhmän jäsenten lisäksi arviointihankkeen ruotsinkielistä koulutusta koskevissa asioissa on hyödynnetty opinto-ohjaaja Stefan Träskvikin (Närpiön lukio) sekä akatemianlehtori Tom Gullbergin (Åbo Akademi) asiantuntemusta.

Arviointiryhmän lisäksi arvioinnin toteutukseen ovat Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristössä osallistuneet muun muassa Taneli Vuojus (kyselyn tuottaminen), Elli Ojala (korkeakouluhaastattelujen ja arviointihankkeen muut järjestelyt, taulukot), Nanni Koski ja Lotta Lempinen (aineiston tilastollinen käsittely) sekä Terhi Forssén (kielenhuolto).

1.2.2 Arvioinnin pohjatietojen kerääminen

Aineiston pohjatietojen keruu toteutettiin kahdessa vaiheessa. Arvioinnin pohjaksi laadittiin ensin kysely ylioppilastutkintoon vuonna 2007 ilmoittautuneille. Toisessa vaiheessa haastateltiin korkeakoulujen opetus-, tutkimus- ja tukipalveluhenkilöstöä.

Kuvio 2. Arviointihankkeen toteutus

1.2.3 Kysely

Arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa lähetettiin kysely kaikille, jotka olivat vuonna 2007 ilmoittautuneet suorittamaan ylioppilastutkinnon pakolliset aineet (ahvenmaalaisia lukuun ottamatta). Kyselyyn on siten voinut vastata myös henkilöitä, joiden lukiosta saamat valmiudet eivät ole riittäneet ylioppilastutkinnon hyväksytysti suorittamiseen. Tämän vuoksi tässä arvioinnissa kyselyyn vastanneista henkilöistä käytetään nimitystä lukion suorittaneet, vaikka tarkasti ottaen kaikki ylioppilaskirjoituksiin osallistuneet eivät ole välttämättä suorittaneet koko lukion oppimäärää (esimerkiksi kaksoistutkinnon suorittaneet). Jatkokoulutusvalmiuksia on arvioitu sekä lukion päätötodistuksen saaneiden että ylioppilastutkinnon suorittaneiden (läpäisseiden) osalta, sillä molemmilla ryhmillä on mahdollisuus hakeutua jatko-opintoihin korkeakouluihin. Vuonna 2007 ylioppilastutkintoon ilmoittautuneet on valittu tutkimusjoukoksi

samana vuonna toteutetun ylioppilastutkinnon muutoksen vuoksi. Äidinkielen koe jaettiin silloin tekstitaidon kokeeseen ja esseekokeeseen.

Kysely kohdistettiin kaikille ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautuneille myös siksi, että näin vastaajiksi saatiin sekä korkeakouluun päässeitä että korkeakoulujen ulkopuolelle jääneitä. Kyselyn saaneiden ylioppilaskirjoituksista oli vastaushetkellä kulunut neljä vuotta. Perusjoukko koostui siten 34 868:sta ylioppilastutkinnon vuonna 2007 hyväksytysti tai hylätysti suorittaneesta, joiden nimet hankittiin ylioppilastutkintolautakunnalta ja osoitetiedot Väestörekisterikeskuksesta. Perusjoukolle lähetettiin postitse kirje, jossa pyydettiin vastaamaan nettikyselyyn. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista.

Kaikkiaan tavoitettiin 34 241 henkilöä, joista kyselyyn vastasi 10 087, joten vastausprosentiksi muodostui 29. Vastaajia on 439:stä eri lukiosta. Vastanneista miehiä on 3 850 (38 %) ja naisia 6 237 (62 %). Naiset ovat hieman yliedustettuina, sillä vuonna 2007 ylioppilaskirjoituksiin osallistuneista 57 % oli naisia, kun taas kyselyyn vastanneista naisia on 62 %. Vastanneista 93 % on äidinkieleltään suomenkielisiä, 5,5 % ruotsinkielisiä ja 1,5 %:lla vastaajista äidinkieli on jokin muu. Sekä suomen- että ruotsinkielisten vastausprosentti on 29. Äidinkielenään muuta kieltä puhuvista 20 % vastasi kyselyyn. Kielellisesti ja maakunnallisesti aineisto on erittäin edustava.

Vastanneiden joukossa on keskimääräistä hieman enemmän ylioppilastutkinnossa hyvin menestyneitä, mutta muuten kyselyyn osallistuminen ei ollut yhteydessä sukupuoleen, kotikieleen tai maakuntaan². Kyselyyn vastaamatta jättäneiden, vuonna 2007 ylioppilaskirjoituksiin osallistuneiden vastaajien ylioppilastutkinnon arvosanoista laskettu keskiarvo on 7,2 kun vastanneilla arvosanoista laskettu keskiarvo on 7,5. Tulokset voidaan näin sovittaa perusjoukkoon sillä varauksella, että keskimääräistä paremmin ylioppilastutkinnossa suoriutuneet ovat yliedustettuina.

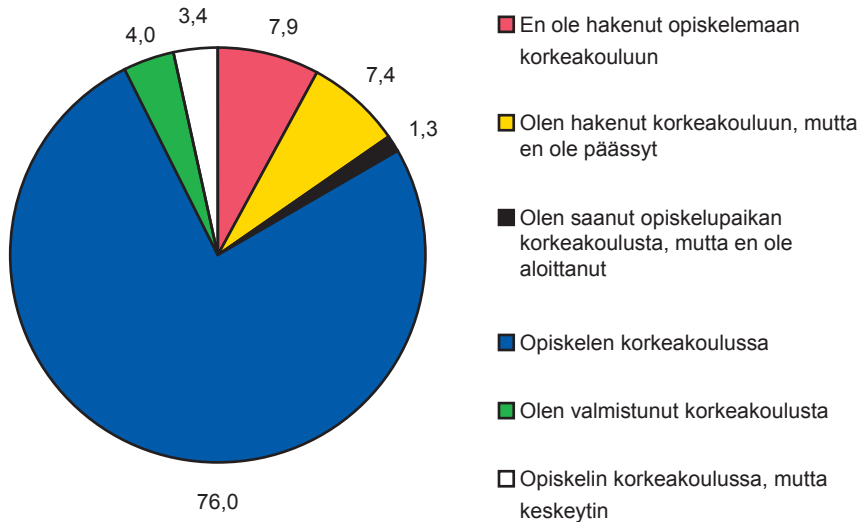
Internetpohjainen kyselylomake räätälöitiin ennakkoon eri ryhmille siten, että kyselyn perusteella voitiin jakaa vastaajat ja vastaukset seuraavasti:

- a) korkeakouluun hakematta jättäneet
- b) korkeakouluun hakeneet mutta ei-päässeet
- c) korkeakouluun päässeet
- d) korkeakouluopintonsa keskeyttäneet
- e) korkeakoulusta valmistuneet.

Korkeakoulussa opiskelevia vastaajia aineistossa on tasapuolisesti sekä yliopistosta että ammattikorkeakoulusta. Aineistossa on edustava otos myös korkeakoulujen ulkopuolelle jääneistä lukion suorittaneista (kuvio 3).

Kysely perustui lukion opetus suunnitelman perusteissa (2003) lukiokoulutukselle esitettyihin tavoitteisiin ja niiden toteutumisen selvittämiseen sekä arviointihankkeelle asetettuihin kysymyksiin. Kyselyn vastauksia on tässä arvioinnissa verrattu mm. ylioppilastutkintojen arvosanoihin, vastaajan äidinkielen (suomi/ruotsi/muu), luki-

² Maakunnittain kyselyyn vastasi 28–34 % kohderyhmästä.

Kuvio 3. Vastaajien koulutuksellinen tilanne neljä vuotta ylioppilastutkinnon jälkeen keväällä 2011 (%:a vastanneista; N=10 087; kysymys A6)

on alueelliseen sijaintiin sekä sukupuoleen. Edellä mainitut taustatiedot on hankittu ylioppilastutkintolautakunnalta. Kyselyssä kerättiin myös tietoja vastaajien vanhempien koulutustaustasta, vastaajan opiskelemasta alasta ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, väli vuosien määrästä ja niiden viettämisen syistä sekä korkeakouluun liittyvistä motivaatiotekijöistä. Kysely³ on raportin liitteenä 2.

Aineiston kuvailuissa käytettiin suoria jakaumia ja ristiintaulukointia sekä analysoinnissa erilaisia tilastollisia testejä.

1.2.4 Ryhmähaastattelut

Aineistonhankinnan toinen osuus koostui korkeakoulujen henkilöstölle tehdyistä ryhmähaastatteluista. Haastattelut toteutettiin neljässä ammattikorkeakoulussa ja neljässä yliopistossa, joiden valinnassa on huomioitu korkeakoulujen koko, alueellinen sijainti, opetuskieli sekä korkeakouluissa edustettuina olevat koulutusalat. Haastatteluihin osallistuminen oli korkeakouluille vapaaehtoista, mutta kaikki Koulutuksen arviointineuvoston yhteydenoton saaneet korkeakoulut olivat halukkaita yhteistyöhön ja tarjosivat mahdollisuuden järjestää haastattelutilaisuus korkeakoulun tiloissa. Korkeakoulut organisoivat haastatteluihin edustavan otoksen henkilöstöstään saamiensa ohjeiden mukaan. Haastatellut korkeakoulut ovat

³ Kyselystä on erilaisia versioita riippuen vastaajan vastauksista. Esimerkiksi vastaaja, joka ei ole hakenut korkeakouluun lainkaan, on saanut vähemmän ja hieman eri tavoin muotoiltuja kysymyksiä kuin vastaaja, joka on hakenut ja päässyt opiskelemaan korkeakouluun.

- Helsingin taideteollinen korkeakoulu, Aalto-yliopisto
- Itä-Suomen yliopisto
- Lappeenrannan teknillinen yliopisto
- Metropolia Ammattikorkeakoulu
- Mikkelin ammattikorkeakoulu
- Oulun yliopisto
- Rovaniemen ammattikorkeakoulu
- Vaasan ammattikorkeakoulu
- Åbo Akademi (kirjallinen kuuleminen).

Haastatteluihin osallistui huhti-toukokuussa 2011 yhteensä 122 tutkimuksessa, opetuksessa ja opetuksen tukipalveluissa toimivaa henkilöä, kuten yliopisto-opettajia, yliopettajia, lehtoreita, professoreita, opintoasiainpäälliköitä, opintopsykologeja ja kansainvälisten asioiden koordinaattoreita sekä ura- ja rekrytointipalvelujen henkilöstöä. Ryhmähaastattelut järjestettiin siten, että jokaisessa korkeakoulussa haastateltiin yhdessä ryhmässä tutkimus- ja opetushenkilöstö sekä toisessa samaan aikaan pidetyssä tilaisuudessa tukipalveluhenkilöstö. Arviointiryhmän jäsenet toimivat haastattelujen puheenjohtajina (yksi arviointiryhmän jäsen ryhmää kohti). Kukin haastattelu kesti noin kaksi ja puoli tuntia, minkä jälkeen ryhmien keskustelujen tulokset käytiin läpi yhteisessä keskustelutilaisuudessa.

Haastattelut nauhoitettiin ja niistä tehtiin haastattelutilanteessa keskustelumuis-tiot. Haastatteluaineiston tarkastelu toteutettiin sisällönanalyttisesti. Haastattelujen kysymysrunko on esitetty liitteessä 3.

Ruotsinkielisten korkeakoulujen kuuleminen toteutettiin keräämällä kirjalliset vastaukset Åbo Akademin opetushenkilöstön (eri koulutusalojen edustus) ja tukihenkilöstön (ura-, rekrytointi- sekä kansainvälistymispalvelut ja opintoasiainhallinto) edustajilta. Kirjalliset vastaukset pyydettiin samoihin kysymyksiin, jotka oli esitetty suomenkielisten korkeakoulujen ryhmähaastatteluissa. Saaduista kahdeksasta kirjallisesta vastauksesta koottiin yhteenvedo, josta muodostunut kokonaiskuva on otettu huomioon koko aineistosta tehdyissä johtopäätöksissä.

2

Lukiokoulutuksen tavoitteet

2.1 Lukiolaki

Suomessa nuorisoasteen yleissivistävää koulutusta on uudistettu pitkäjänteisesti. Luki-on toimintaa sääteleviä uudistuksia on ollut säännöllisesti noin kymmenen vuoden välein. Normeja ja säännöksiä on ajanmukaistettu ilman suurempaa ympäristön painetta – toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa. Suomessa laaja korkeakoululaitos on saanut kohtuullisen hyviä opiskelijoita eikä mistään kriisistä korkeakouluvalmiuksissa voida puhua. Aivan toisenlaisessa tilanteessa ollaan Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa, joissa kansalliset koulutusjärjestelmät eivät kykene tuottamaan riittävää määrää riittä-villä korkeakouluvalmiuksilla varustettuja opiskelijoita korkea-asteen opintoihin. Mo-nissa maissa erilaiset, varsinaisia korkeakouluopintoja edeltävät pohjaopinnot (basår, foundation year) ovat olleet välttämättömiä useilla koulutusaloilla. Myös Saksassa lu-kiokoulutus on ollut vahvojen muutospainneiden kohteena. Lukioaikaa halutaan siellä tehostaa, ja korkeakouluihin etsitään riittävän valmiuksien omaavia opiskelijoita myös muista koulumuodoista kuin lukioista.

Suomen lukioiden toimintaa säätelevän normihierarkian kannalta olennaiset sää-dökset ovat lukiolaki (629/1998) ja lukioasetus (810/1998) sekä valtioneuvoston ase-tus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002). Tämän lisäksi lukion toimintaa säätelevät Opetushallituksen julkaisemat lukion opetussuunnitelman perusteet (2003). Myös laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä (672/2005) ja valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta (915/2005) vaikuttavat oh-jaavasti lukio-opetukseen.

Voimassa oleva lukiolaki määrittelee lukion tarkoitukseksi ja -tietyyssä mielessä ydintehtäväksi- yleissivistyksen syventämisen ja korkeakouluvalmiuksien antamisen. Nykyisen lukiolain voidaan katsoa jopa korostavan erityisten korkeakouluvalmiuksien antamista, sillä tämä yksityiskohta on nostettu laissa omaksi momentikseen (629/1998, 1 §). Lainsäätäjä on halunnut määritellä lukiokoulutuksen tehtäväksi tuottaa yleissivistyksen lisäksi muita valmiuksia, jotta lukiokoulutuksen suorittanut voi ”aloittaa opiskelun yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa”. Tämä arvioinnin tarkoituksena on arvioida näitä valmiuksia.

Lukiolain mukaan lukio-opetuksen tavoitteena on edellä mainittujen ydintehtävien lisäksi

- tukea opiskelijan kasvamista hyväksi ihmiseksi
- tukea opiskelijan kasvua tasapainoiseksi ihmiseksi
- tukea opiskelijan kasvua sivistyneeksi ihmiseksi
- tukea opiskelijan kasvua yhteiskunnan jäseneksi
- antaa opiskelijalle jatko-opintojen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja
- antaa opiskelijalle työelämän kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja
- antaa opiskelijalle harrastusten kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja
- antaa opiskelijalle persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja
- tukea opiskelijan edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen
- tukea opiskelijan edellytyksiä itsensä kehittämiseen elämänsä aikana.

Vuoden 1983 lukiolaissa lukiokoulutuksen tavoitteita oli paljon. Näihin kuuluivat tasapainoisuus, hyväkuntoisuus, vastuuntuntoisuus, itsenäisyys, luovuus, yhteistyökykyisyys, rauhantahtoisuus ja yhteiskunnan jäsenyys. Lisäksi lukiokoulutus tuli järjestää niin, että se antoi tarpeellisia valmiuksia persoonallisuuden monipuoliseen kehittämiseen, yhteiskuntaan ja työelämään, ammatinvalintaan ja jatko-opintoihin, elinympäristön ja luonnon suojelemiseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön ja rauhan edistämiseen. Lisäksi lukio-opetuksen tuli edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Lainsäätäjä on pyrkinyt johdonmukaisesti karsimaan lukiokoulutuksen tavoitteita, jotta lukiolla olisi entistä paremmat mahdollisuudet toimia ydintehtäviensä mukaisesti. Nykyään voimassa olevassa lukiolaissa (629/1998, 1 §) lukiokoulutuksen tavoitteita terävöitettiin lainsäädäntövaiheessa sivistysvaliokunnan ehdottamalla säännöksellä (SiVM 3/1998), joka korostaa erityisesti lukiokoulutuksen yleissivistävää luonnetta, lukion jatko-opintoihin valmentavaa roolia sekä opiskelijoiden jatkuvaa itsensä kehittämistä eli elinikäistä oppimista.

2.2 Lukion tuntijako

Valtioneuvoston tuntijakopäätöksessä vuonna 2002 tuntijaon yhteyteen liitettiin yhteensä neljä pykälää erilaisia valtakunnallisia lukiokoulutuksen tavoitteita. Tämä voimassa oleva valtioneuvoston päätös (955/2002, 2 §) velvoittaa lukiota toimimaan opiskeluympäristönä niin, että se on opiskelijalle henkisesti ja fyysisesti turvallinen sekä oppimisen ja osallistumisen mahdollistava avoin ja myönteinen opiskeluympäristö. Lukion tulee päätöksen mukaan tukea vuorovaikutteisuutta sekä oppilaitoksen sisällä että yhteydenpidossa ympäristöön. Tämän lisäksi päätöksessä korostetaan opiskelijan itsenäistä toimintaa ja vastuullisuutta sekä opiskelijan asemaa osana opiskeluyhteisöä.

Valtioneuvoston päätöksessä vuodelta 2002 lukio-opetuksen tavoitteita lisättiin mittavasti. 1990-luvun koululainsäädännön yhteydessä lukiokoulutuksen tavoitteista poistuneet luonto ja kulttuuri palautettiin tavoitteiden joukkoon. Tämän päivän lukio-opetuksen lähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä luonnon ja kulttuurien monimuotoisuuden arvostaminen. Opetuksen tulee tukea opiskelijan kasvua aikuisen vastuuseen omasta ja muiden ihmisten hyvinvoinnista, elinympäristön tilasta sekä kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta. Opiskelijaa perehdytetään elinkeinoelämään ja yrittäjyyteen sekä syvennetään opiskelijan kulttuuri-identiteettiä ja kulttuurien tuntemusta. Lukio-opetuksen pitää myös kannustaa opiskelijaa toimimaan opiskeluyhteisössä ja yhteiskunnassa paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Tavoitteena on, että opiskelija oppii edistämään yhdessä muiden kanssa ihmisoikeuksia, demokratiaa, tasa-arvoa ja kestävää kehitystä. Tämän lisäksi vielä tavoitteena on, että opiskelija omaksuu hyvät tavat, osaa ilmaista kulttuuri-identiteettiään ja tiedostaa oman persoonallisen erityislaatunsa. (VN 955/2002, 3 §)

Valtioneuvosto ohjaa päätöksessään myös aikaisempaa yksityiskohtaisemmin lukio-opetuksessa annettavia tietoja ja taitoja. Opiskelijalle tulee antaa jatko-opintojen, kansalaisena toimimisen ja laadukkaan elämän kannalta hyvä yleissivistys. Lukiossa syvennetään aiempia tietoja ja taitoja sekä annetaan laajat yleistiedot ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuureista ja luonnosta. Opiskelijan tulee saada lukiosta hyvät tietoyhteiskuntataidot. Häntä harjaannutetaan käyttämään niitä tiedonhankintaan ja viestintään, hallitsemaan mediaosaamisen perustaidot sekä arvioimaan kriittisesti tietoa. Opiskelijalle opetetaan myös yhteistyötaitoja, jotka mahdollistavat toimimisen itsenäisesti ja ryhmässä.

Lukio-opetuksen tulee harjaannuttaa opiskelijaa monipuolisesti itseilmaisussa ja vuorovaikutustaidoissa sekä kannustaa häntä ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti molemmilla kotimaisilla kielillä sekä vähintään yhdellä vieraalla kielellä. Lisäksi opetuksen on tarjottava esteettisiä kokemuksia sekä elämyksiä eri taidemuodoista. (VN 955/2002, 4 §)

Tuntijakopäätöksen 5. §:n mukaan lukio-opetuksen on myös kehitettävä opiskelijan opiskelutaitoja ja opiskelijan kykyä arvioida opiskelutaitojaan. Opiskelijaa tulee tukea tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana ja käyttämään hänelle soveltuvia opiskelumenetelmiä. Opiskelijaa on harjaannutettava omien valintojen suunnitteluun ja tekemiseen sekä vastuuseen valinnoistaan.

Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää elinikäisen oppimisen merkityksen. Häntä tuetaan luottamaan opiskelutaitoihinsa sekä tekemään jatko-opintosuunnitelmia. Opetuksen on luotava valmiuksia opiskelijan oman tehtävän löytämiseksi yhteiskunnassa ja työelämässä. (VN 955/2002, 5 §)

2.3 Lukion opetussuunnitelman perusteet

Opetushallituksen johtokunta hyväksyi 15.8.2003 nykyisinkin vielä suurelta osin voimassa olevat lukion opetussuunnitelman perusteet. Koulutuksen järjestäjien uudet opetussuunnitelmat otettiin käyttöön yhdessä uusien opetussuunnitelman perusteiden ja uuden tuntijaon kanssa syksyllä 2005. Opetussuunnitelman perusteet, paikallinen opetussuunnitelma ja tuntijako otettiin käyttöön asteittain. On syytä huomata, että tämän tutkimuksen aineistona olevat, vuonna 2007 ylioppilastutkintoon ilmoittautuneet, ovat suorittaneet lukionsa vielä vanhojen opetussuunnitelman perusteiden ja vanhan tuntijaon mukaisesti. Tutkimuksen aineisto on kuitenkin käytännössä rinnastettavissa nykyiseen lukio-opintojen tilanteeseen, sillä vaikka kevään 2007 ylioppilailta tuntijako ja opetussuunnitelma olivat vielä vanhoja, olivat lukiot opetuksessaan jo siirtymässä uuteen opetussuunnitelmaan.

Ylioppilaskirjoituksissa on jo vuodesta 2006 lähtien siirrytty ainereaaliiin, johon on kuulunut keskenään vaihtoehtoisia tehtäviä. Vuoden 2007 ylioppilaskirjoituksissa oli kokelaalle vaihtoehtoisia tehtäviä, joista vaihtoehdon A tehtäviä oli laadittu vanhojen, vuoden 1994 lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan ja vaihtoehdon B tehtäviä uusien, vuonna 2005 käyttöön otettujen lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Siirtymäkauden aikana opiskelija sai valita, kumpaan tehtävävaihtoehtoon hän vastaa.

Vaikka uusi tuntijako (taulukko 1) näyttää päällisin puolin samalta kuin vanhaakin, pitää se sisällään muutoksia, joiden vaikutus on ollut suurempi kuin alun perin osattiin arvioida. Esimerkiksi pakollisten kurssien määrän lisääminen johti ilmeisesti muiden kielten opiskelemisen vähenemiseen. Valtakunnallisten syventävien kurssien lisäys saattoi vielä kiihdyttää kehitystä. Ylioppilaskirjoitusten uusiutuessa myös reaaliaineet tulivat keskenään aiempaa tasavertaisemmiksi. Tämä lisäsi lukioaineiden valintamahdollisuuksia ja lukioaikaisen opinto-ohjauksen merkittävyyttä: valintoja on tehtävä entistä enemmän ja entistä aiemmin.

Lukion opetussuunnitelman perusteet täsmentävät ja selittävät yksityiskohtaisesti, mikä on lukion tarkoitus. Lukion ydintavoitteet on kirjattu lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden (2003, 12) tavoiteosan ensimmäiseen kappaleeseen:

Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys. Sen tulee antaa riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin.

Opetussuunnitelman perusteisiin lisättiin vuonna 2003 oma lukunsa opetuksen yleisistä tavoitteista. Tähän yhteyteen koottiin valtioneuvoston asetuksessa määritellyjä

Taulukko 1. Vuosien 1994 ja 2005 tuntijaot

Oppiaine tai aineryhmä	Pakolliset kurssit		Syventävinä opintoina tarjottavien kurssien määrä	
	1994	2005	1994	2005
Äidinkieli ja kirjallisuus	6	6	2	3
Kielet				
perusopetuksen vuosiluokilta 1–6 alkava kieli (A-kieli)	6	6	2	2
perusopetuksen vuosiluokilta 7–9 alkava kieli (B-kieli)	5	5	2	2
muut kielet	16			16
Matematiikka				
lyhyt oppimäärä	6	6	2	2
pitkä oppimäärä	10	10	3	3
Reaaliaineet				
Biologia	2	2	2	3
Maantiede	2	2	2	2
Fysiikka	1	1	7	7
Kemia	1	1	3	4
Uskonto tai elämäntutkimus	3	3	2	2
Filosofia	1	1	2	3
Psykologia	-	1	5	4
Historia	4	4	2	2
Yhteiskuntaoppi	1	2	1	2
Terveystieto	1	1	2	2
Taito- ja taideaineet				
Musiikki	1–2	1–2	3	3
Kuvataide	1–2	1–2	3	3
Liikunta	2	2	3	3
Opinto-ohjaus	1	1	–	1
Pakolliset kurssit	45–49	47–51		
Syventävät kurssit (vähintään)	10	10		
Soveltavat kurssit				
Yhteensä vähintään	75	75		

lukiokoulutuksen yleisiä tavoitteita. Tämä tapahtui opetussuunnitelman perusteiden valmistelun loppuvaiheessa, jolloin ainekohtaiset osuudet olivat jo valmiita.

Uusi elementti vuoden 2003 opetussuunnitelmien perusteissa olivat myös aihekokonaisuudet. Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvat- ja

koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat lukion toimintakulttuurina jäsentäviä toimintaperiaatteita ja op-piainerajat ylittäviä painotuksia, jotka eheyttävät opetusta. Niissä on kysymys koko elämäntapaa koskevista asioista. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 18)

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä kehitys
- kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus
- teknologia ja yhteiskunta
- viestintä- ja mediaosaaminen.

Näiden aihekokonaisuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelmaan myös muita aihekokonaisuuksia. Aihekokonaisuuksien voidaan todeta entisestään kasvattaneen lukiokoulutukselle asetettujen tavoitteiden määrää.

Lukiolakiin kirjattujen ydintehtävien selkeyttämiseksi opetussuunnitelman perusteisiin on sittemmin otettu mukaan uusi Opiskelijan ohjauksesta ja tukemisesta -luku, joka korostaa opinto-ohjauksen keskeistä asemaa lukion toiminnassa seuraavasti:

Ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja.

Kokonaisuudessaan opetussuunnitelman perusteet keskittyvät hyvin vähän tai eivät lainkaan siihen, miten lukiokoulutus antaa opiskelijalle korkeakouluopinnoissa tarvittavia valmiuksia. Sanat yliopisto ja ammattikorkeakoulu esiintyvät koko dokumentissa vain yhden kerran opinto-ohjauksen kurssin yhteydessä. Opetussuunnitelman perusteissa korkeakouluvalmiuksien tuottaminen on pitkälti jätetty opinto-ohjauksen vastuulle.

2.4 Uudistunut ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinto ohjaa lukio-opetusta merkittävästi, ja ylioppilastutkintoa onkin uudistettu viime vuosikymmenen aikana moneen otteeseen. Aikaisempaa valinnaisemman ja yksilöllisemmän lukion on katsottu tarvitsevan entistä valinnaisemman ja yksilöllisemmän päättökokeen.

Ylioppilastutkinnon uudistuksessa erityisesti reaalikokeen uudistaminen on vaikuttanut lukion toimintaan. Uusi reaalikoe on vaikuttanut lukiossa opiskeltaviin ja ylioppilastutkinnossa kirjoitettaviin aineisiin, sekä siihen, mihin jatko-opintoihin suuntaudutaan. Reaalikoe uudistui kevään 2006 tutkinnosta lähtien. Uudistus perustui valtioneuvoston 27.3.2003 antamaan asetukseen (250/2003) ylioppilastutkintoasetuksen muuttamisesta. Reaalikoe uudistettiin jakamalla vanha reaalikoe yksittäisten

reaaliaineiden kokeiksi, joten vuodesta 2006 lähtien kokelas on voinut suorittaa vain yhden tai halutessaan useampia reaaliaineiden kokeita.

Tämä uudistus on lisännyt paineita lukion opinto-ohjaukseen. Eduskunnan sivistysvaliokunta on useissa yhteyksissä kiinnittänyt huomiota opinto-ohjauksen tarpeeseen ja mitoitukseen (esim. SiVL 3/2007 vp). Henkilökohtaisen opinto-ohjauksen merkitys on kasvanut myös ylioppilastutkintoa koskevan lain muutoksen seurauksena (672/2005). Opinto-ohjausta onkin sivistysvaliokunnan mukaan lisättävä muun muassa kielivalintojen ja opiskelijan tulevaisuuden kannalta tärkeiden aineiden valitsemiseksi. (SiVM 7/2004 vp) Lukion valinnaisuus ja luokaton toimintamuoto yhdistettynä mahdollisuuteen hajauttaa ylioppilaskirjoituksia useammalle kirjoituskerralle ovat myös lisänneet opinto-ohjauksen tarvetta. Monissa kouluissa ei kuitenkaan ole riittäviä tuki- ja ohjausmahdollisuuksia opiskelijoille. (Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma, OPM 2007, 46)

Toinen 2000-luvun keskeinen uudistus oli äidinkielen jakaminen kahteen erilliseen kokeeseen; tekstitaidon kokeeseen ja esseekokeeseen. Näihin molempiin kokeisiin kokelaan tulee osallistua samalla tutkintokerralla. Kokelaan äidinkielen arvosana määräytyy kokeiden painotetun yhteispistemäärän perusteella. Uusimuotoinen koe oli ensimmäisen kerran käytössä keväällä 2007 eli juuri tämän tutkimuksen aineistona olevalla ylioppilasjoukolla.

3 Lukion suorittaneiden näkemykset jatkokoulutusvalmiuksistaan korkeakouluissa

3.1 Vastanneiden yleiskuvaus

Lukion suorittaneiden jatkokoulutusvalmiuksiaan koskevien näkemysten selvittämiseksi lähetettiin kysely 34 864:lle ylioppilastutkintoon vuonna 2007 ilmoittautuneelle. Heistä kirjallisen kutsun avulla tavoitettiin 34 241, joista verkkokyselyyn vastasi 10 087⁴. Vastaajien luokittelu erilaisiin vastaajaryhmiin on esitetty muun muassa kuviossa 3 sivulla 23.

3.1.1 Lukion suorittamisaika

Pääosa vastaajista on suorittanut lukion tavoiteajassa eli kolmessa vuodessa. Ruotsinkielisillä vastaajilla (8 %) yli kolmen vuoden opiskelu lukiossa on harvinaisempaa kuin suomenkielisillä (16 %). (Liitetaulukko 1) Ruotsinkieliset suorittavat ylioppi-

⁴ Kysymyskohtainen vastaajamäärä vaihtelee mm. vastaajajoukon määrittelyn mukaan. Esimerkiksi korkeakouluopintoja koskevia kysymyksiä on esitetty vain korkeakouluun päässeille. Raportissa on laskettu pääsääntöisesti tunnuslukuja vastaajien todellista lukumäärää käyttäen, eikä esimerkiksi vastausmerkintöjen lukumäärän avulla. Näin on menetelty yhdenmukaisuuden vuoksi ja siksi, että joihinkin kysymyksiin oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Kaikkiin kysymyksiin ei ollut pakko vastata ollenkaan, minkä vuoksi vastaajamäärä voi myös vaihdella kysymyksittäin. Vastaajajoukossa oli myös muutamia ylioppilastutkinnon aikuisena suorittaneita.

lastutkinnon hieman paremmin arvosanoin kuin suomenkieliset (ruotsi äidinkielenä tai opetuskielenä) (liitetaulukko 2). Muuta kuin suomea, ruotsia tai venäjää äidinkielenään puhuvilla vastaajilla lukion suorittaminen yli kolmessa vuodessa on vastanneiden joukossa odotettua yleisempää (liitetaulukko 1). Heillä myös lukion suoritusajat ovat pidempiä ja menestyminen ylioppilaskirjoituksissa hieman muita heikompaa. Äidinkielen merkitys kuitenkin vaihtelee aineittain: muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien suoritukset ovat heikoimmat historiassa ja matematiikassa, mutta esimerkiksi kemiassa vähintään yhtä hyvät kuin äidinkielenään suomea tai ruotsia puhuvilla. Tämä viittaa siihen, että muilla kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvilla on ongelmia erityisesti lukuaineiden opetuskielen kanssa. (Liitetaulukko 3)

Lukion koolla ei ole yhteyttä ylioppilastutkinnosta laskettuun kokonaisarvosanaan.

Ylioppilastutkinnosta suoriutuvat heikoimmin lukiossa yli kolme vuotta opiskelleet. Lukion keskimääräistä nopeammin suorittaneet eivät kuitenkaan menesty ylioppilastutkinnossa muita paremmin. (Liitetaulukko 4) Lukion suoritusajaksi ei myöskään selitä sitä, ketkä sijoittuivat korkeakouluopintoihin.

Maakunnittain lukion suorittamisajassa on kyselyyn vastanneiden joukossa pieniä eroja: Uudellamaalla ja Lapissa on hieman runsaammin yli kolme vuotta opiskelleita kuin Varsinais-Suomessa, Etelä- ja Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa, Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Pirkanmaalla ja Päijät-Hämeessä on sen sijaan hieman enemmän lukion alle kolmessa vuodessa suorittaneita, mikä puolestaan Kanta-Hämeessä on harvinaista. (Liitetaulukko 5)

3.1.2 Vanhempien koulutustaustan, sukupuolen, äidinkielen ja alueen yhteys korkeakouluopintoihin pääsyyn

Vanhempien koulutus on yhteydessä lapsen ylioppilaskirjoituksissa menestymiseen (taulukko 2) ja sitä kautta korkeakouluopintoihin pääsyyn. Yhteys on nähtävissä niin suomen- kuin ruotsinkielisillä. Jos kummatkin vanhemmat ovat suorittaneet perusasteen koulutuksen, on ylioppilastutkinnon keskimääräinen tulos 7,2 eli C (cum laude approbatur), ja jos molemmat vanhemmat ovat suorittaneet ylemmän korkeakoulututkinnon, on yleistulos 8,1 eli M (magna cum laude approbatur). Äidin koulutus lisää lapsen ylioppilastutkintomenestymistä, mutta isän koulutus vasta sitten, kun isällä on vähintään alempi korkeakoulututkinto.

Vanhempien koulutustaustan yhteys ylioppilastutkinnon arvosanaan selittää myös sitä, päätyykö lukion suorittanut nuori ammattikorkeakouluun vai yliopistoon. Ylioppilastutkinnon ja päättötodistuksen arvosanojen ohella yliopistoon tai ammattikorkeakouluun hakeutumiseen liittyy kuitenkin myös muita ympäristöstä välittyviä tekijöitä, kuten ammatinvalinnan taustalla olevat arvostukset ja kokemukset, oletukset omista edellytyksistä menestyä korkeakouluopinnoissa sekä asuinpaikkakunnan koulutustarjonta. Kyselyaineiston perusteella vanhempien koulutus näyttää vaikuttavan siihen, päätyykö nuori lukion jälkeen yliopistoon vai ammattikorkeakouluun: Yliopistossa opiskelevien vanhemmat ovat koulutetumpia kuin ammattikorkeakoulussa opiske-

Taulukko 2. Äidin ja isän koulutusasteen yhteys lapsen ylioppilastutkinnon tulokseen (4 = I, 5 = A, 6 = B, 7 = C, 8 = M, 9 = E, 10 = L) (Kysymykset A3, A4)

Äidin koulutus	Isän koulutus	Lapsen ylioppilastutkinnon keskiarvo
Perusaste	perusaste	7,2
	keskiaste	7,2
	alempi korkeakoulu	7,3
	ylempi korkeakoulu	7,5
Keskiaste	perusaste	7,3
	keskiaste	7,3
	alempi korkeakoulu	7,5
	ylempi korkeakoulu	7,7
Alempi korkeakoulu	perusaste	7,4
	keskiaste	7,4
	alempi korkeakoulu	7,6
	ylempi korkeakoulu	7,8
Ylempi korkeakoulu	perusaste	7,6
	keskiaste	7,6
	alempi korkeakoulu	7,9
	ylempi korkeakoulu	8,1

levien. Taulukosta 3 käy ilmi, että esimerkiksi ammattikorkeakoulussa opiskelevien nuorten isistä alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on yhteensä 35 %, kun yliopisto-opiskelijoiden isistä korkeakoulututkinnon on suorittanut 55 %. Äitien osalta (taulukko 4) ero on lähes yhtä suuri. Isien koulutustason yhteys korkeakoulutuksen ulkopuolelle jäämiseen on selkeämpi kuin äitien koulutustason merkitys. Aineistosta ilmenevät erot vanhempien koulutustaustassa ja korkeakoulumuodon valinnassa ovat samansuuntaisia kuin esimerkiksi Eurostudent IV -tutkimuksen Suomea koskevassa raportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysija 2/2011). Lukion tuottamien jatkokoulutusvalmiuksien rinnalla nuoren jatkokoulutukseen liittyviin valintoihin vaikuttaa edelleen myös sosiaalinen tausta.

Kyselyssä ei tullut esille olennaisia jatkokoulutusvalmiuksiin liittyviä sukupuolten välisiä eroja korkeakouluun pääsyssä. Korkeakouluun pääsyn kannalta merkittävin sukupuoleen liittyvä tekijä on se, että naiset menestyvät ylioppilastutkinnossa miehiä paremmin.

Ruotsia puhuvilla vastaajilla on keskimääräistä useammin korkeakoulutetut vanhemmat (liitetaulukko 7). Ruotsinkieliset vastaajat hakevat ja pääsevät korkeakouluopintoihin useammin kuin suomenkieliset. Korkeakouluissa opiskelee neljän vuoden jälkeen suomenkielisistä 77 %, ruotsinkielisistä 83 %, venäjänkielisistä 85 % ja muunkielisistä 77 %. Ruotsinkieliset pääsevät suomen- tai muunkielisiä useammin opis-

Taulukko 3. Isän koulutustausta ja lapsen sijoittuminen yliopistoon tai ammattikorkeakouluun (N = 10 087; kysymys A4)

Isän koulutus		Yliopistosta paikan saaneet	Ammattikorkeakoulusta paikan saaneet	Ilman korkeakoulu-paikkaa jääneet	Yhteensä
Kansakoulu, peruskoulu (perusasteen koulutus)	n	551	868	387	1806
	%	31	48	21	100
Ammattikoulu, lukio (keskiasteen koulutus)	n	1248	1662	610	3520
	%	35	47	17	100
Alempi korkeakoulututkinto (opisto-aste, amk-tutkinto, kandidaatti)	n	1040	995	266	2301
	%	45	43	12	100
Ylempi korkeakoulututkinto (maisteri, tohtori)	n	1333	485	144	1962
	%	68	25	7	100
En osaa sanoa	n	126	231	141	498
	%	25	46	28	100
Yhteensä	n	4298	4241	1548	10087
	%	43	42	15	100

Taulukko 4. Äidin koulutustausta ja lapsen sijoittuminen yliopistoon tai ammattikorkeakouluun (N = 10 087; kysymys A3)

Äidin koulutus		Yliopistosta paikan saaneet	Ammattikorkeakoulusta paikan saaneet	Ilman korkeakoulu-paikkaa jääneet	Yhteensä
Kansakoulu, peruskoulu (perusasteen koulutus)	n	349	563	325	1237
	%	28	46	26	100
Ammattikoulu, lukio (keskiasteen koulutus)	n	1225	1754	642	3621
	%	34	48	18	100
Alempi korkeakoulututkinto (opisto-aste, amk-tutkinto, kandidaatti)	n	1419	1295	376	3090
	%	46	42	12	100
Ylempi korkeakoulututkinto (maisteri, tohtori)	n	1228	473	114	1815
	%	68	26	6	100
En osaa sanoa	n	77	156	91	324
	%	24	48	28	100
Yhteensä	n	4298	4241	1548	10087
	%	43	42	15	100

kelemaan yliopistoon. (Liitetaulukko 7 ja 8) Muuta kuin suomea, ruotsia tai venäjää puhuvat päätyvät puolestaan muita kieliryhmiä useammin opiskelemaan ammattikorkeakouluun kuin yliopistoon. (Liitetaulukko 8)

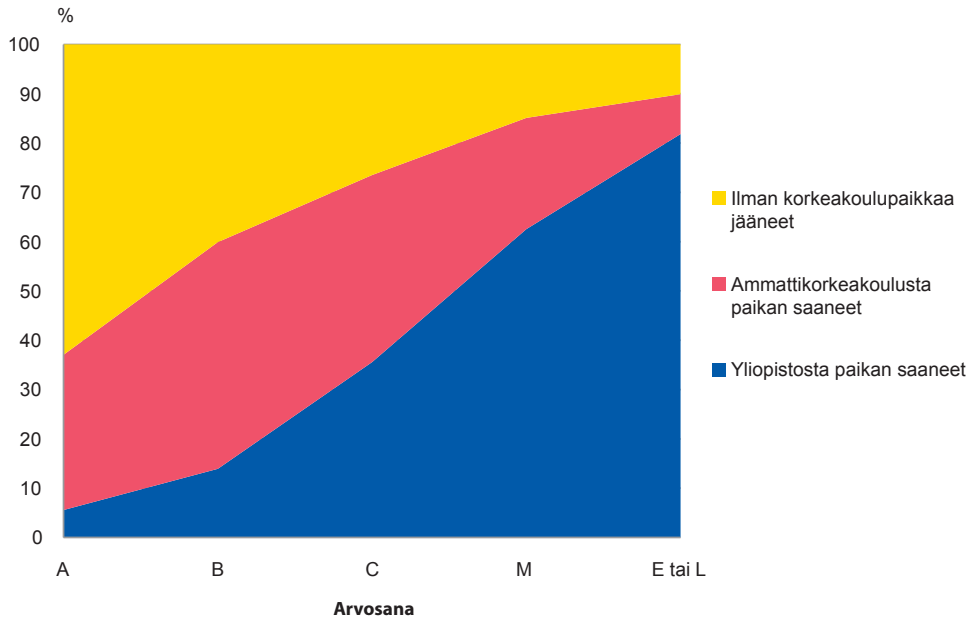
Alueelliset erot siirtymisessä jatko-opintoihin ovat ennen kaikkea lukiokohtaisia. Maakuntien väliset erot korkeakouluun sijoittumisessa eivät ole merkittäviä, mutta maakuntatasolla vastaajien sijoittumisessa löytyy seuraavia pieniä eroja (aluejakona on käytetty lukion sijaintimaakuntaa) (liitetaulukko 9):

- Uudellamaalla on odotettua enemmän korkeakouluun hakematta jättäneitä ja korkeakouluun pääsemättömiä ja valmistuneita taas odotettua vähemmän.
- Satakunnassa on keskimääräistä enemmän korkeakoulussa opiskelevia sekä keskimääräistä vähemmän korkeakouluun hakematta jättäneitä ja ilman korkeakoulupaikkaa jääneitä.
- Kanta-Hämeessä on keskimääräistä vähemmän korkeakoulussa opiskelevia, ja keskimääräistä enemmän ilman korkeakoulupaikkaa jääneitä.
- Kymenlaaksosta valmistuneet lukiolaiset ovat valmistuneet korkeakoulusta keskimääräistä nopeammin.
- Pohjanmaalla korkeakouluopintojen ulkopuolella olevia oli keskimääräistä vähemmän ja opiskelevia tai valmistuneita keskimääräistä enemmän.
- Lapissa korkeakouluopintojen aloittaneita oli keskimääräistä vähemmän.
- Itä-Uudellamaalla oli korkeakouluun hakematta jättäneitä keskimääräistä enemmän.

3.1.3 Ylioppilastutkinnon arvosanan yhteys hakukertojen määrään ja korkeakouluopintoihin siirtymiseen

Korkeakouluihin haetaan yleensä useammin kuin kerran, ja osa hakijoista sijoittuu korkeakouluopintoihin vasta esimerkiksi viidennellä hakukerralla. Suurin osa korkeakouluun hakeneista vastaajista (97 %, n = 8 331) on hakenut ensisijaista paikkaansa enintään kolme kertaa tai ylipäänsä korkeakoulupaikkaa korkeintaan neljä kertaa. Kaikista korkeakouluun hakeneista vain yhden kerran ensisijaista paikkaa hakeneita on 62 % (liitetaulukko 10) ja vain yhden kerran ylipäänsä korkeakoulupaikkaa hakeneita 46 % (liitetaulukko 11).

Ylioppilastutkinnossa hyvin menestyneet vastaajat sijoittuvat nopeasti korkeakouluihin, sillä lähes kaikki (90 %) ylioppilastutkinnossa yleisarvosanakseen E:n tai L:n kirjoittaneista opiskelevat korkeakouluissa neljän vuoden kuluttua ylioppilaskirjoituksesta. Vastaavasti A:n tai B:n yleistason yltäneistä vastaajista vain harva (37 %) on kolmannen asteen koulutuksessa (kuvio 4). Jatkokoulutusvalmiuksien kannalta ylioppilastutkinnon suorittaminen C:n tai sitä heikommalla yleisarvosanalla vaikeuttaa pääsyä korkeakouluun. Yliopisto-opintoihin pääsy edellyttää suurimmalta osalta opiskelijoita vähintään M:n tasoista yleisarvosanaa ylioppilastutkinnossa.

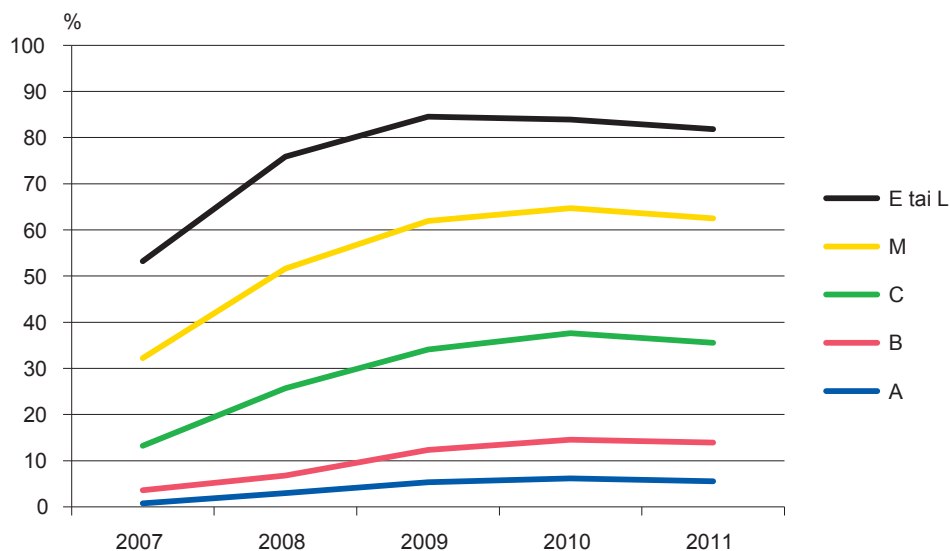

Kuvio 4. Lukion vuonna 2007 suorittaneiden tilanne keväällä 2011 ylioppilastutkinnon tuloksen mukaan (n = 9 818)

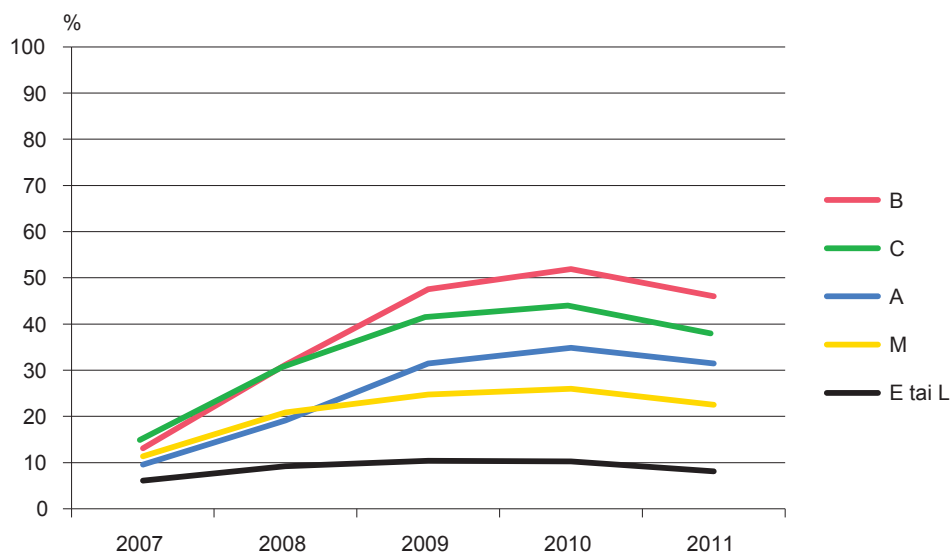
Ylioppilastutkinnossa heikoimmat yleisarvosanat kirjoittaneet ovat hakeneet ja päässeet harvemmin korkeakouluihin kuin ylioppilastutkinnossa paremmin menestyneet (liitekuvio 1). Vastaajista useimmin ovat opiskelemissa ylioppilastutkinnossa hyvin menestyneet (liitekuvio 2).

Ylioppilastutkintomenestyksellä on yhteys myös jatko-opintojen korkeakoulumuotoon. Parhaimmat arvosanat kirjoittaneista (joiden ylioppilastutkinnosta laskettu yleisarvosana on *eximia cum laude approbatur* tai *laudatur*) puolet on siirtynyt ylioppilastutkintovuonna yliopistoon ja sitä seuraavana vuonna heistä on yliopistossa opiskelemissa kolme neljäsosaa. Neljän vuoden päästä osa heistä on jo valmistunut. Muiden kuin E:n tai L:n yleisarvosanan kirjoittaneista korkeintaan kolmannes sijoittuu yliopistoon ja heistä pääosa on päässyt sisään kolmantena vuonna. Heikommin kirjoittaneista (*approbaturin* tai *lubenter approbaturin* kirjoittaneet) siirtyi seuranta-aikana yliopistoon vain 6 %. (Kuvio 5)

Ammattikorkeakouluun siirrytään hieman hitaammin ja heikommilla ylioppilastutkintoarvosanoilla kuin yliopistoon. Useimmin ammattikorkeakouluun siirtyvät *cum laude approbaturin* ja *magna cum lauden* yleisarvosanan kirjoittaneet ylioppilaat vuosi tai kaksi vuotta ylioppilastutkintonsa jälkeen (kuvio 6). Vähintään M:n yleisarvosanan kirjoittaneista siirtyy ammattikorkeakouluun noin neljännes ja B:n kirjoittaneista noin kolmannes.

Kuvio 5. Ylioppilastutkinnosta laskettu yleisarvosana ja vastaajien siirtyminen opiskelijaksi yliopistoon ylioppilastutkinnon jälkeen vuosina 2007–2011 (n = 9 818)

Kuvio 6. Ylioppilastutkinnosta laskettu yleisarvosana ja vastaajien siirtyminen opiskelijaksi ammattikorkeakouluun ylioppilastutkinnon jälkeen vuosina 2007–2011 (n = 9 818)

3.2 Jatko-opintoihin hakeutuminen

3.2.1 Hakeminen korkeakouluun

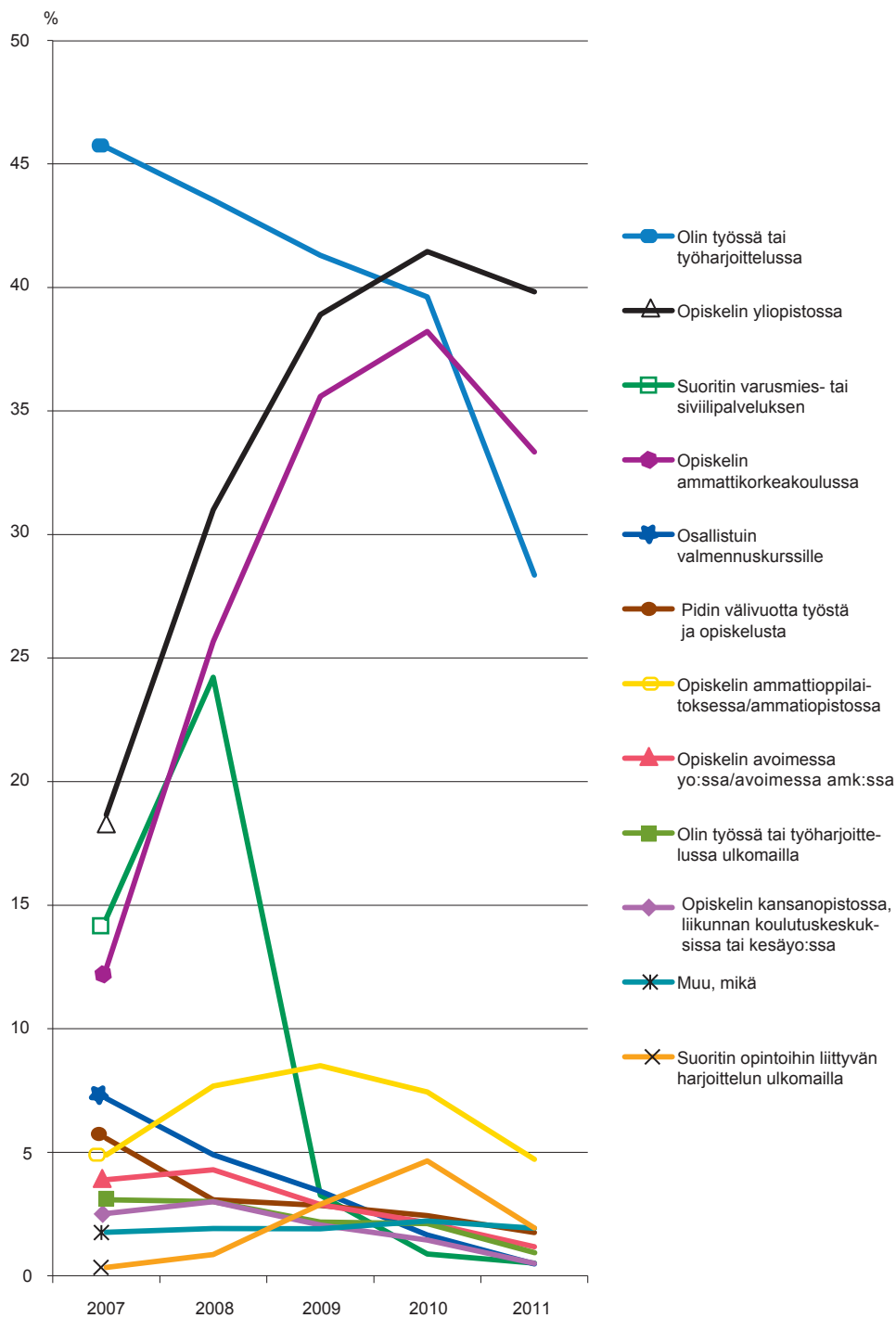
Enemmistö korkeakouluun opiskelemaan hakeneista suomenkielisessä lukiossa opiskelleista vastaajista on hakenut vain suomenkielisiin korkeakouluihin. Vierailta kielillä järjestettyihin korkeakouluopintoihin Suomessa on suomenkielisistä hakenut 8 %. Ulkomaiseen korkeakouluun hakeutuminen on edelleen varsin harvinaista (taulukko 5).

Taulukko 5. Korkeakouluun hakeneiden suomenkielisissä lukioissa opiskelleiden hakukohteet. (Hakija on saattanut hakea useampaan taulukossa esitettyyn vaihtoehtoon) (n = 8 530; kysymys A10)

Lukiossa suomenkielistä opetusta saaneet		Yliopisto- paikan saaneet	Ammattikor- keakoulu- paikan saaneet	Ilman korkeakou- lupaikkaa jääneet	Yhteensä
Hakenut suomenkielisiin korkeakouluihin	%	97	98	94	97
Hakenut ruotsinkielisiin korkeakouluihin	%	3	2	1	2
Hakenut vierailta kielillä järjestettyihin korkeakouluopintoihin Suomessa	%	8	8	4	8
Hakenut ulkomaiseen korkeakouluun	%	5	2	3	3

Ruotsinkielisiin korkeakouluopintoihin hakeutuu prosentuaalisesti vähän suomenkielisiä. Korkeakouluun hakeneista suomenkielisistä vastaajista vain 2 % on hakenut ruotsinkielisiin korkeakouluopintoihin (taulukko 5). Ruotsinkielisten osalta kieli ei ole yhtä erottelva tekijä jatko-opintovaihtoehtoja harkittaessa, sillä ruotsinkielisistä vastaajista suomenkielisiin korkeakouluopintoihin on hakenut 29 % ja ruotsinkielisiin korkeakouluopintoihin 73 %. Vierailta kielillä järjestettyihin korkeakouluopintoihin Suomessa on hakenut 4 % ruotsinkielisistä vastaajista, ja ulkomailla järjestettyihin korkeakouluopintoihin heistä on hakenut 6 %. (Liitetaulukko 12 ja 13)

Neljä vuotta lukion jälkeen valtaosa vastaajista (74 %) opiskelee yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa, on työssä tai työharjoittelussa tai suorittaa varusmies- tai siviilipalvelusta (kuvio 7). Pienempi osa lukion suorittaneista (20 %) joko opiskelee ammatillisessa oppilaitoksessa, kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksessa, kesäyliopistossa tai avoimessa yliopistossa, suorittaa opintoihin kuuluvaa harjoittelua ulkomailla tai osallistuu valmennuskursseille.

Kuvio 7. Mitä vuonna 2007 ylioppilastutkintoon ilmoittautuneet tekivät vuosina 2007–2011 (%:a vastanneista; n = 9 850; kysymys A5). Vastaajat ovat voineet ilmoittaa useita vaihtoehtoja

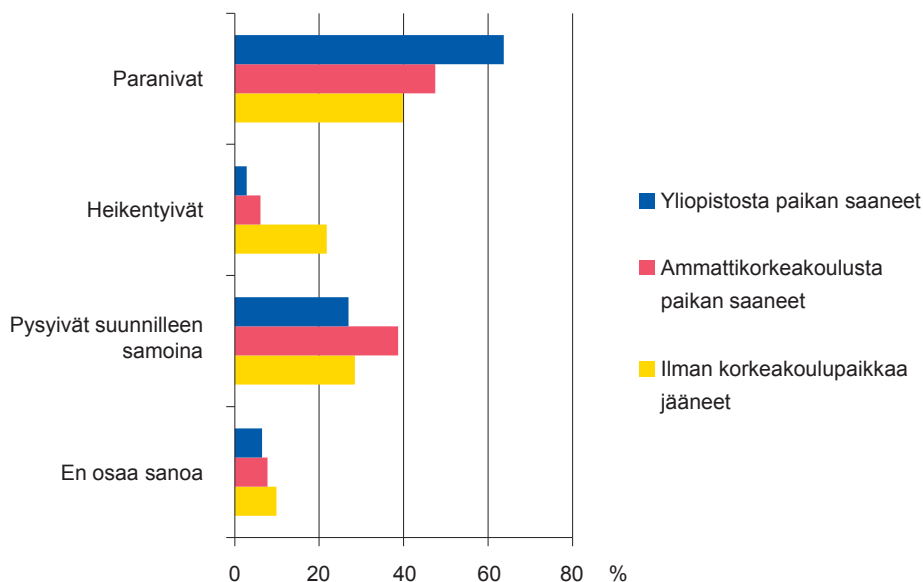
Kuviossa esitetyt yleisimmät tekemiset voivat olla myös päällekkäisiä. Osa vastaajista on siten saattanut ilmoittaa olleensa esimerkiksi sekä työssä että opiskelemissa samana vuonna. Lähes puolet vastanneista (46 %) on ollut lukion suorittamisvuonna työssä tai työharjoittelussa, kun neljä vuotta lukion suorittamisen jälkeen työssä tai työharjoittelussa ilmoittaa olleensa enää 28 %. Työssä käyminen vähenee, kun vastaajat siirtyvät korkeakouluopiskelijoiksi. Siviili- tai varusmiespalvelu suoritetaan useimmin kahden vuoden kuluessa lukion päättymisestä. (Liitetaulukko 14)

Välivuonna käytetään eniten aikaa työhön ja ase- tai siviilipalvelukseen. Välivuonna ajankäyttö muihin tarkoituksiin on vähäistä. Lukion suorittamisvuonna valmennuskurssille on osallistunut 7 % vastaajista, seuraavana vuonna 5 % ja kolmantena vuonna 3 %. Välivuotta sekä työstä että opiskelusta on pitänyt lukion lopettamisvuonna 6 % vastaajista, mutta tätä seuraavina vuosina enää vain 3 %. (Liitetaulukko 14)

Lukion jälkeen vastaajista vain harva hakeutuu opiskelemaan ammatilliseen oppilaitokseen tai avoimeen yliopistoon. Ammatillisessa koulutuksessa vastaajista on ollut neljän vuoden aikana 5–9 %, mutta avoimen yliopiston opiskelijoina vain 1–4 %. Avoimen yliopiston tai avoimen ammattikorkeakoulun opintoja suoritetaan eniten heti lukion jälkeen (4 % vastaajista), mutta neljä vuotta lukion jälkeen avoimessa yliopistossa opiskelee 1 % vastaajista. Valintakokeissa avoimessa yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritetuista opinnoista ei saa lisäpisteitä. Syynä avoimien opintojen vähäiseen määrään voivat olla myös opintomaksut. Opintojen vähenemistä selittänee toisaalta myös opiskelupaikan saaminen. (Liitetaulukko 14)

3.2.2 Jatkokoulutusvalmiuksien muuttuminen hakukertojen välillä

Korkeakouluun hakeneiden vastaajien enemmistö (56 %) hakee korkeakouluihin useammin kuin kerran (liitetaulukko 10). Jatkokoulutusvalmiuksien muuttumiseen kantaa ottaneista, useammin kuin kerran hakeneista vastaajista yli puolet (54 %) ilmoittaa jatkokoulutusvalmiuksiansa parantuneen hakukertojen välillä. Kolmanneksella jatkokoulutusvalmiudet ovat pysyneet suunnilleen ennallaan, ja vain kuusi prosenttia kertoo niiden heikentyneen. (Kuvio 8)

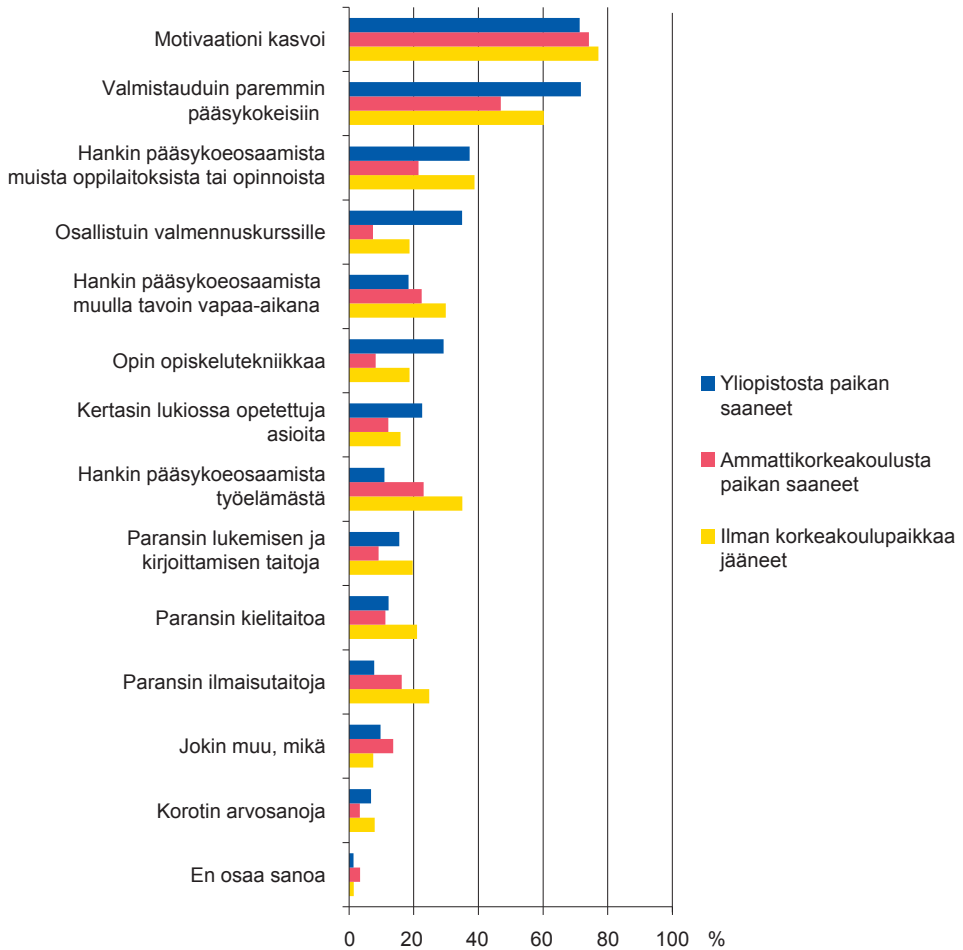
Kuvio 8. Korkeakouluun hakeneiden vastaajien mielipiteet jatkokoulutusvalmiuksiensa muuttumisesta hakukertojen välillä (n = 5 194; kysymys A13)

Yliopistoon päässeet kokevat jatkokoulutusvalmiutensa parantuneen useammin kuin ammattikorkeakouluun hyväksytyt. Ammattikorkeakoulussa opiskelevat ilmoittavat yliopisto-opiskelijoita useammin jatkokoulutusvalmiuksiensa pysyneen suunnilleen ennallaan hakukertojen välillä.

3.2.3 Korkeakouluvalmiuksien parantaminen

Lukion suorittaneet pitävät väli vuosien aikana kasvaneen motivaationsa merkitystä keskeisenä korkeakouluun pääsyä selittävässä tekijänä (73 %) (kuviot 9). Motivaation parantumisen rinnalla keskeiseksi korkeakouluun pääsyä edistäväksi tekijäksi koetaan (aiempia hakukertoja) parempi valmistautuminen pääsykokeisiin (61 %). Muiden tekijöiden merkitystä pidetään pienempänä: noin kolmannes vastaajista on hankkinut pääsykokeissa tarvittavaa osaamista muista oppilaitoksista ja valmennuskursseista ja hyödyntänyt runsas viidennes. Valintakokeisiin liittyviä tuloksia tulkittaessa on hyvä muistaa, että osa korkeakouluvalinnoista tehdään ilman pääsykokeita.

Opiskelutekniikkaansa hakukertojen välillä on parantanut joka viides, ja yhtä moni on hankkinut pääsykokeissa tarvittavaa osaamista muulla tavoin, esimerkiksi työelämässä tai vapaa-aikanaan. Lukiossa opetettuja asioita kertoo kerranneensa vain alle viidennes.

Kuvio 9. Millä seuraavista tavoista paransit mahdollisuksiasi päästä korkeakouluun? Vastauksina korkeakouluun hakeneet, jotka ilmoittavat valmiuksiensa parantuneen hakukertojen välillä (n = 2 799; kysymys A14)

3.2.4 Hakemisessa hyödyllisiksi koetut lukion oppiaineet

Kyselyyn vastanneet pitivät lukiosta saamiaan tietoja ja taitoja riittävinä korkeakouluun hakemisen näkökulmasta. Riittävimpinä pidetään äidinkielen, englannin ja matematiikan taitoja. Matematiikan osalta painotukset vaihtelevat kuitenkin hieman vastaajaryhmästä riippuen, sillä korkeakouluun päässeet olivat matematiikan taitoihinsa tyytyväisempiä verrattuna ilman korkeakoulupaikkaa jääneisiin. (Liitetaulukko 16)

Lukion oppiaineista riittämättömimmäksi hakemisen kannalta korkeakouluun päässeet pitivät vapaavalintaisten kielten taitoaan sekä fysiikan, kemian, ruotsin ja yhteiskuntaopin taitojaan. Näiden aineiden lisäksi ilman korkeakoulupaikkaa jääneet

vastaajat pitivät riittämättöminä myös filosofiasta, musiikista ja kuvataiteesta saamiin tietoihin ja taitoihin. Missään oppiaineissa vastaajat eivät koe osaamistaan kuitenkaan heikoksi (<2 asteikolla 1–5) korkeakouluun hakeutumista (jatko-opintovalmiuksia) ajatellen. (Liitetaulukko 16)

Oppiaineiden lisäksi vastaajat arvioivat lukiosta saamiin geneerisiin valmiuksiin korkeakouluun hakemisen kannalta (liitetaulukko 17). Riittävimmin pidetään lukiosta saatua laaja-alaista yleissivistystä ja itsenäisen työskentelyn taitoja. Riittämättömyyttä hakuprosessissa koetaan lukiossa saatujen etäopiskelutaitojen, esiintymistaitojen, tietoteknisten taitojen ja taiteeseen kannustuksen osalta.

3.2.5 Mielekkäimmät tavat hakea korkeakouluun/jatko-opintoihin

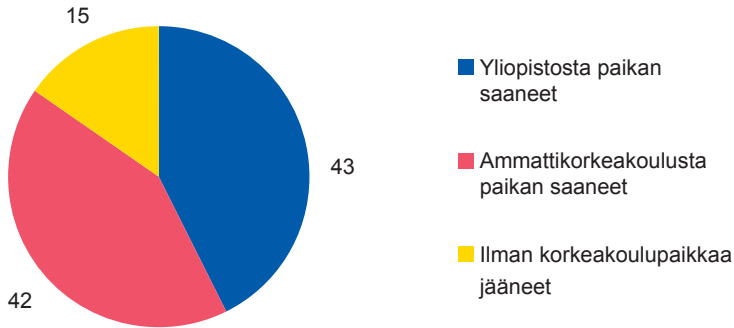
Korkeakouluun hakemisessa tulisi vastaajien mielestä olla tärkein rooli pääsykokeella. Tätä mieltä on yli puolet (59 %) korkeakouluun päässeistä vastaajista⁵ (liitetaulukko 18). Erot näkyvät selkeämmin, kun vertaillaan vastausten jakaumaa korkeakoulujen välillä. Ammattikorkeakoulusta opiskelupaikan saaneet asettavat erilaiset hakutavat tärkeysjärjestykseen seuraavasti: pääsykoe, lukion päättötodistus, ylioppilastutkinto, yksittäiset aineet. Yliopisto-opiskelijat pitävät pääsykoetta tärkeimpänä ja lukion päättötodistusta vähiten tärkeänä. Ylioppilastutkinto ja yksittäiset aineet ovat heillä painottuneet sijoille 2 ja 3. (Liitetaulukko 19)

3.3 Sijoittuminen korkeakouluun

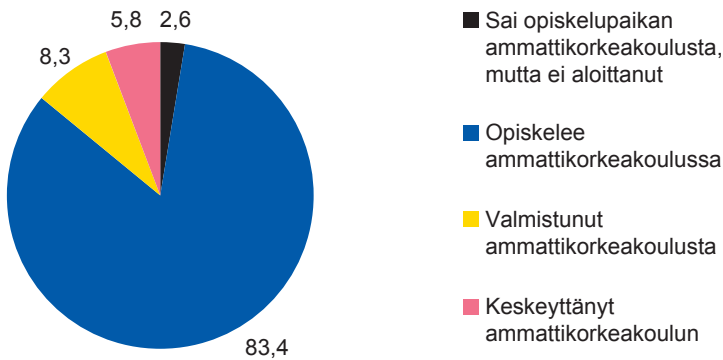
3.3.1 Korkeakouluun päässeet

Neljän vuoden kuluttua ylioppilaskirjoituksista aineistossa mukana olevista 85 % (8 539 henkilöä) on päässyt korkeakouluun. Heistä yliopistossa opiskelevia, opiskelleita tai yliopistosta opiskelupaikan saaneita on lähes yhtä paljon (n = 4 298) kuin ammattikorkeakouluista (n = 4 241). Korkeakouluun hakemattomia tai hakeneita, mutta korkeakoulun ulkopuolelle jääneitä aineistossa on 1 548. (Kuvio 10)

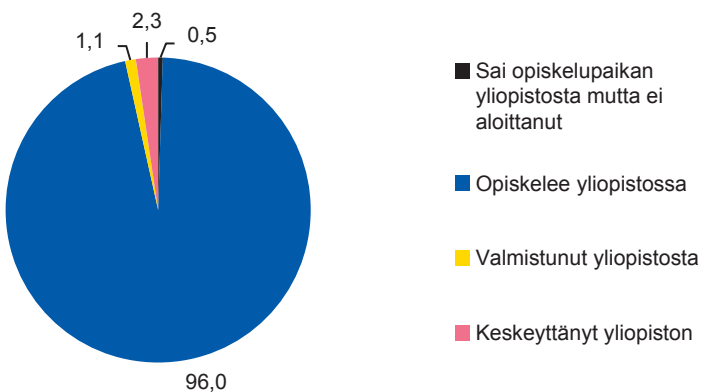
⁵ Kysymys A15: ”Kuinka tärkeä rooli korkeakouluun hakeutumisessa pitäisi mielestäsi olla seuraavilla tekijöillä? Aseta tärkeysjärjestykseen (1–4): Lukion päättötodistus/ylioppilastutkintotodistus/ylioppilastutkinnon yksittäiset aineet/pääsykoe”

Kuvio 10. Vastaajien koulutus tilanne neljä vuotta ylioppilastutkinnon jälkeen keväällä 2011 (%:a vastanneista; N = 10 087; kysymys A8)

Kuvio 11. Ammattikorkeakouluun päässeiden tilanne neljä vuotta ylioppilastutkinnon jälkeen keväällä 2011 (%:a vastanneista, n = 4 241; kysymys A6 ja A8)

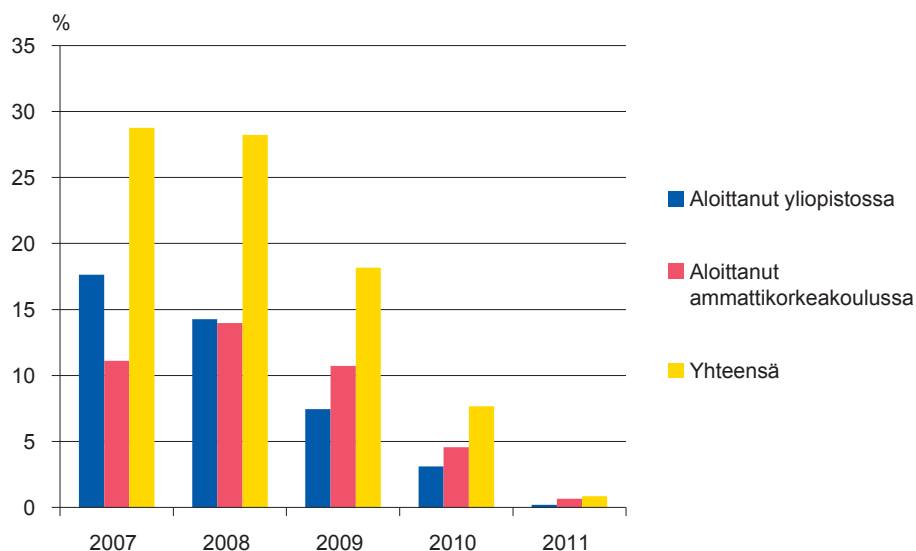

Kuvio 12. Yliopistoon päässeiden tilanne neljä vuotta ylioppilastutkinnon jälkeen keväällä 2011 (%:a, n = 4298; kysymys A6 ja A8)

Vastaajista 8 % ei ole hakenut korkeakouluun lainkaan ja 7 % ei ole päässyt hakemisesta huolimatta korkeakouluun. Vastaushetkellä miehistä opiskelee 81 % ja naisista 73 %. Pieni joukko (4 %) on jo valmistunut korkeakoulusta. Heistä pääosa (94 %) on ammattikorkeakoulusta valmistuneita naisia. Opiskelupaikan saaneita, mutta opiskelun aloittamatta jättäneitä on aineistossa hieman yli 1 %. (Liitetaulukko 20)

Kuviossa 13 on laskettu korkeakouluun siirtymiset vuosittain. Vastanneista 17 % on aloittanut yliopisto-opinnot ylioppilaaksi kirjoittamisvuotenaan ja 11 % ammattikorkeakouluopinnot. Vuonna 2008 korkeakouluopinnot aloitti 28 % vastaajista. Koska kysely tehtiin keväällä 2011, on vuonna 2011 opintonsa aloittaneita enää vähän, ja heistä kaikki ovat luonnollisesti keväällä aloittaneita.

Kuvio 13. Korkeakouluun siirtyminen vuosina 2007–2011 (n = 9 869; kysymys A5)

Korkeakoulussa opiskelevista 16 % suunnittelee hakevansa vielä uudestaan korkeakouluun. Yliopisto-opiskelijat ovat ammattikorkeakouluopiskelijoita tyytyväisempiä opiskelupaikkaansa (liitetaulukko 21). Ammattikorkeakouluopiskelijoista 19 % aikoo vielä hakea uuteen opiskelupaikkaan korkeakoulussa, mutta yliopisto-opiskelijoista vain 13 %. Yliopisto-opiskelijoista runsas puolet (56 %) on varma siitä, ettei enää hae opiskelemaan korkeakouluun, kun ammattikorkeakouluopiskelijoista tätä mieltä on vain vähän yli kolmannes (36 %) (liitetaulukko 22). Kaiken kaikkiaan korkeakouluista valmistuneista vastaajista neljännes ilmoittaa aikovansa hakeutua opintoihin uudelleen (taulukko 6).

Taulukko 6. "Aiotko hakea vielä korkeakouluun tai vaihtaa koulutusohjelmaa?"
(n = 9 953; kysymys A16)

		Ei hakeneet	Ilman opiskelu- paikkaa jääneet	Opiskelevat	Valmistuneet	Keskeyttäneet	Yhteensä
Kyllä	%	19	64	16	25	45	21
En	%	28	6	47	19	13	40
En osaa sanoa	%	54	30	37	57	43	39
Yhteensä	n	799	749	7659	400	346	9953

Yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa opiskelevien käsitys lukiosta saamistaan korkeakouluvalmiuksista on varsin hyvä, mutta kummankaan ryhmän valmiuksilleen antama keskiarvo ei ylitä arvoa 4 asteikolla 1–5 (jossa 1 = alin ja 5 = korkein). Yliopistossa opiskelevat pitävät korkeakouluopintoja vaativampina kuin ammattikorkeakoulussa opiskelevat. Molemmista korkeakoulumuodoissa opiskelevat pitävät korkeakoulu- ja lukio-opiskelua vain heikosti toisiaan vastaavana. Ylioppilaskirjoituksiin valmistautumisen katsotaan kuitenkin vastaavan paremmin yliopisto-opiskelua kuin ammattikorkeakouluopiskelua. (Taulukko 7)

Taulukko 7. Opiskelu korkeakoulussa ja lukiosta saadut valmiudet. Vastaajina korkeakouluun päässeet (vastaukset annettu asteikolla 1–5; kysymys C4)

Väittäjä	Yliopisto keskiarvo	Ammatti- korkeakoulu keskiarvo	n
Opiskelu korkeakoulussa on vaatimuksiltaan samanlaista kuin lukio-opiskelu	2,00	2,46	8319
Lukiossa käytetyt opiskelumuodot auttoivat tottumaan korkeakouluopetukseen	2,97	3,25	8311
Sain lukiosta riittävästi valmiuksia korkeakoulussa opiskeluun	3,60	3,62	8399
Ylioppilaskirjoituksiin valmistautuminen opetti samoja valmiuksia mitä tarvitaan korkeakoulussa tenttiin valmistautumisessa	3,13	2,97	8236

3.3.2 Korkeakouluopintoihin hakematta jättäneet ja korkeakouluopintonsa keskeyttäneet

Korkeakouluopintoihin hakematta jättäneet

Lukion yksi tehtävä on auttaa opiskelijaa siirtymään lukiosta korkeakouluun. Tässä kyselyaineistossa korkeakoulupaikkaa hakematta jättäneitä on vastaajista vain vähän (8 %). Heistä 53 % on hakenut ammatilliseen koulutukseen, 14 % on hakeutunut muuhun kuin ammatilliseen koulutukseen ja 43 % ei ole hakenut mihinkään koulutukseen (liitetaulukko 22). Korkeakoulupaikkaa aikoo näistä vastaajista tulevaisuudessa vielä hakea 19 % (liitetaulukko 23).

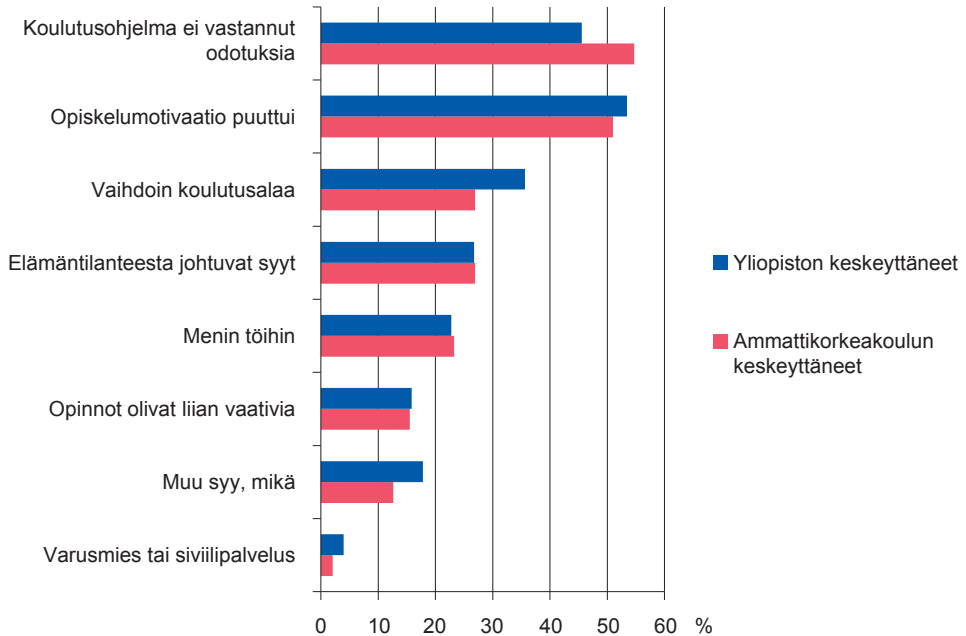
Keskeisimmiksi syiksi olla hakematta mihinkään koulutukseen vastaajat ilmoittavat työhön menon, epätietoisuuden opiskelualasta sekä opiskelumotivaation puuttumisen. Elämäntilanne (sairaus tai perhesyyt), varusmies- tai siviilipalvelus tai lukiosta saadut liian heikot arvosanat ovat vieläkin harvinaisempia (<1 %) syitä olla hakematta koulutukseen. (Liitetaulukko 24)

Korkeakouluopintonsa keskeyttäneet

Korkeakouluopintojen keskeyttäminen saattaa kertoa heikoista lukiosta saaduista jatkokoulutusvalmiuksista. Kyselyaineistossa korkeakouluopintonsa keskeyttäneitä on kaikista vastaajista 3 %. Heistä 45 % aikoo hakeutua opintoihin uudelleen. (Taulukko 6)

Enemmistö korkeakouluopinnot keskeyttäneistä vastaajista on opiskellut ammattikorkeakoulussa (n = 245 henkilöä eli 5,9 % ammattikorkeakoulussa aloittaneista). Yliopistossa aloittaneet ovat keskeyttäneet opintonsa harvemmin (n = 101 henkilöä eli 2,4 % yliopistossa aloittaneista). Kuviossa 14 on esitetty vastaajien ilmoittamat syyt opintojen keskeyttämiselle. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun keskeyttäneiden väliset syyerot eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Korkeakouluopintojen keskeyttämisen yleisimmät syyt ovat opintojen ja niihin kohdistuvien odotusten kohtaamattomuus sekä opiskelumotivaation puute. Vajaa kolmannes opintonsa keskeyttäneistä vastaajista ilmoittaa keskeyttämisen syyksi koulutusalan vaihtamisen muille koulutusasteille. Keskeyttämiseen johtavat lähes yhtä usein myös elämäntilanteesta johtuvat syyt, kuten perhetilanne tai terveys. Keskeyttäneistä naisia (56 %) on hieman enemmän kuin miehiä (45 %).

Kuvio 14. Korkeakouluopintojen keskeyttämisen syyt (n = 346; kysymys A7)

3.4 Lukiossa annettava opetus ja opinto-ohjaus jatkokoulutusvalmiuksien näkökulmasta

Lukiolain 1. §:n mukaan lukiokoulutuksen tulee antaa riittävät valmiudet lukion opimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Valtioneuvoston asetuksessa (955/2002) lukion yleisistä valtakunnallisista tavoitteista todetaan, että lukio-opetuksen tulee antaa opiskelijalle valmiuksia suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa ammattiaan. Asetuksessa lukioita veloitetaan perehdyttämään opiskelijaa työ- ja elinkeinoelämään sekä yrittäjyyteen. Tavoitteena on, että lukion päätyttyä opiskelija pystyy kohtaamaan joustavasti muuttuvan maailman haasteet, tuntee vaikuttamisen keinoja ja hänellä on halua ja rohkeutta toimia. (VN 955/2002)

Tässä arviointihankkeessa on pyydetty lukion vuonna 2007 suorittaneita arvioimaan talvella 2011 näiden lukion opetussuunnitelmassa esitettyjen jatko-opintoihin liittyvien tavoitteiden toteutumista sekä lukio-opetuksessa että opinto-ohjauksessa.

3.4.1 Eri oppiaineiden hyödyllisyys ja riittävyys

Korkeakouluopiskelijat ovat hyötynet jatko-opinnoissaan lukion oppiaineista eniten matematiikasta (24 %), äidinkielestä (17 %) ja vieraista kielistä (17 %). Eniten vastaajat ovat joutuneet parantamaan osaamistaan toisen kotimaisen kielen taidossaan (21 %), matematiikassa (14 %) sekä vieraissa kielissä (12 %). (Taulukko 8)

Taulukko 8. Korkeakoulupaikan saaneiden käsitys hyödyllisimmästä lukion oppiaineesta sekä eniten parantamista edellyttäneestä lukion oppiaineesta omien korkeakouluopintojen näkökulmasta, kun vastaajilla oli mahdollisuus ilmoittaa vain yksi hyödyllinen ja yksi parannettava oppiaine (%:a vastanneista, n = 8 539; kysymykset C5, C6)

Oppiaineet	Hyötynyt eniten %	Joutunut parantamaan eniten %
Äidinkieli	17	4
Toinen kotimainen kieli (ruotsi)	2	21
Vieraat kielet	17	12
Matematiikka	24	14
Biologia	6	4
Maantiede	1	0
Fysiikka	5	9
Kemia	3	5
Uskonto	1	0
Elämäntutkimus	0	0
Filosofia	1	1
Historia	2	2
Yhteiskuntaoppi	4	5
Psykologia	7	2
Musiikki	0	1
Kuvataide	2	1
Liikunta	1	0
Terveystieto	2	2
En osaa sanoa	7	16
Yhteensä	100	100

Tuloksissa ei ole juuri eroa sen perusteella, opiskeleeko vastaaja yliopistossa vai ammattikorkeakoulussa. Sen sijaan tärkeinä pidetyillä oppiaineilla on luonnollisesti selkeä yhteys vastaajan opiskelemaan alaan. Aloilla, joilla vaaditaan matemaattis-luonnontieteellisten aineiden osaamista, jopa viides- tai neljäsosa kyselyyn vastanneista

opiskelijoista on joutunut paikkaamaan tietojaan näissä aineissa. Toisaalta toisen kotimaisen kielen puutteellinen osaaminen korostuu vastauksissa, vaikka vain pieni osa vastaajista pitää sitä tärkeimpänä aineena opintojensa kannalta. Vieraiden kielten taitoja pidetään hyödyllisinä, mutta myös niiden parantamista on pidetty tarpeellisenä.

Eri korkeakoulualoilla opiskelevien näkemykset lukion oppiaineiden hyödyllisyydestä ja parantamistarpeista eivät tuoneet arviointitehtävän kannalta muuta merkittävää lisätietoa, joten siihen liittyvän aineiston tarkempi esittely on jätetty tästä arviointiraportista pois. Eri alojen välisiä eroja toki on, ja niiden tarkempi tutkiminenkin olisi mahdollista. Koulutusaloittaista vertailua olennaisempana arviointiryhmä on kuitenkin pitänyt sitä, mihin lukion oppiaineisiin kohdistuu kaikilta korkeakoulualoilta katsottuna suurimmat kehittämistarpeet. (Vrt. Välijärvi sivulla 18)

Vastaajat pitivät lukiosta saatuja tietoja ja taitoja ylipäänsä riittävinä korkeakouluopintoihin. Minkään oppiaineen riittävyyttä korkeakouluun päässeen eivät arvioi huonoksi (liitetaulukko 25). Riittävimpinä aineina korkeakouluopintojen kannalta korkeakouluopiskelijat pitivät lukion äidinkieltä, pitkää matematiikkaa, englantia, uskontoa tai elämäntutkimustietoa ja liikuntaa. Korkeakoulun ulkopuolelle jääneet pitivät lähes kaikkien aineiden tarjoamia tietoja puutteellisempina korkeakouluopintoihin hakemisen kannalta kuin korkeakouluopintoihin päässeen (liitetaulukko 16). Vastausten mukaan lukiossa annettu opetus onnistuu ainakin kohtuullisesti tarjoamaan opiskelijoilleen tukea, mikäli opiskelija jää jälkeen opinnoissaan tai tarvitsee tukea jostain muusta syystä⁶ (liitetaulukko 33).

Vaikka lukiosta saatuja tietoja pidetään yleisesti ottaen riittävinä, 41 % korkeakoulussa opiskelevista, korkeakouluopinnot keskeyttäneistä tai jo valmistuneista kokee, että korkeakouluopinnoissa edellytetään jotain sellaista, mitä lukio-opinnoissa ei ole opetettu tarpeeksi (liitetaulukko 26). Koulutusmuodon vertailun perusteella yliopisto-opiskelijat kohtaavat ammattikorkeakouluopiskelijoita useammin asioita, joita ei lukiossa opeteta riittävästi (taulukko 9).

⁶ Riittävyyttä mittaavien kysymysten ja vastausten tulkinna ei voi kuitenkaan tehdä merkittäviä johtopäätöksiä, sillä vastaajien kokeman ”riittävyyden” tulkinta ja määrittely on vaikeaa. Riittävyyttä arvioidaan omien korkeakouluopintojen sekä korkeakouluun hakemisen näkökulmasta. Mikäli korkeakouluopinnoissa ei edellytetä esimerkiksi psykologiaa tai fysiikkaa, vastaaja saattaa ajatella näiden oppiaineiden olevan korkeakouluopintojensa tai korkeakouluun hakemisen näkökulmasta riittäviä. Vastaaja on saattanut myös hakeutua nykyisiin korkeakouluopintoihinsa esimerkiksi juuri siksi, että opinnot sisältävät niitä aineita, jotka opiskelija hallitsee hyvin.

Taulukko 9. Edellytetäänkö korkeakouluopinnoissa jotain sellaista, jota lukiossa ei ole opetettu riittävästi? (Vastajina korkeakoulupaikan saaneet, n = 8 408; kysymys C7)

	Ammattikorkeakouluun päässeet %	Yliopistoon päässeet %	Yhteensä %
Kyllä	36	45	41
Ei	32	27	30
En osaa sanoa	32	28	30
Yhteensä n = 8408	100	100	100

3.4.2 Oppiainekohtaiset muutostarpeet

Lukio-opetusta pitäisi vastaajien enemmistön (45 %) mielestä muuttaa, jotta se valmistaisi nykyistä paremmin opintoihin korkeakoulussa. Vain neljännes (24 %) vastaajista ei koe tarvetta opetuksen muutoksiin. (Liitetaulukko 27) Lukio-opetuksessa valinnaisuutta haluttaisiin lisää ja oppiainekohtaisia muutostarpeita koetaan erityisesti kielissä, äidinkielessä ja matematiikassa sekä yhteiskuntaopissa. Kysymyksenasettelusta riippuen oppiainekohtaisessa vastausjärjestyksessä on pieniä eroja (vrt. esim. liitekuvio 3 tai liitetaulukko 28), mutta kritiikin tai muutostoiveiden kohteena olevat oppiaineet pysyvät samoina. Lukio-opetuksen muutostarpeita korkeakouluopintojen näkökulmasta kartoittaneessa avokysymyksessä⁷ (liitetaulukko 28) muutosehdotukset (n = 3 482) jakautuivat seuraavasti:

- 1) opinto-ohjaukseen liittyvät ehdotukset (46 % vastaajista mainitsi opinto-ohjauksen)
- 2) oppiaineiden valinnaisuuteen ja kurssitarjontaan liittyvät ehdotukset (28 % vastaajista)
- 3) opetuksen (eri oppiaineisiin ja niihin liittyvään pedagogiikkaan) liittyvät ehdotukset (20 % vastaajista), jotka jakautuvat seuraavasti:
 - a) pedagogiikkaan liittyvät ehdotukset (41 %)
 - b) toiseen kotimaiseen ja vieraisiin kieliin liittyvät ehdotukset (31 %)
 - c) matematiikkaan liittyvät ehdotukset (18 %)
 - d) äidinkieleen liittyvät ehdotukset (12 %)
 - e) yhteiskuntaoppiin liittyvät ehdotukset (9 %)
- 4) tiedonhankintaan (14 % vastaajista) liittyvät ehdotukset
- 5) itsenäiseen työskentelyyn (14 % vastaajista) liittyvät ehdotukset.

⁷ Lukio-opetuksen muutostarpeita kartoitettiin avokysymyksellä B7 ("Miten muuttaisit lukio-opetusta, jotta se valmistaisi paremmin opintoihin korkeakoulussa?"), johon vastasi 3 482 henkilöä. Yksi vastaus saattaa sisältää useampia kehittämisehdotuksia, joten mainintojen (n = 5 536) määrä on suurempi kuin vastausten (n = 3 482). Koska lisäksi sama vastaaja on saattanut mainita useamman teeman, mainintojen määrä ei myöskään summaudu 100 prosenttiin (maininnat on prosentteina laskettu vastaajien määrästä).

1. Opinto-ohjaus

Lukio-opetuksen suurin muutostarve koskee avoimeen kysymykseen (kysymys B7) annettujen vapaamuotoisten vastausten mukaan lukion opinto-ohjausta ja siihen liittyviä kehittämistarpeita. Opinto-ohjaukseen liittyvissä maininnoissa vastaajat toivovat erityisesti tukea lukiokurssien valintaan siten, että opiskelija osaisi jo lukio-opintonsa alussa valita oikeita kursseja jatko-opintojaan silmällä pitäen. Vastauksissa korostuu opinto-ohjauksen oikea-aikaisuuden merkitys erityisesti lukion alussa tehtäville kurssivalinnoille. Kurssivalintojen avuksi esitetään opintojen alussa annettavaksi aikaisää, jolloin kaikki suorittaisivat vain pakollisia kursseja ja saisivat samaan aikaan nykyistä tehokkaampaa opinto-ohjausta tulevien kurssivalintojen tueksi. Osassa vastauksia esitetään myös esimerkiksi paluuta vanhaan opintolinja-ajatteluun, jossa opiskelijoilla olisi mahdollisuus jo lukion alusta alkaen erikoistua tiettyihin aineisiin ja jättää toisia aineita vähemmälle. Tämä edellyttäisi valinnaisuuden lisäämistä, jota moni vastaajista toivoi lisää.

Enemmän tietoa jo lukion alussa jatko-opintomahdollisuuksista. Toivoisin, että tulevaisuudesta voitaisiin keskustella jo heti lukion ensimmäisellä luokalla, eikä niin että asiaa aletaan pohtimaan vasta ennen yo-kirjoituksia paniikissa ja epätietoisena siitä, mihin haluaa todella jatkossa opiskelemaan. Jos keskustelua käytäisiin rohkeasti jo varhaisessa vaiheessa, olisi jatkon valinta helpompaa ja valinnat osuisivat enemmän kohdalleen/opiskelijat tietäisivät paremmin, mikä jatkopaikka tai koulutusala on heille sopiva ja elämän kannalta miellyttävän.

Valinnaisuus: Nykyjärjestelmässä 1. aikaa lukion suorittamiseen on liian vähän 2. pakollisia aineita liikaa. Vaikka lukion onkin tarkoitus olla yleissivistävä, ei se valmenna korkeakouluopintoihin samalla tavalla kuin koulu, jossa voit valita vaikka tekniikkapainotteisia (fysiikka, matikka, kemia, tietotekniikka) aineita. Tämä edellyttää toki, että jo lukion ensimmäisellä tietää minne aikoo hakea (ja se on harvinaista, että joku tietää).

Toisaalta vastaajat korostavat lukion kurssivalintojen olevan vaikeaa, koska lukion aloittavalla ei ole vielä tietoa, minne aikoo lukion jälkeen hakeutua. Olennaista olisi kuitenkin ymmärtää lukiossa tehtävien valintojen merkitys. Vastaajien joukossa onkin useita opiskelijoita, jotka katuvat lukiossa hätiköiden tekemiensä kurssivalintoja. Esimerkiksi pitkän matematiikan tai muiden kurssien suorittaminen lukion jälkeen saattaa olla työlästä ja hidastaa hakemista jatkokoulutukseen.

Mielestäni lukio oli liiaksi eräänlainen "välietappi" opiskelussa, harvemmin lukiota korostettiin jatko-opintojen tärkeyden kannalta. Itse olisin tarvinnut jo lukion ensimmäisestä vuodesta selkeää ohjausta pyrkimyksessä tietynlaista uraa kohti. Itse esimerkiksi en ymmärtänyt matematiikan tärkeyttä moniin yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. Sai lukea lähinnä sitä, mitä huvittaa, sen kummemmin ajattelematta sen tärkeyttä. Selkeää ohjausta eri ammattialojen hyväksi oleviin kurssivalintoihin pitäisi parantaa. Myös esimerkiksi Atk-kurssi ei minulle ollut pakollinen, enkä sitä siis ottanut. Nyt kaduttaa.

Lukion aloittava opiskelija on melko nuori eikä lukio-opintojen alussa ole juuri tiedossa minne eläämäänsä haluaa suunnata. Tärkeää tässä vaiheessa on tukea erityisesti kasvamisen ja elämäntaitojen kehittymisen tukeminen. Opetus lukion alkuvaiheessa on nykyisellään hyvää. Kuitenkin opintojen edetessä paremmat mahdollisuudet valita opintojaksoja kiinnostuksen kohteiden ja jatko-opintosuunnitelmien mukaisesti lisäävät valmiuksia korkeakouluopintojen aloittamiseen. Toisaalta työelämälähtöisyys lukio-opinnoissa on vähäistä, jolloin jatko-opiskelupaikan valinta vaikeutuu. Tärkeintä mielestäni kuitenkin on tunnistaa omia vahvuuksiaan, huomioida vahvuudet kaikessa opiskelussa sekä lukion puolesta luoda edellytyksiä vahvuuksien kehittämiseen. Toisin sanoen, jos jatko-opiskelutoive on tiedossa, katson mielekkääksi yhteyden löytämisen lukio-opintojen ja tavoiteltavan jatko-opiskelualan välillä. Miten siis osoitetaan esimerkiksi englannin tai matematiikan opintojen olevan tärkeä osa myös jatko-opintoja ja toiveammattia ja miten nostattaisiin yksilöllisesti suunnittelemaan suorittamisen keinoja edellisen mukaisesti?

Kurssivalinnoissa avustamisen lisäksi opinto-ohjauksen toivotaan esittelevän erityisesti jatkokoulutusmahdollisuuksia. Opinto-ohjausta pidetään myös riittämättömästi resursoituna ja toteutettuna. Opinto-ohjauksen kehittämiseen liittyviä vastauksia on tarkasteltu lähemmin luvussa 3.4.4.

Pitäisi lisätä opinto-ohjaajan ja lukio opiskelijan kahdenkeskistä aikaa jolloin opinto-ohjaajat pystyisivät tarkemmin auttamaan oppilaita. Lisätä tietoa minkälaiset tiedot ja taidot olisi hyvä opetella lukiossa hyvin korkeakouluja varten.

Tosiasia on se että, kun nuori menee lukioon ja tekee itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelma, hän on vielä niin "raakile" ihmisenä, ettei hän kykene näkemään valintojensa edelle. Lukiossa nuori valitsee sellaisia aineita, joissa on kuullut olevan esim. mukava opettaja tai matala kynnyys saa hyvä numero. Näiden pohjalta nuori yrittää abivuonna kyhätä itselleen kartaa, jolla suunnistaa jatko-opintojen viidakossa. Lyhyesti, opinto-ohjaajia tulisi olla suhteessa opiskelijoiden määrään. Jokainen nuori ei tarvitse omaa opinto-ohjaajaa, mutta yhdellä opolla ei tulisi myöskään olla 100 tai useampaa nuorta kontollaan. Minusta opinto-ohjaajan ja opiskelijan hyvät välit auttavat nuorta kartoittamaan omia vahvuuksiaan, tämä ei toteuden jos opoa näkee kaksi kertaa kuussa yhteisellä tunnilla.

2. Valinnaisuus ja kurssitarjonta

Vastaajista 28 % toivoo erilaisia uudistuksia lukion oppiaineiden valinnaisuuteen ja valinnanmahdollisuuksiin. Osittain toiveet ovat samankaltaisia kuin opinto-ohjauksenkin kohdistuvat. Osa vastaajista toivoo, että päämäärätietoisimmat opiskelijat voisivat keskittyä jo lukion alusta saakka itselleen tärkeisiin aineisiin ja jättää pois osan nykyisin pakollisista oppiaineista. Moni ehdotti vapaavalintaiseksi osaa joidenkin pakollisten aineiden, kuten esimerkiksi uskonnon, musiikin tai kuvataiteen kursseista. Toisaalta vastaajat toivovat nykyistä parempia mahdollisuuksia valita valinnaisia kursseja olemassa olevalta kurssitarjottimelta lukion pakollisten kurssien suorittamisen rinnalla.

Vähentäisin pakollisten kurssien määrää, jotta suuntautuminen tuleviin korkeakouluopintoihin olisi helpompaa. Esimerkiksi lääkikseen pyrkivien lukujärjetyks on tupaten täynnä kemian, fysiikan, biologian ja pitkän matematiikan kursseja ja siihen pakolliset päälle, kun taas kieliä opiskelevat saavat jopa vapaapäivän. Jos olisin voinut jättää pois esimerkiksi uskonnon kurssit, jotka olivat hyvin samanlaisia kuin ala- ja yläasteella, olisi saanut kolmeviikkotuntia enemmän aikaa minulle tärkeisiin aineisiin.

Enemmän itsenäisiä valintoja, opintosuunnitelmat ovat aika lukkoon löytyjä, ei jää tilaa omille valinnoille.

Enemmän valinnaisuuden mahdollisuutta, jouduin ite esimerkiksi valitsemaan fysiikan ja saksan kielen väliltä kurssien päällekkäisyyden takia, mutta samalla jouduin opiskelemaan itselleni jotain niinkin turhaa kuin musiikki ja kuvataide.

3. Opetukseen liittyvät ehdotukset

Kolmanneksi suurin vastausluokka (20 % vastaajista) koostuu **opetukseen** ja siihen liittyen eri **oppiaineisiin** liittyvistä kehittämis ehdotuksista, jotka liittyvät lukiopedagogiikan ja lukion toiminnan kehittämiseen sekä kielten, matematiikan ja äidinkielen opetukseen.

3 a) Lukiopedagogiikkaa ja lukion kehittämistä koskevat vastaukset ovat suurin opetukseen liittyvä yksittäinen vastausryhmä, jossa toivotaan erityisesti opetuksen käytännönläheisyyden parantamista sekä oppiaineiden kytkemistä ”oikeaan elämään”, erityisesti korkeakouluopintoihin ja työelämään. Ehdotukset ovat huolellisesti pohdittuja ja analyttisiä.

Tekisin opiskelusta käytännönläheisempää lisäämällä sovelluskohteita. Kaipaisin myös lisää käytännön esimerkkejä ja sovelluskohteita. Esimerkiksi fysiikassa ja matematiikassa voitaisiin pyrkiä tekemään tehtäviä, joita työelämässä mahdollisesti joutuisi suorittamaan. Nykyisellään opetus on lähinnä lukujen ja numeroiden pyörittelyä, mutta laskejen ja tehtävien käyttökohteisiin ja sovelluksiin ei kiinnitetä huomiota, tärkeintä ovat lähinnä oikeat tulokset.

– – olennaisiin asioihin keskittyminen, perusasioiden hallinta varmistettava. Vastuun siirto enemmän oppilaille. Vain yksi kurssi jokaisesta aineesta pakollisena. Esim. historiassa ihan turhaan niin paljon pakollisia kursseja, matemaattisten aineiden lukijoille tulee hirveet määrät kursseja, kun fysiikassa ja pitkässä matematiikassa niin paljon kursseja ja vielä lisäksi filosofia, uskonto, etiikka, historia jne. Tiedonhankinnan opetus sopisi kaikkiin aineisiin. Mistä löytää alan uusinta ja luotettavaa tietoa.

Osassa vastauksia tuli ilmi se, miten vieraalta lukiossa opetettavat aineet saattavat tuntua opiskelijan oman elämän ja tulevien korkeakouluopintojen kannalta.

Minusta pitäisi enemmän keskittyä muuhunkin kuin vaan tieteelliseen aineelliseen opetukseen. Hyötyä voisi olla kursseista, joissa käsitellään esimerkiksi eettisyyttä, media kriittisyyttä, kulttuureja, eettistä kuluttamista sellaista, joista olisi elämän kannalta enemmän hyötyä. Lukiossa opetetaan liikaa asioita, joista ei tiedä mitä niistä hyötyy tulevaisuudessa. Voisi olla kursseja tutkimusmenetelmistä, keskustelu- neuvottelu- ja

argumentaatiotaitoja kehittäviä kursseja. Lukion alussa voitaisiin tutustua eri ammatteihin, missä opiskellaan ja mitä työnkuvaan kuuluu, jolloin opiskelijat ehkä tietäisivät paremmin mitä haluavat lukion jälkeen tehdä ns. opinto-ohjausta voisi olla enemmän. Lukiossa ei pitäisi olla liikaa ylioppilaskirjoitus painostusta. Itse ainakin koin saatuani ylioppilaslakin etten saanut lukiosta, mitään. Valkoisen lakin vain. Korkeakoulun kannalta koin, että olin elämällä oppinut enemmän kun lukiosta.

Käytännönläheisempi, työelämälähtöisempi, monipuolisempi. Painotus enemmän erilaisten kulttuurien kohtaamiseen ja ymmärtämiseen, mikä on lähes jokaisella työpäivällä arkipäivää.

Vastauksissa **eri oppiaineista** toivotaan sirpaletiedon sijaan muodostettavan laajempia kokonaisuuksia, ja oppiaineissa opiskelijoita tulisi vastaajien mielestä ohjata kriittisyyteen, keskusteluun sekä erilaisten oppimistekniikoiden omaksumiseen. Vastaajat toivovat myös nykyistä parempaa tukea ja yksilöllisempää opetusta.

Enemmän kriittisyyttä ja laajempaa kuvaa eri aineiden kokonaisuudesta.

-Enemmän oppimistaitojen opetusta -Laajempien kokonaisuuksien hallintaa (myös ennen ylppäreitä) -Kielten opiskeluun enemmän kielen käyttöä, vähemmän kieliopin tankkausta -Tietotekniikan parempaa hyödyntämistä opinnoissa (korkeakoulussa iso osa opintoja tapahtuu netissä/optimassa, lukiossa oli vielä vanhat piirtoheittimet käytössä) -Yhteiskuntaopin kurssien lisäämistä -Enemmän henkilökohtaista apua ammatinvalintaan ja jatkokoulutuksen suunnitteluun

3 b) Kielten opiskeluun toivotaan vähemmän kielioppia ja enemmän suullisen kielitaidon harjoittelua.

Opiskellaan enemmän elämää varten, eikä vain opetella ulkoa asioita. Esimerkiksi kielessä tärkeämpää olisi mielestäni opetella keskustelemaan arkipäivän asioista vieraalla kielellä kuin se, että opetellaan kieliopin poikkeustapauksia, joita sitten kysytään kerran ylioppilaskirjoituksissa. Opetusmenetelmät saisivat olla monipuolisempia, ei jumiteita vanhassa kaavassa, että opettaja puhuu ja oppilaat kuuntelee. Annetaan vastuuta enemmän. Harjoitellaan puhumista ja esiintymistä enemmän.

– – Lisäksi kielten kanssa olisin näin jälkikäteen ajateltuna toivonut enemmän ääntämis- ja puhumisharjoituksia (vaikka ne lukiossa olisivatkin varmasti pelottaneet). Olen huomannut, että vieraan kielen puhuminen, kuullunymmärtäminen ja rohkeus kommunikoida kasvavat hurjasti, kun ei tarvitse kompuroida yksittäisten foneemien tai muiden kielen erikoisuuksien kanssa. – –

3 c) Matematiikan opetukseen liittyvät toiveet kohdistuvat sekä pitkän että lyhyen matematiikan pedagogiikan ja sisältöjen kehittämiseen.

Tekisin opiskelusta käytännönläheisempää lisäämällä sovelluskohteita. Kaipaisin myös lisää käytännön esimerkkejä ja sovelluskohteita. Esimerkiksi fysiikassa ja matematiikassa voitaisiin pyrkiä tekemään tehtäviä, joita työelämässä mahdollisesti joutuisi suorittaa.

tamaan. Nykyisellään opetus on lähinnä lukujen ja numeroiden pyörittelyä, mutta las-
kujen ja tehtävien käyttökohteisiin ja sovelluksiin ei kiinnitetä huomiota, tärkeintä ovat
lähinnä oikeat tulokset. Tietyksi sama ongelma vaivaa usein myös korkeakouluissa. Jos
tehtävät olisivat käytännölläisempiä opiskelija suhtautuisi niihin varmasti suurem-
malla innolla, kun saisi tietoisuuden siitä, että tehtävä on oikeasti merkittävä, eikä sitä
tehda ainoastaan koska se on annettu kotitehtäväksi tms.

Selkeämmin kerrottaisiin miksi aineita opiskellaan ja kuinka niitä hyödynnetään jatko-
koulutuksissa. Esimerkiksi pitkässä matematiikassa raapaistiin matriisilaskennan pintaa
ihan vaan hitusen ja teknillisessä yliopistossa toinen insinöörimatematiikan kurssi oli jo
syventävää matriisilaskentaa. Oltiin aika huolella yksityisissä meinaan. Varsinkin kun ky-
seinen asia ei ole perusteiltakaan edes mitenkään erityisen helppoa ymmärtää.

Ainekohtaisesti pitäisi painottaa enemmän sitä mihin kyseistä ainetta tarvitaan ja mik-
si sitä opiskellaan. Esimerkiksi matematiikan tarkoitus on kehittää loogista ajattelua ja
sen tarve tulee esiin monissa tekniikan aloissa, joten sitä pitäisi korostaa. Sama koskee
esimerkiksi fysiikkaa. – –

Mutta yksi tärkeimmistä asioista voisi olla se, että lyhyeen matematiikkaan lisättäisiin
enemmän aiheita tai ainakin käytäisiin niitä syvällisemmin, sillä itse omalla kohdallani
huomasin että tuolla ammattikorkeakoulussa tulee helposti matematiikassa vaikeuksia
silloin kun on vain lyhyt matematiikka pohjalla. Varsinkin matriisi- ja vektorilaskentaa
sekä tilastomatematiikkaa voisi olla enemmänkin lyhyessä matematiikassa. Tai sitten
voitaisiin kokonaan luopua käsitteistä lyhyt- ja pitkämatematiikka, ja kaikki lukiolaiset
opiskelisivat saman määrän matematiikkaa. Se saattaisi olla kaikkein parhain keino.

3 d) Äidinkielen opetuksessa toivotaan nykyistä enemmän harjoitusta tieteellisen
tekstin kirjoittamiseen muotoseikkoineen (lähdemerkinnät ja viittaukset), laajojen
tekstikokonaisuuksien lukutekniikkaan sekä yleisesti äidinkielen hallintaan.

Esimerkiksi tieteellinen kirjoittaminen, jonka hallitsemista yliopisto-opinnoissa edellyte-
tään, on aika erilaista kuin lukion äidinkielen tunneilla harjoiteltu kirjoittaminen. Lisäksi
kielissä painotetaan liikaa oikeinkirjoitusta ja kielioppia sen sijaan, että keskityttäisiin
kommunikointiin. Oikeassa elämässä tarvitaan rohkeutta käyttää vieraita kieliä, ei pil-
kun tarkkaa kielioppia.

Tieteellisen tekstin kirjoittamisen taitoa pitäisi opetella enemmän, tekstinkäsittelyyn tie-
tokoneella pitäisi kiinnittää enemmän huomiota.

3 e) Yhteiskuntaopin toivotaan antavan nykyistä kokonaisvaltaisempi kuva siitä, mi-
ten yhteiskunta yleisesti toimii, sekä tarjoavan erikseen opintoja taloustiedosta, oike-
usopista ja politiikasta.

Yhteiskuntaoppia pitäisi lisätä tai sisältää muuttaa. Esimerkiksi elinkeinorakenne oli täy-
si mysteeri lukiosta valmistuessa. Oli suuri shokki tajuta yliopistossa, että kuinka paljon
esimerkiksi metsäteollisuus merkitsee Suomessa. Lisäksi politiikan tuntemus oli lähes
olematonta verrattuna nykyiseen tietoon.

Antaa enemmän tietoa eri aineiden painoarvoista eri korkeakouluissa, sekä opettaa itsekriittisyyttä ja analyttisempaa ajattelutapaa. Kursseilla pitäis käsitellä ja analysoida mielestäni enemmän nykyhetken tapahtumia ja uutisia. Teollisuus, talous, kriisit -> yhteiskuntaoppi, historia, uskonto, maantiede.

Käytännönläheisiä aineita lisää, esim. yhteiskuntaoppia ja talouselämää. Tietoa ympäröivästä maailmasta ja sen luomista uramahdollisuuksista. Myös ruotsin kielen opetuksen tulisi panostaa.

4. Tiedonhankinta

Tiedonhankintaan (14 % vastaajista) liittyvissä vastauksissa lukioon toivotaan lisää tiedonhankinnan, informaatiolukutaidon ja kokonaisuuksien hallinnan harjoittelua. Vastaajat toivovat lukiossa harjoiteltavan myös korkeakouluissa edellytettävää kriittisyyttä esimerkiksi lähteitä kohtaan sekä ylipäänsä akateemisen kirjoittamisen ja analyttisen ajattelun taitoja.

Enemmän tieteellisten tekstien tulkintaa ja suurempien kokonaisuuksien oppimista ei niinkään yksityiskohtiin perehtymistä.

-- Toinen asia mitä muuttaisin on yleinen kriittisyys. Sen kyllä oppii korkeakoulussakin, mutta lukiossa oli vielä sellainen meininki että asia on niin kuin kirjassa sanotaan ja siitä ei keskustella. Myös enemmän itsenäistä työskentelyä lisäisin lukioihin, toisaalta en voi taata, millaiset työskentelymuodot ovat missäkin päin Suomea.

Mielestäni jo lukiossa voitaisiin enemmän pyrkiä akateemiseen lähestymistapaan. Esimerkiksi kriittisyyteen, eikä vain siihen kirjojen tenttaamiseen. Pohdiskelevampia esseitä, eikä vain sitä kirjan kopiointia. Parempaa opinto-ohjausta.

5. Itsenäinen työskentely

Vastaajista 14 % toivoo, että lukiossa ohjattaisiin opiskelijoita nykyistä enemmän itsenäiseen työskentelyyn ja vastuunottoon omista opinnoistaan, mihin opiskelijat joutuvat korkeakouluopinnoissaan myöhemmin tottumaan. Myös oppimaan oppimisen taitoja toivotaan lisää, kuten myös nykyistä enemmän etäopiskelua, ja osassa vastauksia myös mahdollisuutta päättää itse osallistumisestaan oppitunneille (ilman poissaolojen valvontaa).

-vähemmän kaikille pakollisia kursseja tai mahdollisuus korvata pakollisia muilla aineilla -enemmän kurssivaihtoehtoja -enemmän itsenäistä työskentelyä, kurssien suorittamista tenttimällä -enemmän opintojen ohjausta, oppimistyylien, metodien opettamista -oman ajattelun kehittämistä, tukemista -perustelut, kritisoiminen, kriittisyys -syväoppiminen, sen opettaminen ja tukeminen, ei 'hauki on kala'

Itsenäisen työskentelyn aikataulutusta pitkälle aikavälille. Korkeakoulussa on useita kursseja kerralla, joiden tentteihin ja erilaisiin oppimistehtäviin täytyy osata varata aikaa ja sovittaa aikatauluja yhdessä ryhmäläisten kanssa. Lukiossa kurssitehtävien tekoa kontrolloitiin ja harvoin oli enempää kuin yksi projekti työn alla.

Suuri osa lukion kehittämistarpeita koskevaan kysymykseen vastanneista otti kantaa useampaan edellä mainituista teemoista. Eräs vastaaja kiteytti näkemyksensä lukio-opetuksen kehittämistarpeista seuraavasti.

Poistaisin liikunnan, kuviksen, musiikin, filosofian, uskonnon ja muut ”hömppä” aineet pakollisista ja lisäksi opiskelijan mahdollisuuksia valita itse kurssinsa. Tämän toteuttamiseksi lisäksi merkittävästi opinnonohjausta lukion aloitusvaiheeseen. Työharjoitteleuakin mieltäisin vällinaiseksi kurssikokonaisuudeksi. Lukion loppuvaiheessa olisi pakollinen kurssi, jossa opetettaisiin oikea lukutekniikka kirjoituksia ja myös pääsykoikeita ajatellen.

Kielitaitoon liittyen kyselyssä selvitettiin myös (taulukko 10), onko vastaaja saanut lukiosta sellaisen englannin tai muun vieraan kielen ja toisen kotimaisen kielen taidon, jolla hän voisi opiskella korkeakoulussa. Toisen kotimaisen kielen osalta vastaajia pyydettiin lisäksi arvioimaan, onko osaaminen peräisin muualta kuin lukiosta (esimerkiksi vanhemmilta). Taulukosta 10 ilmenee, että vastaajat pitävät englannin tai muun vieraan kielen osaamistaan parempana kuin toisen kotimaisen kielen osaamista. Ruotsinkielen taitojaan opiskelijat pitävät heikompina, eikä tätä korkeakouluissa tarpeellista kielitaitoa näytetä opiskeltavan tai saatavan muuallakaan.

Ylioppilastutkintomenestyksen mukaan tarkasteltuna toisen kotimaisen kielen hyvin kirjoittaneet (E tai L) arvioivat osaamisensa vain kohtalaiseksi ja muiden arvosanojen

Taulukko 10. ”Ota kantaa väittämiin.” Arvio lukiosta saadun kielitaidon riittävydestä korkeakoulussa opiskeluun (vastaajina korkeakoulupaikan saaneet opetuskielen mukaan; 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä; kysymys C1)

	Lukion opetuskieli	Vastausten määrä	Keskiarvo	Keskijajonta
Sain LUKIOSTA sellaiset englannin tai muun vieraan kielen taidot ja kulttuurilliset edellytykset, että pystyisin tai olen pystynyt opiskelemaan ulkomaisessa korkeakoulussa tai kyseisellä kielellä järjestetyssä koulutusohjelmassa	suomi	7346	3,8	1,1
	ruotsi	499	3,8	1,1
Sain LUKIOSTA sellaisen toisen kotimaisen kielen taidon, että voisin opiskella sillä korkeakoulussa	suomi	7683	2,6	1,3
	ruotsi	506	3,0	1,4
Olen hankkinut MUUALTA KUIN LUKIOSTA sellaisen toisen kotimaisen kielen taidon, että voisin opiskella sillä korkeakoulussa	suomi	5558	1,8	1,1
	ruotsi	480	3,6	1,4

kirjoittajat riittämättömäksi (taulukko 11) kyseisellä kielellä korkeakoulussa opiskelun näkökulmasta, mutta pitkän englannin osalta kaikki ne, joiden taso on M tai korkeampi pitävät kielitaitoaan hyvin riittävänä (arvion keskiarvo >4). Lyhyen englannin kirjoittajista (alle 200 vastaajaa) yksikään ei arvioi englannin taitoaan korkeaksi (liitetaulukko 29).

3.4.3 Geneerisiin taitoihin liittyvät jatkokoulutusvalmiudet

Taulukko 11. Pitkän ja keskipitkän ruotsin kirjoittajien arvio ruotsintaitonsa riittävydestä ruotsin kielellä opiskelukseen korkeakoulussa asteikolla 1–5 sekä vastaajien ylioppilastutkinnon ruotsinkokeen tulos (n1 = 713, n2 = 5 526; kysymys C1)

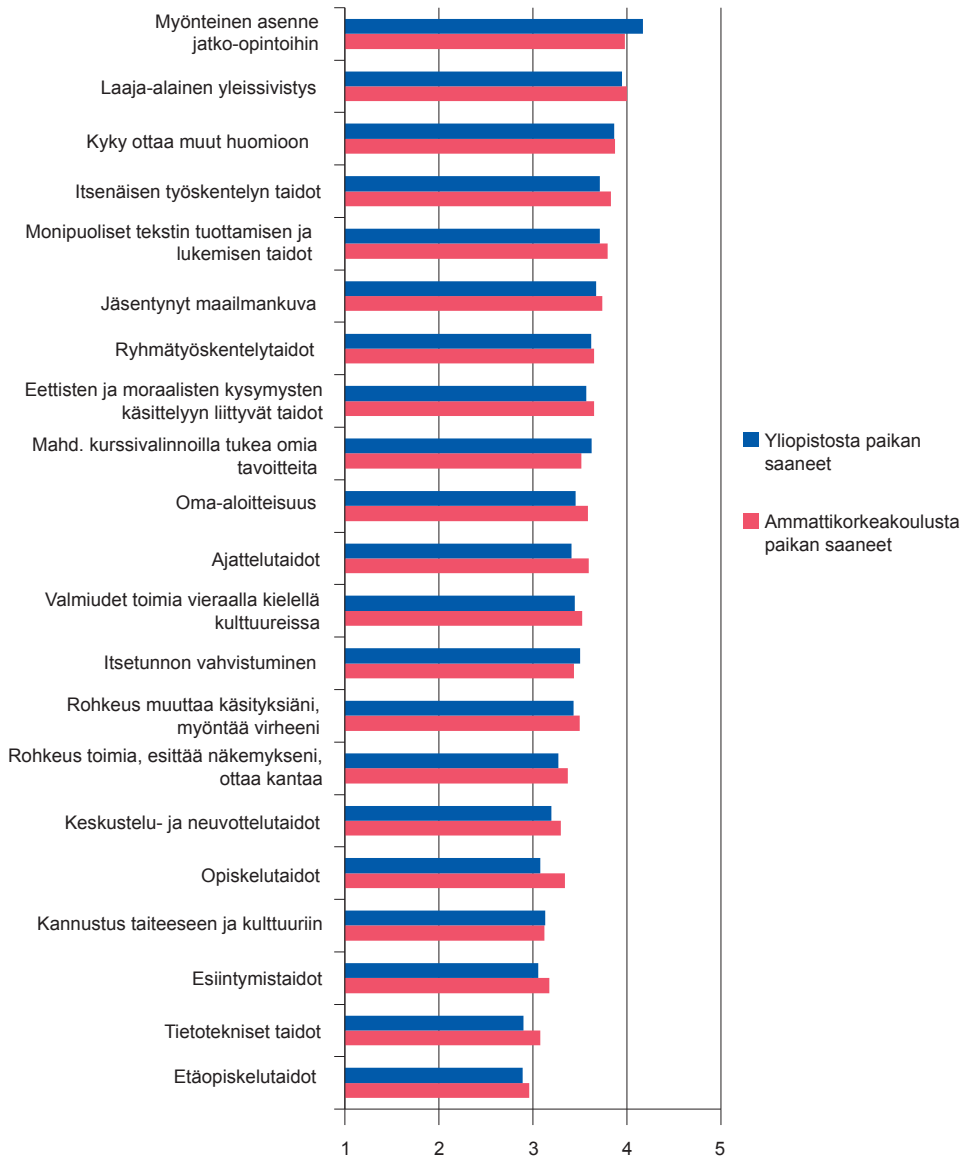
Ruotsi, pitkä oppimäärä	Keskiarvo	n	Ruotsi, keskipitkä oppimäärä	Keskiarvo	n
I	3,5	6	I	2,2	12
A	2,6	36	A	2,2	457
B	2,8	100	B	2,4	987
C	3,1	123	C	2,6	1272
M	3,2	193	M	2,7	1165
E	3,7	203	E	3,0	1190
L	3,8	52	L	3,5	443
Yhteensä	3,3	713	Yhteensä	2,7	5526

Tiedollisten ja oppiainekohtaisten valmiuksien ohella tässä arvioinnissa tarkastellaan myös yleisempiä koulutuksen tuottamia taitoja, eli niin sanottuja geneerisiä taitoja, joita ovat esimerkiksi tiedon tuottamisen ja ajattelun taidot, sosiaaliset taidot, kypsyys tehdä valintoja, suunnitella opintoja ja ottaa niistä vastuuta.

Kyselyyn vastanneet korkeakouluopiskelijat ovat varsin tyytyväisiä lukiosta saamiinsa geneerisiin tietoihin ja taitoihin (keskiarvo 3,6 asteikolla 1–5). Korkeakoulujen ulkopuolelle jääneiden näkemys lukion tarjoamista geneerisistä taidoista on samansuuntainen. Korkeakoulussa opiskelevat pitävät lukiossa saamistaan valmiuksista⁸ riittävimmin laaja-alaista yleissivistystä, itsenäisen työskentelyn taitoja sekä myönteistä asennetta jatko-opintoihin. Näiden lisäksi erityisen myönteisesti arvioidaan myös lukiossa opittuja kykyjä ottaa muut huomioon, toimia ryhmässä, tuottaa monipuolista tekstiä ja muodostaa jäsentynyt maailmankuva. (Kuvio 15)

Sekä korkeakouluun päässeet että ilman opiskelupaikkaa jääneet pitävät lukion opetussuunnitelmassa edellytetyistä geneerisistä valmiuksista riittämättöminä

⁸ Kyselyn pohjana olivat Lukion opetussuunnitelman 2003 perusteissa esitetyt keskeiset geneeriset tavoitteet lukio-opinnoille.

Kuvio 15. Lukiosta saatujen generisten valmiuksien riittävyys korkeakouluopinnoissa. Vastaajina korkeakouluopiskelijat, valmistuneet ja keskeyttäneet

Kuviossa on ilmoitettu vastausten keskiarvot asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin riittämätön ja 5 = täysin riittävä. Kysymyksen eri kohtiin vastaaminen oli vapaaehtoista, joten vastaajien määrä vaihtelee kysymyksen eri kohdissa (n = 8410; kysymys B2)

etäopiskelu- ja tietoteknisiä taitojaan sekä esiintymistaitojaan (kuvio 15). Vastausten mukaan huomiota tulisi kiinnittää nykyistä enemmän myös lukion kykyyn tuottaa ajattelutaitoja, kehittää niin vierailta kielillä toimimisen valmiuksia, opiskelutaitoja kuin keskustelu- ja neuvottelutaitojakin sekä lukion kykyyn rohkaista oppilaita muuttamaan käsityksiään, myöntämään virheitään, toimimaan ja ottamaan kantaa sekä harrastamaan taidetta ja kulttuuria. Useimpia näistä heikoimmista lukion tuottamista geneeristen taitojen osa-alueista voidaan pitää myös keskeisinä työelämätaitoina. Lukion opetussuunnitelman geneerisiä tavoitteita purkavan strukturoidun kysymyksen (B2) tulokset ovat hyvin samansuuntaisia lukio-opetuksen kehittämistä koskevien avovastauksien kanssa⁹.

Lukion tuottamat geneeriset taidot jatko-opintojen kannalta voidaan kyselyyn saattujen vastausten perusteella pelkistää kahteen toisiaan täydentävään tulkintaan: osa vastaajista korostaa lukiosta saadun yleissivistyksen merkitystä jatko-opinnoilleen (mm. laaja-alainen yleissivistys, jäsentynyt maailmankuva, opiskelutaidot) ja toisaalta osa vastaajista painottaa esiintymistä koskevien taitojen jatko-opintojen menestystekijänä (mm. esiintymistaidot, keskustelutaidot, rohkeus ottaa kantaa, rohkeus muuttua). (Liitetaulukko 30) Myös avovastauksissa toivottiin esiintymis- ja ryhmätyötaitoja sisällytettävän lukio-opetukseen nykyistä (liitetaulukko 28), kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi:

Lukio-opintojen pitäisi tukea enemmän käytännön taitoja, joita tarvitaan työ- ja jatko-opinnoissa kuin pelkästään teoreettista osaamista. Nykypäivän globaaleissa työyhteisöissä tärkeitä taitoja ovat oppimisen taito, vuorovaikutus- sekä esiintymistaidot, kieli-taito (varsinkin puheen tuottaminen ja ymmärtäminen) ja ryhmätyöskentelyn taidot. Mielestäni edellä mainittuja asioita/taitoja ei tarpeeksi painotettu lukio-opintojeni aikana. Myös yrittäjyydestä olisi voitu kertoa enemmän yhtenä vaihtoehtona.

Tyytyväisimpiä lukiosta saamiinsa tietojen ja taitojen riittävyteen ovat ammattikorkeakoulussa opiskelevat naiset ja tyytymättömmimpiä yliopistossa opiskelevat miehet. Ammattikorkeakoulussa opiskelevat korostavat yleissivistyksen merkitystä ja yliopistossa opiskelevat esiintymistaitojen merkitystä jatko-opinnoille. Eniten yleissivistävien taitojen ja tietojen merkitystä korkeakouluopinnoilleen tuovat esiin ammattikorkeakoulussa opiskelevat miehet ja eniten esiintymisen taitojen merkitystä taas tuovat vastauksissaan esiin yliopistossa opiskelevat naiset. (Liitetaulukko 30)

Ruotsinkieliset ovat suomenkielisiä useammin sitä mieltä, että tietoja ja taitoja on saatu riittävästi, ja he myös pitävät esiintymistaitoja jatko-opintojen kannalta riittävämpinä kuin yleissivistystä verrattuna suomenkielisiin (liitetaulukko 31). Myös ylioppilastutkinnoissa hyvin menestyneet pitävät lukion tuottamia tietoja ja taitoja muita arvosanoja kirjoittaneita riittävämpinä. He korostavat yleissivistäviä tietoja ja taitoja, kun taas ylioppilastutkinnoissa heikommin menestyneet painottavat esiintymiseen liittyvien taitojen merkitystä korkeakouluopinnoilleen. (Vrt. liitetaulukko 32)

⁹ Geneerisiin taitoihin liittyneitä avovastauksia on kuvattu edellisessä luvussa 3.3.1, vrt. erityisesti kohtia 4) Tiedonhankinta ja 5) Itsenäinen työskentely.

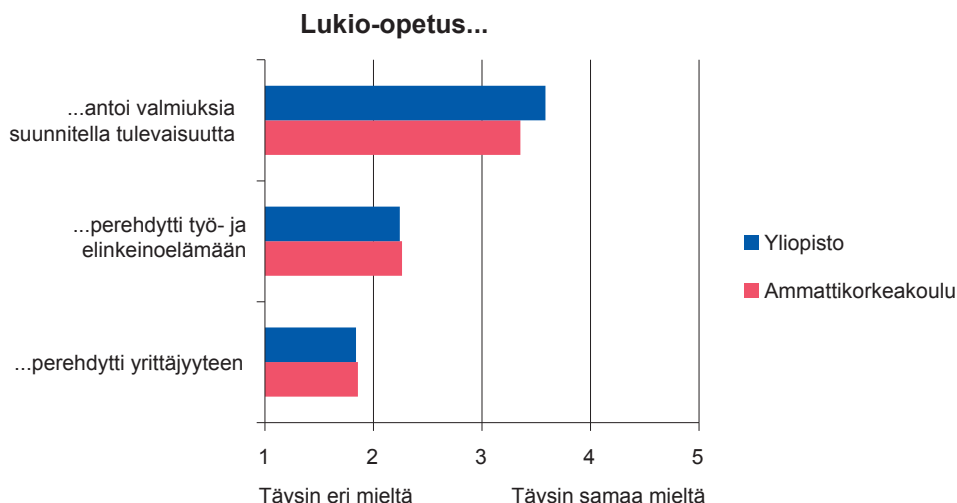
Ruotsinkielistä lukio-opetusta saaneet ovat myös muita vastaajia tyytyväisempiä lukion kykyyn perehdyttää työelämään ja yrittäjyyteen (liitetaulukko 33), mutta tyytyväisyys näiden opetuksen yleisten tavoitteiden ja aihekokonaisuuksien toteuttamiseen on vähäistä molemmissa kieliryhmissä. Kyselyyn vastanneiden enemmistön mukaan lukio ei kuitenkaan onnistu perehdyttämään opiskelijaa työ- ja elinkeinoelämään eikä yrittäjyyteen, vaikka tämä on yksi lukion tavoitteista. Työ- ja elinkeinoelämä sekä yrittäjyys ovat sekä avovastauksien (B7, liitetaulukko 28) että strukturoituun kysymykseen annettujen vastausten (B3, kuvio 16) perusteella lukiolle vieraita asioita. Kyselyyn osallistuneet kuvasivat avovastauksissaan tätä muun muassa seuraavasti.

Jo lukio-opintojen alusta lähtien tulisi painottaa enemmän ammatinvalintaa, työelämää ja työelämässä tarvittavia valmiuksia. (...) Lisäksi työelämään tutustumista ja siihen liittyviä mahdollisuuksia tulisi olla enemmän saatavilla, esimerkiksi ammattilaisten vierailuja kertomassa työstään. Myös erilaiset lukioiden ja yritysten/kunnan väliset yhteistyöprojektit voisivat tulla kysymykseen.

– Eri oppiaineiden rajapintoja tulisi hälventää ja käytännön esimerkkejä integroida muutoin kovin teoreettiseen opetukseen. Lukio-opetuksessa tulisi myös hyödyntää korkeakouluja ja työelämää siinä määrin, että eri tieteenalat korkeakouluissa sekä työnkuvat tulisivat oppilaille edes sen verran tutuiksi, että he tietäisivät millaisia koulutuksia ylipäänsä on olemassa.

– Työelämän realiteeteista tulisi kertoa enemmän, esimerkiksi työn kysynnästä ja tarjonnasta sekä yrittäjyydestä. –

Yliopistossa opiskelevat pitävät lukio-opetuksesta saamiaan tulevaisuuden suunnitteluvalmiuksia hieman parempina kuin ammattikorkeakouluissa opiskelevat (kuvio 16). Vastaavasti korkeakoulussa opiskelevat ovat tyytyväisempiä suunnitteluvalmiuksiinsa kuin ilman korkeakoulupaikkaa jääneet (liitetaulukko 34).

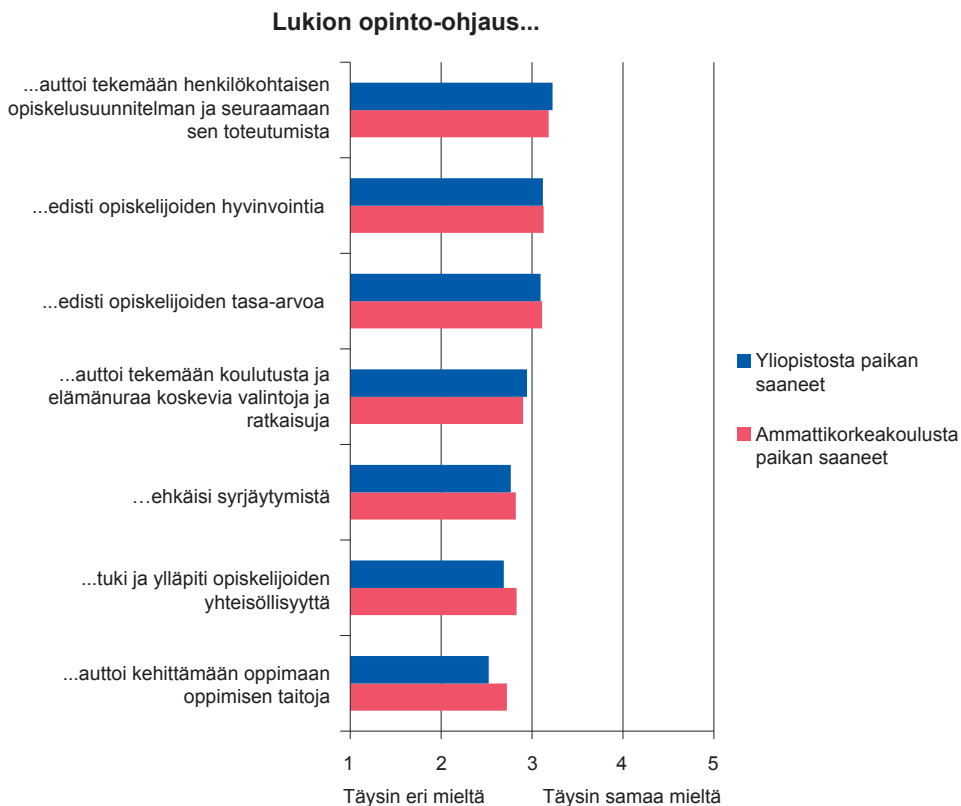
Kuvio 16. Lukio-opetuksen geneerisiä taitoja kartoittavan kysymyksen keskiarvot asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet (N = 8 582; kysymys B3. Kysymyksen vastaaminen oli vapaaehtoista, joten vastaajien määrä vaihtelee kysymyskohdittain)

3.4.4 Opinto-ohjaus

Lukion opinto-ohjauksella on kaksi perustehtävää, jotka ovat opiskelijan ohjaus lukioaikana ja ohjaaminen jatko-opintoihin. Lukio-opintojen aikana opiskelija tekee oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, ja opinto-ohjaaja auttaa opiskelijaa seuraamaan sen toteutumista. Kyselyaineiston perusteella (ks. myös edellinen luku) ohjaus on lukioaikana onnistunut korkeintaan tyydyttävästi. Vastaajat ovat tyytymättömiä erityisesti lukion opinto-ohjauksen toiseen perustehtävään, eli jatko-opinto-ohjaukseen, jonka tehtävä on tukea lukion opiskelijaa hänen koulutus- ja elämänuraansa koskevissa valinnoissaan ja ratkaisuisissaan. Jatko-opintoihin ohjauksen osalta tulosta voidaan siis pitää huonona.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa on asetettu lukion opinto-ohjaukselle sen perustehtävien lisäksi myös muita tavoitteita. Näitä ovat opiskelijan oppimaan oppimisen kehittäminen, opiskelijoiden tasa-arvon ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteisöllisyyden tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Kyselyn vastausten perusteella lukion opinto-ohjaus ei onnistu näissäkään tavoitteissa, sillä vastaajat ovat tavoitteita koskevista väittämistä enimmäkseen eri mieltä (<3 asteikolla 1–5, kuvio 17).

Vastausten mukaan lukion opinto-ohjaus onnistuu opetussuunnitelman perusteissa sille asetetuista tavoitteista parhaimmin edistämään opiskelijoiden tasa-arvoa ja hyvinvointia sekä auttamaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tekemisessä ja sen toteutumisen seuraamisessa. Heikoimmin lukion opinto-ohjaus menestyy vastaajien

Kuvio 17. Korkeakoulupaikan saaneiden vastaajien arvio lukion opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen opinto-ohjauksen tehtävien toteutumisesta.

(Lukiassa annetun opinto-ohjauksen keskiarvot asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet; N = 8374; kysymys B4.

Kysymyksen vastaaminen oli vapaaehtoista, joten vastaajien määrä vaihtelee kysymyskohdittain.)

mukaan oppimaan oppimisen taitojen kehittämisessä sekä yhteisöllisyyden edistämisessä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Kuvio 17)

Tyytyväisimpiä lukioaikana saamaansa opinto-ohjaukseen ovat korkeakouluihin päässeet ja tyytymättömmimpiä ilman korkeakoulupaikkaa jääneet miehet (liitetaulukko 35). Ruotsinkieliset ovat suomenkielisiä tyytyväisempiä saamaansa opinto-ohjaukseen (liitetaulukko 36). Myös alueellisia ja koulukohtaisia eroja löytyy. Tyytyväisimpiä vastaajat ovat Pohjois-Savon, Keski-Suomen ja Itä-Uudenmaan lukioiden opinto-ohjaukseen, mutta merkittävimpiä opinto-ohjausta koskevat erot ovat yksittäisten koulujen välillä. Yksittäisen koulun selitysosuus opinto-ohjaukselle annettujen arvosanojen (1–5) vaihtelusta on suuri (11 %), sillä muut tekijät eivät selitä tyytyväisyyden vaihtelua yhtä vahvasti. Koulun koolla ei ole kuitenkaan yhteyttä opinto-ohjauksen laatuun tai kyselyssä selvitettyihin muihin teemoihin. (Liitetaulukko 37)

Opinto-ohjauksen määrään ja laatuun liittyviä tyytymättömyyden syitä saatiin selville kyselyn avokysymyksen (B7, liite 2) vastauksista, joista lähes puolet (46 %) käsittelee opinto-ohjausta¹⁰. Avovastauksissa toivotaan lisää opinto-ohjauksen kursseja, sillä nykyistä yhden kurssin laajuista opinto-ohjausta pidetään riittämättömänä. Yhden kurssin tuntimäärä ei riitä juuri muuhun kuin lukioaikaisen opinto-ohjelman valintojen ja ylioppilaskirjoitusten vaatimien yksityiskohtien selvittämiseen.

Ensinnäkin opinto-ohjaukseen pitäisi panostaa enemmän. Lukiossamme opinto-ohjauksen taso oli mielestäni hyvin heikko, opinto-ohjausta oli vain yksi kurssi ja silläkin keskityttiin lähes yksinomaan ylioppilaskirjoituksiin. En saanut opinto-ohjauksen kursseilla riittävästi tietoa jatko-opintomahdollisuuksista. Tietoa lukion jälkeisistä opiskeluvaihtoehtoista oli hyvin niukasti saatavilla. En koe saaneeni lukiossa edes perustietoja korkeakouluopiskelusta tai työelämästä. Lukiossa olisi hyvä saada mahdollisimman paljon tietoa eri opiskelualoista, lisäksi henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta olisivat tärkeitä.

Vastaajat toivovat myös tukea lukion opinto-ohjelman laatimiseen. Jatko-opintojen kannalta mielekkäiden kurssien valitseminen omaan opinto-ohjelmaan voi osoittautua vaikeaksi, ja ohjausta oikeisiin kurssivalintoihin pitäisi saada jo lukio-opintojen alussa.

Opinto-ohjaus olisi laaja-alaisempi ja se aloitettaisiin tehokkaasti jo lukion 1.vuonna. Tähdittäisiin sillä siihen, että jo lukiossa opiskelija tietäisi mitä haluaa tehdä jatkossa. Olisi kursseja, joissa tutustutaan paremmin ja enemmän eri aloihin. Korostettaisiin kieliopintojen tärkeyttä ja niitä olisi enemmän.

Opinto-ohjaukseen tulisi panostaa todella paljon enemmän. Omassa lukiossani emme saaneet lähes mitään tietoa, mitä opintoja tarvitaan, jotta voisi pärjätä esimerkiksi lääkärin opinnoissa. Omalla kohdalla havahduin vasta kolmantena opiskeluvuonna miettimään jatko-opintoja, jolloin oli jo myöhäistä ottaa opintoja lukiossa. Olisi siis pitänyt alusta asti pyrkiä saamaan opiskelijat miettimään tulevaisuutta ja toiveammattiaan.

Moni vastaaja kokee, ettei henkilökohtaista ohjausta ole lukiossa tarjolla riittävästi. Opintojen ohjaukseen liittyvät kahdenkeskiset tilanteet koetaan tärkeiksi, ja opinto-ohjaajan kanssa käydyt keskustelut jäävät vahvasti mieleen. Opinto-ohjaajien pätevyys asetetaankin vastauksissa usein kyseenalaiseksi, jos ohjausta ja tukea valintoihin ei ole saatu riittävästi. Opinto-ohjaajista osa tekee ohjaustyötä muun opetustyönsä ohella, eikä aikaa tai resursseja tunnu monien vastaajien mielestä riittävän opinto-ohjaukseen.

Olisi tärkeää saada jokaiseen lukioon kunnon opinto-ohjausta ja kokopäiväinen opo, jota esimerkiksi omassa lukiossani ei ollut. Yksi tapaaminen vuodessa ei auta elämän toiveiden ja erilaisten koulutusalojen selvittelyssä.

¹⁰ Avokysymys B7: ”Miten muuttaisit lukio-opetusta, jotta se valmistaisi paremmin opintoihin korkeakoulussa?” Kysymyksen vastauksia on purettu muiden vastausryhmien osalta aiemmin luvussa ”Oppiainekohtaiset muutostarpeet”.

Studiehandledningen är, åtminstone i det gymnasium jag gick i, ytterst bristfällig. Studiehandledaren har noll koll och är inte ens intresserad av att ta reda på om olika utbildningar. Jag tänkte söka till en annan utbildning men det enda hon sa när jag sa det var "NEJ". Jag fick inte söka dit för man får inga jobb med den utbildningen. Bra att hon informerade om det, men hon kunde ju ha lagt fram det annorlunda. Vet inte om hon var utbildad inom studiehandledning ens, det verkade inte så.

(...) Studiehandledningen borde intensifieras och fler utbildningar och skolor borde presenteras.

Opinto-ohjausta pitäisi olla PALJON enemmän ja HENKILÖKOHTAISEMPAA!

Vastaajat tunnistavat myös opinto-ohjaajien työtaakan: lukion opinto-ohjaajilla on työtä ja kiirettä enemmän kuin kuuluisi. Liian monella opinto-ohjaajalla on ohjattavana liian monta opiskelijaa, jolloin yksittäisen opiskelijan tarpeet voivat jäädä huomiotta.

Opinto-ohjausta tulisi tehostaa. Kirjoitin itse isosta lukiosta, eikä opinto-ohjaajilla ollut aikaa käydä kaikkien kanssa viimeisenä vuonna henkilökohtaista keskustelua tulevaisuuden opinnoista, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Jokaiselle pitäisi taata myös henkilökohtainen ohjaus sekä enemmän tietoa jatko-opinnoista. Lukiosta sai vain tietoa ainoastaan yliopisto-opinnoista, ammattikorkeakouluja ei arvostettu tai niistä ei annettu tarpeeksi tietoa, joten tieto piti etsiä itse.

Lukion suorittaneiden vastauksista välittyi opiskelijoiden tarve saada ajantasaista tietoa työelämästä, ammattikorkeakouluopinnoista ja yliopistoista. Tietoa halutaan saada Internetin ja esitteiden ohella opinto-ohjaajalta ja asiantuntijoilta. Yksittäisen opinto-ohjaajan edellytetään tuntevan mm. korkeakoulualat, niiden tarjoamat väylät lukuisiin ammatteihin ja korkeakoulutuksen ajankohtaiset muutokset. Opinto-ohjaajaan kohdistuvien vaatimusten lista on vaikuttava. Vastauksista välittyi myös nuoren tarve saada aikaa keskusteluun aikuisen opinto-ohjauksen ammattilaisen kanssa. Merkittävä osa opinto-ohjauksen kriittikistä kohdistuikin resurssien puutteeseen: yksittäisen opinto-ohjaajan ajan ei koeta riittävän sekä opiskelijoiden henkilökohtaiseen jatko-opinto-ohjaukseen että ohjaustyössä tarvittavan työ- ja elinkeinoelämän tuntemuksen hankkimiseen.

Opintojen ohjausta pitäisi olla huomattavasti enemmän. Lukio-opintoihin voisi myös kuulua pakollisena yksi tai useampi työelämään tutustumisjakso, jotta nuori pääsisi tutustumaan ensin erilaisiin ammatteihin. Olin lukiosta valmistuessani ihan yhtä hukassa tulevaisuuteni suhteen kuin lukion aloittaessani ja olisin kaivannut enemmän ura- ja jatkokoulutus suunnitelmien opastusta. Omassa lukiossani annettiin liian suuret paineet yliopistoon menemiseen, ja tunsinkin itseni jotenkin "huonommaksi" kun vastoin opettajien toiveita valitsin ammattikorkeakoulun yliopiston sijaan. Olen kuitenkin ollut tyytyväinen valintaani, mutta silti lukiossa saisi luoda myönteisempää kuvaa myös ammattikorkeakouluista, sillä se on erinomainen vaihtoehto yliopistolle.

Jotta lukio voisi auttaa nuorta tekemään jatkokoulutusuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja, on hakeutuminen jatko-opintoihin syytä nivoa nykyistä selkeämmin lukio-

aikaiseksi tapahtumaksi. Tätä voitaisiin tukea kehittämällä esimerkiksi lukiolaisten henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia siten, että suunnitelmat tehtäisiin koskemaan myös lukion jälkeistä aikaa ja hakeutumista jatko-opintoihin. Ylioppilastutkinnon jälkeen aikaa valintojen tekemiseen ja hakemiseen voi jäädä yllättävän vähän.

En muuttaisi niinkään opetusta, vaan ehkä juuri sitä opintojen-ohjausta. Moni oppilas jää lukion jälkeen hunningolle kun ei tiedä riittävästä valinnan mahdollisuuksistaan. Moni oppilas menee ylipäätään lukioon vain sen takia, koska kaikki muutkin menevät - he eivät tiedä esimerkiksi toisen asteen ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksista. Ammatinvalinnoista ja tulevaisuudesta ei muutenkaan opintojen ohjauksessa puhuta tarpeeksi, vaan tulevaisuutta vähätellään. "Ei sitä tarvitse vielä miettiä." Kolme vuotta on lyhyt aika. Ja sen päätyttyä on tiedettävä mihin jatkaa... Oppintojen ohjaus kaipaais lisää ammatillisempaa työtettä. Verrattuna ainakin siihen mitä muistan omista opinto-opettaja kokemuksista. Heillä tuntui olevan yhtä pahasti pallo hukassa, kuin minulla silloin nuorena ihmisenä.

Enemmän tietoa todellisesta elämästä lukion jälkeen: miten valmistautua mahdolliseen työttömyyteen, epäonnistumiseen jatkokoulutuspaikan saannissa sekä valmentamista oikeaan elämään. Tietoa mahdollisista tuista ja miten niitä haetaan.

Lukio-opintoihin liittyvien valintojen vaikutukset jatko-opintoihin

Lukiolain mukaan opiskelijalle tulee lukiossa antaa jatko-opintovalmiudet. Kyselyn vastausten perusteella lukiolainen saa lukiosta myönteisen asenteen jatko-opintoihin, mutta lukio ei auta riittävästi opiskelijaa tekemään koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja: Vain joka toinen korkeakoulussa opiskeleva vastaaja kokee saavansa riittävästi tietoa lukio-opintoihin liittyvien valintojensa vaikutuksesta jatko-opintoihin (taulukko 12). Ammattikorkeakoulussa opiskelevat vastaajat saavat yliopisto-opiskelijoita vähemmän tietoa valintojensa vaikutuksista korkeakouluopintoihin.

Taulukko 12. "Saitko riittävästi tietoa lukio-opintojen valintojen vaikutuksista jatko-opintoihin?" (Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet, n = 8 539; kysymys B5)

		Yliopistossa	Ammattikorkeakoulussa	Yhteensä
Kyllä	n	2344	1956	4300
	%	55	46	50
En	n	1361	1576	2937
	%	32	37	34
En osaa sanoa	n	593	709	1302
	%	14	17	15
Yhteensä	n	4298	4241	8539
	%	100	100	100

Riittävimmin tietoa lukiossa tehtyjen valintojen merkityksestä ovat vastaajista saaneet ylioppilastutkinnossa hyvin menestyneet sekä korkeakouluopiskelijoista yliopistossa opiskelevat. Miehet ilmoittavat saaneensa tietoa lukiovalintojensa vaikutuksista jatko-opintoihin useammin (60 %) kuin naiset (45 %) (liitetaulukko 38). Ruotsinkieliset opiskelijat eivät katso saaneensa tietoa valintojensa vaikutuksista yhtä hyvin (kyllä-vastauksia 42 %) kuin suomenkieliset (51 %) (liitetaulukko 39).

Lukiossa jokaisen tulisi saada riittävästi tietoa valintojensa vaikutuksista jatko-opintoihin. Kun vain noin puolet korkeakouluopintoihin suuntaavan koulumuodon opilaista katsoo saaneensa riittävästi tietoa valintojensa seurauksista (liitetaulukko 38), ei tilannetta voida pitää hyvänä. Opinto-ohjauksen tarve ja siihen osoitetut resurssit eivät vastaa toisiaan.

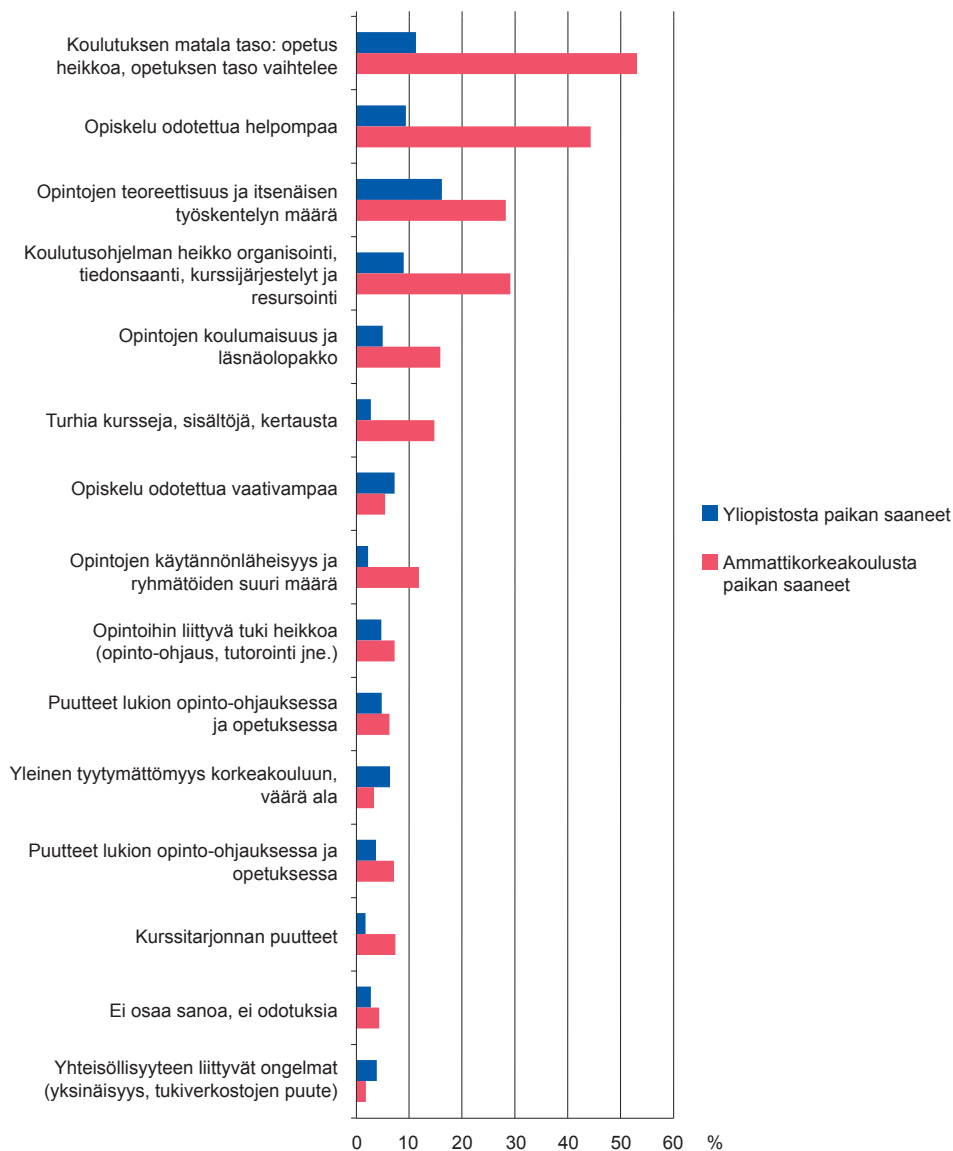
3.5 Korkeakouluopintojen ja odotusten vastaavuus

Korkeakouluopinnot vastaavat opiskelijan odotuksia hieman paremmin yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissa. Huonoimmin korkeakouluopinnot ovat vastanneet opintonsa keskeyttäneiden odotuksia. (Liitetaulukko 40)

Odotusten ja opintojen välisiä eroja perustelevissa avovastauksissa suurin yksittäinen vastausryhmä koskee korkeakouluopetuksen tasoa ja opetuksen tason vaihtelua (kuvio 18). Korkeakouluissa annettavan opetuksen laatuun, koulutusohjelmien järjestelyihin sekä korkeakouluopinnoista ennakkoon annettuun tietoon tulisi vastausten perusteella kiinnittää vakavaa huomiota. Erityisesti ammattikorkeakouluissa opiskelevilla odotusten ja opintojen välinen epäsuhta on suuri verrattuna yliopistossa opiskeleviin. Avokysymykseen vastanneista ammattikorkeakoulussa opiskelevista joka toinen perustelee tyytymättömyyttään sillä, että opetuksen laatu on ollut odotuksia heikompi ja yli 40 % kertoo opintojen vaatimustason olleen odotuksiaan alhaisempi. Tuloksia tulkittaessa on kuitenkin hyvä muistaa, että avokysymykseen on vastannut kaikista kyselyyn vastanneista vain 19 %. (Kuvio 18)

Ammattikorkeakoulussa opiskelevat ovat yliopisto-opiskelijoita tyytymättömämpiä opintojensa laatuun ja vaatimustasoon. Opetuksen tasoa koskevissa avovastauksissa pohditaan muun muassa korkeakouluopettajien tietojen ja opetusmenetelmien ajantasaisuutta. Toisaalta moni vastaaja toteaa opettajien olevan alansa ammattilaisia tai tutkijoita, joilla ei siksi ole aina parasta mahdollista pedagogista osaamista. (Kuvio 18)

Korkeakouluopintoihin liittyviä odotuksia kommentoivista vastauksista voidaan päätellä yliopisto-opiskelijoiden kaipaavan parempaa valmistautumista yliopistossa käytettäviin opiskelumenetelmiin, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijat ovat yleisesti tyytymättömämpiä korkeakouluopintojen luonteeseen ja opetuksen laatuun. Ammattikorkeakoulujen opetukseen ja opetusjärjestelyihin kohdistettua kritiikkiä voisi olla syytä tutkia tämän tuloksen pohjalta vielä lisää. Hyvätkään jatko-opintovalmiudet eivät korkeakoulusta hankittavan osaamisen näkökulmasta riitä kompensoimaan korkeakouluopetuksen mahdollisia puutteita. Toisaalta tulokset korkeakouluopintojen ja niihin kohdistuvien odotusten vastaamattomuudesta viittaavat lukion opinto-ohjauksen kehittämistarpeeseen. Tätä tulkintaa tukee myös se, että lukiokyselyyn vastanneista vain

Kuvio 18. Avokysymykseen ”Miksi korkeakouluopinnot eivät vastanneet odotuksiasi?” annetut vastaukset luokiteltuina. Kuvio laskettu mainintojen osuudesta vastaajittain (Vastaajina korkeakoulussa opiskelevat, valmistuneet ja keskeyttäneet; n = 1 874; Kysymykseen C3 vastasi 19 % kaikista kyselyyn vastanneista)

puolet kokee saaneensa riittävästi tietoa valintojensa vaikutuksista korkeakouluopintoihin (liitetaulukko 38). Jatko-opintoihin vaikuttavat esimerkiksi lyhyen tai pitkän kielen tai matematiikan lukeminen, kurssivalinnat sekä ylioppilaskirjoituksissa kirjoitettavat oppiaineet. Ohjauksen onnistumisen näkökulmasta tilanne ei siis ole tyydyttävä.

3.6 Yhteenveto: Lukiokyselyn keskeiset tulokset

3.6.1 Hakeutuminen korkeakouluopintoihin

Arviointiaineiston mukaan *vanhempien korkea koulutustaso* on yhteydessä nuoren menestymiseen ylioppilaskirjoituksissa sekä siihen, päätyykö nuori lukion jälkeen yliopistoon vai ammattikorkeakouluun. Yliopistossa opiskelevien vanhemmat ovat koulutetumpia kuin ammattikorkeakoulussa opiskelevien tai korkeakoulujen ulkopuolelle jääneiden vanhemmat. Esimerkiksi ammattikorkeakoulussa opiskelevien nuorten isistä alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on yhteensä 35 %, kun yliopisto-opiskelijoiden isistä korkeakoulututkinnon on suorittanut 55 %.

Menestyminen ylioppilastutkinnossa liittyy puolestaan korkeakouluun pääsyn nopeuteen tai viivästymiseen. Parhaimpien arvosanojen kirjoittajista (E:n tai L:n yleisarvosanan kirjoittaneet) korkeakouluun siirtyy yli 90 %. Heistä lähes puolet saa korkeakoulupaikan ylioppilastutkintovuonnaan. Heikosti ylioppilastutkinnossa menestyneistä (A:n tai B:n arvosanoja kirjoittaneista) siirtyy korkeakouluopintoihin noin puolet (enimmäkseen ammattikorkeakouluihin). Korkeakouluun sijoittuminen tapahtuu pääosin neljän ensimmäisen vuoden sisällä ylioppilastutkinnon kirjoittamisesta. Yleisesti voidaan todeta, että yliopistoon siirrytään nopeammin ja paremmilla arvosanoilla kuin ammattikorkeakouluihin.

Korkeakouluun pääsyyn liittyvät ylioppilastutkinnon arvosanojen lisäksi myös kielitekiäjät. Ruotsinkieliset hakevat ja pääsevät korkeakouluopintoihin hieman useammin kuin suomenkieliset. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvilla lukio-opintojen pidentyminen yli kolmeen vuoteen on keskimääräistä yleisempää. Heillä ylioppilastutkinnon arvosana on myös heikompi kuin suomen- tai ruotsinkielisillä vastaajilla. Koulukielen osaaminen heijastuu väistämättä menestykseen lukio-opinnoissa sekä jatko-opinnoissa. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia lukio-opiskelijoita tulisikin siksi tukea nykyistä enemmän lukion opetuskielessä, ja heille tulisi lisäksi tarjota nykyistä tehokkaampaa opinto-ohjausta.

Korkeakouluun hakeneista vastaajista enemmistö (54 %) on *hakenut* korkeakouluihin useammin kuin kerran. Heistä yli puolet ilmoittaa *jatkokoulutusvalmiuksiensa parantuneen hakukertojen* välillä. Kolmanneksella kysymykseen vastanneista jatkokoulutusvalmiudet ovat pysyneet suunnilleen ennallaan ja vain viidellä prosentilla ne ovat heikentyneet.

Lukion suorittaneiden mielestä *välivuosien* aikana kasvanut motivaatio on keskeinen korkeakouluun pääsyä selittävä tekijä. Motivaation parantumisen lisäksi keskeiseksi korkeakouluun pääsyä edistäväksi tekijäksi koetaan aiempia hakukertoja parempi valmistautuminen pääsykokeisiin.

Korkeakouluun hakeneista suomenkielisistä vastaajista 97 % on hakenut suomenkielisiin korkeakouluihin. Ruotsinkielisiin korkeakouluihin hakeutuu suomenkielisiä vain vähän. Ruotsinkielisten osalta *kieli* ei ole yhtä erottelava tekijä jatko-opintovaihtoehtoja harkittaessa, sillä ruotsinkielisistä vastaajista suomenkielisiin korkeakouluihin on hakenut 29 % ja ruotsinkielisiin korkeakouluihin 73 %.

Korkeakouluun hakemisessa tulisi vastaajien mielestä olla tärkein rooli *pääsykokeella*. Yli puolet (59 %) korkeakouluun päässeistä on sitä mieltä, että korkeakoulujen tulisi antaa eniten painoarvoa pääsykokeen tuloksille. Pääsykokeen jälkeen seuraavaksi suosituimpana valintaperusteena pidetään lukion päättötodistusta. Kyselyn vastausten perusteella arviointiryhmä toteaa, että lukion suorittaneiden selkeä toivomus on säilyttää pääsykokeet korkeakoulujen valinnoissa. Jos pääsy- tai valintakokeiden sijaan päätetään käyttää muuta valintatapaa, tulisi pääsykokeista luopumista harkita ja perustella huolellisesti.

Korkeakouluopiskelijoiden vastausten mukaan tyytyväisyys saatuun jatko-opiskelupaikkaan vaihtelee korkeakoulumuodoittain. Vastausten perusteella korkeakouluissa olisi syytä kiinnittää huomiota opiskelijoiden korkeakouluopintoja koskeviin odotuksiin ja opetuksen laatua koskeviin kokemuksiin. Erityisesti ammattikorkeakouluopiskelijoista osa on tässä arvioinnissa tehdyn kyselyn mukaan yllätynyt opetuksen matalasta tasosta. Ammattikorkeakouluopiskelijoista 19 % *aikoo vielä hakea* uuteen opiskelupaikkaan, mutta yliopisto-opiskelijoista vain 13 %. Yliopisto-opiskelijoista yli puolet on varmoja siitä, ettei enää hae opiskelemaan korkeakouluun, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijoista vain runsas kolmannes ei aio enää hakea korkeakouluun.

Korkeakouluopintojen keskeyttämiseen johtaa yleisimmin opintojen ja niihin kohdistuvien odotusten kohtaamattomuus sekä opiskelumotivaation puute. Opiskelumotivaation puuttumisen kanssa useimmiten ilmenevä syy keskeytyksiin on se, että korkeakouluopinnot eivät vastaa odotuksia. Vajaa kolmannes keskeyttämisistä johtuu koulutusalan vaihtamisesta. Keskeyttämiseen johtavat lähes yhtä usein myös elämäntilanne, kuten perhe- tai terveydelliset syyt.

Osa lukion suorittaneista ei hakeudu jatko-opintoihin lainkaan. Keskeisin syy olla *hakematta mihinkään* koulutukseen on työssäkäynti sekä epätietoisuus siitä, mitä aiotaan opiskella. Opiskelumotivaation puuttuminen tai elämäntilanne ei ole merkittävä syy olla hakeutumatta koulutukseen.

3.6.2 Lukiosta saadut tiedot ja taidot korkeakouluopintojen kannalta

Lukiokoulutuksen perustehtävä on tarjota ylioppilaalle laaja yleissivistys ja jatko-opintokelpoisuus korkea-asteella. Vastaajat antavat lukiosta saamalleen jatko-opintomyönteisyydelle ja yleissivistykselle hyvän arvosanan. Vastaajien arvion perusteella *lukio onnistuu yleissivistävässä perustehtävässään ja antaa myönteisen asenteen jatko-opintoihin*. Näiden lisäksi myönteisesti arvioidaan myös lukiossa opittua kykyä ottaa muut huomioon, lukiosta saatuja itsenäisen työskentelyn ja tekstin tuottamisen taitoja sekä lukiosta saatua jäsentynyttä maailmankuvaa. Tyytyväisimpiä lukion antamiin tietoihin ja taitoihin ovat ylioppilastutkinnossa hyvin menestyneet nuoret.

Korkeakouluopintojen tai korkeakouluun hakeutumisen kannalta mitään lukion oppiainetta ei koeta riittävyydeltään huonoksi. Kyselystä saatujen vastausten perusteella jatkokoulutuksen näkökulmasta *tärkeimpiä lukioaineita* ovat matematiikka, äidinkieli, englanti ja toinen kotimainen kieli sekä yhteiskunnalliseen osaamiseen ja

opiskelijan opintoalaan liittyvät aineet, kuten yhteiskuntaoppi, fysiikka, biologia ja psykologia.

Kuitenkin korkeakoulussa opiskelevista tai valmistuneista 41 % kokee, että korkeakouluopinnoissa edellytetään myös tietoja ja taitoja, joita *lukiossa ei ole opetettu riittävästi*. Myös avovastauksissa tuotiin esiin riittämättömästi opetettuja taitoja. Vastausten mukaan lukiossa opetetaan riittämättömästi

- tietotekniikkaan, verkko-opiskeluun sekä verkosta ja kirjallisuudesta tehtävään tiedonhakuun liittyviä taitoja
- opintojen suunnitteluun, ajanhallintaan ja itsenäiseen työskentelyyn liittyviä taitoja
- tieteellisen tekstin kirjoittamista muotoseikkoineen, laajojen tekstikokonaisuuksien lukutekniikkaa sekä yleisesti äidinkieltä
- kielitaitoa, yhteiskuntaosaamista, opiskelutekniikkaa ja kriittistä ajattelua. Kielitaidon esiin nostaneet vastaajat kokivat vähäisen suullisen kielitaidon puutteen ongelmana. Yhteiskuntaopin maininneet toivoivat laajempaa tietoa siitä, miten yhteiskunta yleisesti toimii, sekä erikseen opintoja taloustiedosta, oikeusopista ja politiikasta
- tiedon soveltamisen taitoja (ulkoa opettelemisen sijaan).

Lukiossa käytetyt *opiskelumenetelmät ja vaatimustaso* vastaavat vastaajien mielestä enemmän ammattikorkeakouluopintoja kuin yliopisto-opintoja. Ylioppilaskirjoitukseen valmistautumista pidetään puolestaan hieman parempana valmentautumistapana yliopisto-opintoihin kuin ammattikorkeakouluopintoihin. Korkeakouluopintoihin liittyviä odotuksia käsittelevistä vastauksista käy ilmi, että yliopisto-opiskelijat kaipaavat parempaa valmistautumista yliopistossa käytettäviin opiskelumenetelmiin jo lukiossa, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijat ovat yleisesti tyytymättömämpiä saamansa korkeakouluopetuksen laatuun ja vaatimustasoon.

3.6.3 Lukio-opetus

Kyselystä saatujen vastausten perusteella lukiossa annettu opetus ei anna riittävän vahvoja valmiuksia suunnitella tulevaisuutta ja jatko-opintoja. Lukiossa annettu opetus on kuitenkin onnistunut ainakin kohtuullisesti tarjoamaan opiskelijoilleen tukea, mikäli opiskelija on jäänyt jälkeen opinnoissaan tai tarvinnut tukea jostain muusta syystä.

Lukio-opetuksen kehittämistä koskevissa vastauksissa tuodaan esiin erityisesti opinto-ohjauksen sekä oppiaineiden valinnaisuuteen ja kurssitarjontaan liittyvät kehittämistarpeet opetuksessa. Vastaajat toivovat tehostettua opinto-ohjausta kurssivalintojen tueksi erityisesti lukion alussa. Kurssivalintojen ohella opinto-ohjaukselta toivotaan edelleen erityisesti jatkokoulutusmahdollisuuksien esittelemistä. Arviointiryhmä katsoo, että erityisesti kurssivalinnoissa sekä jatkokoulutusvalintoihin liittyvässä opinto-ohjauksessa *opettajien ohjauksellista roolia* olisi toivottavaa hyödyntää nykyistä enemmän.

Opiskelijat toivovat myös mahdollisuutta erikoistua jo lukion alussa tiettyihin aineisiin ja jättää toisia aineita vähemmälle jatko-opintoja silmällä pitäen. Tämä edellyttäisi valinnaisuuden lisäämistä, jota vastaajat toivovat lisää. Oppiaineiden kehittämiseen kohdistuu siis kahdenlaista painetta: yhtäältä pidetään hyvänä valinnaisuutta, toisaalta edellytetään perusteiden entistä parempaa hallintaa. Arviointiryhmän mielestä nykyisiä opetussuunnitelmia pitäisi karsia, jotta opetussuunnitelman laajojen tavoitteiden toteuttamiseen ja toisaalta valinnaisuuteen liittyvä oppiaineiden yhä lisääntyvä pirstaloituminen ei vaarantaisi yleissivistystehtävän toteuttamista. Tämä vaatisi entistä huolellisempaa keskittymistä oppiaineiden ydinainekseen. Lukion kehittämiseksi tulisi siirtyä laajempiin ainekokonaisuuksiin ja huolehtia niiden hyvästä hallinnasta tarjoten samalla hallitusti sekä syventävää opetusta että yleissivistävää perustaa.

Lukio-opetuksen heikkouksiksi koetaan lukiota saadut opiskeluun ja opiskelutekniikkaan liittyvät taidot ja erityisesti tietotekniikan vähäinen hyödyntäminen opiskelussa sekä sosiaalisen kanssakäymisen ja viestinnän osaaminen. Eri oppiaineissa tulisikin arviointiryhmän mukaan hyödyntää nykyistä enemmän tietotekniikkaa ja yleisimpiä toimisto-ohjelmia (Excel, Word, Power Point). Näiden taitojen opetuksen ja osaamisen varmistamiseksi tietoteknistä perusosaamista tulisi testata ylioppilastutkinnossa osana kirjoitettavaa ainetta. Esimerkiksi äidinkielen osaamisen yhteydessä olisi luontevaa varmistaa tekstinkäsittelyohjelman hyödyntämisen perustaidot tai matematiikassa kokelaan kyky hyödyntää taulukkolaskentaohjelman perustoimintoja.

Lukion eri oppiaineiden kehittämiseen liittyvissä avovastauksissa ($n = 3\ 485$) toivotaan nykyistä kattavamman opinto-ohjauksen ja oppiaineiden valinnaisuuden lisäksi *lukiopedagogiikan* sekä *matemaattisten aineiden ja kielten* opetuksen kehittämistä. Eryteisesti kielten suulliseen taitoon toivotaan parannuksia. Muista vastaajien mielestä kehittämistä kaipaavista aineista nousevat esiin *äidinkieli ja yhteiskuntaoppi*. Lukiopedagogiikkaan liittyviä kehittämistoiveita ovat kyselyn vastausten mukaan 1) oppiaineiden käytännönläheisyyden lisääminen sekä oppiaineiden yhteys ”oikeaan” elämään kuten korkeakouluopintoihin ja työelämään, 2) laajemmat oppiainekokonaisuudet, 3) opiskelijoiden parempi tukeminen ja yksilöllisempi opetus sekä 4) erilaiset opetustekniikoihin liittyvät ehdotukset, kuten esimerkiksi kriittisen ajattelun opetuksen ja kommunikoinnin parantaminen. 5) Oppiaineiden kehittämistarpeiden lisäksi vastauksissa toivottiin lukioon lisää harjoitusta tiedonhankintaan ja itsenäiseen työskentelyyn.

Arviointiryhmän mukaan äidinkielen, matematiikan, kielten suullisen opetuksen sekä yhteiskuntaopin opetusta olisi kehitettävä edistämällä oppiaineiden soveltamista arkielämään ja tarkastelemalla erilaisten ilmiöiden liittymistä toisiinsa. Eri oppiaineista koostuvaa kokonaisuutta olisi jäsennettävä opetuksessa nykyistä systemaattisemmin ja tuettava opiskelijan kykyä itsenäiseen työskentelyyn, oma-aloitteisuuteen, vastuunottoon sekä kriittiseen ajatteluun. Lukion äidinkielen opetuksessa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti oikeinkirjoitukseen ja tieteelliseen kirjoittamiseen lähdemerkintöineen sekä viestintätaitoihin laajemminkin.

Lukiota kehitettäessä myös lukion oppiaineiden yhteys työelämään tulisi ottaa erityisen huomion kohteeksi tarjoamalla opiskelijoille esimerkiksi työelämään ja koulutukseen orientoivia jaksoja. Lukion tavoitteet velvoittavat lukiota perehdyttämään lukion opiskelijaa elinkeinoelämään sekä yrittäjyyteen, mutta tätä ei käytännössä

kuitenkaan tapahdu. Työ- ja elinkeinoelämä sekä yrittäjyys ovat kyselyn mukaan lukion suorittaneille vieraita asioita. Yrittäjyyskasvatuksen tehtäviin ja tavoitteisiin sekä niiden toteuttamismahdollisuuksiin lukiossa onkin otettava kantaa, mikäli teemaa pidetään edelleen tärkeänä. Nykyisellään yrittäjyys- ja työelämäteemaa toteutetaan lukiossa heikosti. Arviointihankkeessa tehdyn kyselyn tulosten mukaan myös lukion kyky kannustaa tai antaa *valmiuksia taiteeseen ja kulttuuriin* on heikko.

Lukion tavoitteissa velvoitetaan kehittämään myös opiskelijan *tietoisuutta ihmisten toiminnan vaikutuksesta maailman tilaan*. Tämä globalisaatioon liittyvä kannanotto näyttää nykylukiossa jääneen monen opiskelijan mielestä vaille huomiota.

3.6.4 Opinto-ohjaus

Lukion suorittaneille suunnatun kyselyn keskeisin tulos on oppiaineiden kehittämisehdotusten ohella opinto-ohjauksen kehittämistarve. Lukioaikaisen opinto-ohjauksen avulla opiskelija tekee oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, ja opinto-ohjaaja auttaa häntä seuraamaan sen toteutumista. Toinen opinto-ohjauksen vähintään yhtä tärkeä tehtävä on tukea lukion opiskelijaa hänen koulutus- ja elämänuraansa koskevissa valinnoissa ja ratkaisuisissa. Lukion opetussuunnitelmassa opintojen ohjauksen vastuu jakautuu sekä opinto-ohjaajalle että opettajille. Tämän aineiston perusteella lukioaikainen ohjaus näyttää onnistuneen korkeintaan tyydyttävästi. Erityisesti puutteita on jatko-opinto-ohjauksessa ja sen kyvyssä antaa opiskelijalle realistinen kuva jatko-opinnoissa edellytettävistä valmiuksista.

Lukiossa nuoren tulee saada riittävästi *tietoa lukioaikaisten valintojensa vaikutuksista* jatko-opintoihin. Opinto-ohjaajan ohella avainasemassa ovat aineenopettajat. Jatko-opintoihin vaikuttavia valintoja ovat esimerkiksi vieraiden kielten tai matematiikan eri vaihtoehdot, syventävien kurssien valinnat sekä ylioppilaskirjoituksissa kirjoitettavat aineet. Kuitenkin vain noin puolet korkeakouluopiskelijoista katsoo saaneensa riittävästi tietoa lukiossa tehtyjen valintojen seurauksista korkeakouluopintoihin. Korkeakouluissa opiskelevat ovat tyytymättömiä lukion opinto-ohjauksen kykyyn auttaa tekemään elämänuraa ja koulutusta koskevia valintoja ja ratkaisuja. Lukion opinto-ohjauksen kehittämisen rinnalla myös korkeakoulujen valintaperusteita olisi syytä selkeyttää. Valintaperusteilta olisi hyvä vaatia pysyvyyttä, sillä hyväkään opinto-ohjaus ei auta opiskelijaa, jos peräkkäisten vuosien valintakriteerit vaihtelevat jatkuvasti.

Opinto-ohjauksen muista lukion opetussuunnitelman perusteissa esitetyistä tavoitteista tyytyväisimpiä ollaan lukion opinto-ohjauksen pyrkimykseen edistää *opiskelijoiden tasa-arvoa ja hyvinvointia* sekä sen kykyyn auttaa *henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman* tekemisessä ja sen toteutumisen seuraamisessa. Lukiossa annettava opinto-ohjaus ei kuitenkaan pysty auttamaan riittävästi oppimaan oppimisen taitojen kehittämisessä tai yhteisöllisyyden edistämisessä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Opinto-ohjauksen taso vaihtelee merkittävästi lukioittain. Joissakin lukioissa opinto-ohjaus on hoidettu paremmin kuin toisissa. Tulosten valossa näyttää siltä, että yksittäisen opinto-ohjaajan ammattitaidolla on keskeinen merkitys lukiosta valmistuvien jatko-opintoihin suuntautumiseen.

Lukion suorittaneet toivovat eniten muutoksia opinto-ohjauksen määrään ja laatuun. Opinto-ohjauksen kursseja toivotaan lisää. Nykyistä yhden kurssin laajuista opinto-ohjausta pidetään riittämättömänä, sillä yhden kurssin tuntimäärä ei riitä juuri muuhun kuin lukioaikaisen opinto-ohjelman valintojen ja ylioppilaskirjoitusten vaatimien yksityiskohtien selvittämiseen. Runsaasti toivotaan myös tukea lukion opinto-ohjelman laatimiseen. Lukio-opiskelijoilla on vaikeuksia valita opinto-ohjelmaan sellaisia kursseja, jotka ovat jatko-opintojen kannalta mielekkäitä. Hakeutuminen jatko-opintoihin tulisikin arviointiryhmän näkemyksen mukaan nivoa nykyistä selkeämmin lukioaikaiseksi tapahtumaksi. Keskeistä olisi pohtia jo lukiossa jatko-opintoihin hakeutumisen käytäntöjä ja aikatauluja. HOPS-käytäntöjen systemaattiseksi kehittämiseksi lukion päättötodistuksen saamisen edellytyksenä voisi arviointiryhmän mielestä olla opiskelijan itse laatima henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Se auttaisi myös hahmottamaan lukioaikaisten valintojen seurauksia jatko-opintoihin.

Huomattava osa vastaajista tuo esiin, ettei *henkilökohtaista ohjausta* ole lukiossa tarjolla riittävästi. Myös opinto-ohjaajien pätevyys asetetaan kyseenalaiseksi. Opinto-ohjaajista osa tekee ohjaustyötä muun opetustyön ohessa, eikä aikaa tai resursseja riitä vastaajien mielestä tarpeeksi opinto-ohjaukseen.

Lukion opinto-ohjauksen määrää ja laatua tulisi arviointiryhmän mielestä lisätä. Opinto-ohjauksen mitoittamiseen, eli opinto-ohjaajakohtaiseen ohjattavien määrään, tulisi tässä yhteydessä kiinnittää erityistä huomiota. Opinto-ohjauksen resursoinnin ja kehittämisen näkökulmasta opinto-ohjauksen vastuuta olisi osoitettava nykyistä enemmän myös opettajille ja lukion opinto-ohjaukseen liittyvää täydennyskoulutusta olisi suunnattava uudelleen koko opetushenkilöstöä koskevaksi.

Kyselystä saatujen vastausten perusteella osa opinto-ohjaajista ei tunne riittävästi *yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaa*. Lukion opinto-ohjaus kuten koko lukio näyttää toimivan jokseenkin irrallaan työ- ja elinkeinoelämästä sekä korkeakoulumaailmasta. Arviointiryhmä katsoo, että lukioihin tulisi tämän vuoksi saada työelämään ja koulutukseen orientoivia jaksoja. Lukioden yhteistyön lähialueiden yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa pitäisi olla säännöllistä ja pitkäjänteistä.

Lukioiden opinto-ohjauksen kehittämisen näkökulmasta korkeakoulujen valintajärjestelmä tulee nivoa nykyistä ja uutta esitettyä mallia selkeästi paremmin osaksi lukio-opiskelua. Nykyiset korkeakoulujen hakujärjestelmät on ulkoistettu lukio-opetuksesta.

Lukion opinto-ohjaajalla ja opettajilla ei ole myöskään mahdollisuutta saada tietoa siitä, mihin opiskelijat ovat hakeutuneet. Opetuksen ja opinto-ohjauksen kehittämistä varten lukioilla tulisikin olla mahdollisuus saada ajantasaista on-line -seurantatietoa opiskelijoidensa hakeutumisesta jatko-opintoihin. Ajantasaisen, kaikkia lukioita koskevan, maksuttoman ja lukiokohtaisen seurantatiedon käyttäminen auttaisi kehittämään opinto-ohjausta. Seurantajärjestelmä tuottaisi systemaattista, lukiokohtaista tietoa opiskelijoiden hakeutumisesta jatko-opintoihin. Tällä hetkellä maksutonta ja riittävän kattavaa seurantajärjestelmää ei kuitenkaan ole.

4

Lukion suorittaneiden osaaminen ja jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulujen arvioimina

Arvioinnin toinen pohja-aineisto koostuu korkeakouluissa järjestetyistä ryhmähaastatteluista. Haastattelujen runko oli kaikissa (kahdeksassa suomenkielisessä ja yhdessä ruotsinkielisessä) korkeakoulussa samanlainen, ja osallistujat olivat saaneet haastattelun kysymysrunгон tutustuttavaksi jo ennakoon. Osallistujat jaettiin haastatteluja varten korkeakouluissa kahteen ryhmään: opetus- ja tutkimushenkilökunnan ryhmään sekä tukipalveluhenkilöstön edustajien ryhmään. Yhdessä yliopistossa osallistujille järjestettiin kuitenkin vain yksi yhteinen haastattelu muita pienemmän osallistujamäärän vuoksi. Haastattelujen kysymysrunko on liitteenä 3.

Ruotsinkielisiltä korkeakouluedustajilta pyydettiin ryhmäkeskustelun sijaan kirjalliset vastaukset ryhmäkeskusteluissa esitettyihin teemoihin. Ruotsinkielisiä koskevat kirjallisten haastattelujen tulokset sisältyvät luvussa 4 raportoituihin tuloksiin.

4.1 Korkeakoulujen edellyttämät jatkokoulutusvalmiudet

Korkeakoulujen henkilökunnan haastattelujen mukaan ammattikorkeakoulut ja yliopistot edellyttävät korkeakouluopinnot aloittavilta opiskelijoilta erityisesti geneerisiä valmiuksia, joista tärkeimpinä pidetään opiskelijan oma-aloitteisuutta opintojensa suunnittelussa ja toteutuksessa sekä kykyä aktiivisesti edistää omia opintojaan (taulukko 13). Myös oppimaan oppimisen taitoja pidetään tärkeinä. Näillä taidoilla tarkoitetaan opiskelijoiden tietoisuutta ja ymmärrystä omista oppimistavoistaan sekä kykyä ylläpitää ja kehittää omia oppimisstrategioitaan. Korkeakoulujen henkilökunnan haastatteluissa nousi esiin myös opiskelijoiden motivaation ja vastuullisuuden merkitys opinnoille. Haastateltavien mukaan tärkeä osa korkeakouluopintoja on opiskelijan

kyky ottaa vastuuta omista toimistaan ja valinnoistaan sekä ylipäänsä halu sitoutua opintoihin. Lisäksi tärkeinä pidetään esiintymis- ja vuorovaikutustaitoja erilaisissa opiskeluun liittyvissä tilanteissa. Korkeakoulujen painottamia geneerisiä taitoja voidaan pitää myös keskeisinä työelämässä tarvittavina valmiuksina.

Taulukko 13. Korkeakoulujen edellyttämät geneeriset ja tiedolliset valmiudet haastattelujen perusteella.

Geneeriset valmiudet	Tiedolliset valmiudet
- Oma-aloitteisuus ja aktiivisuus	- Suullinen ja kirjallinen äidinkielen taito
- Motivaatio ja vastuullisuus	- Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen
- Oppimaan oppimisen taidot	- Vieraan kielen hallinta, erityisesti englannin kielen taito
- Tiedonhankintataidot ja kriittinen ajattelu	- Liiketoimintaosaaminen
- Esiintymis- ja vuorovaikutustaidot	
- Yhteistyö- ja ryhmätyötaidot	
- Valmius työntekoon	
- Elämänhallinta	
- Tietotekninen ja mediaosaaminen	
- Ongelmanratkaisutaidot	
- Hyvät käytöstavat	
- Työelämävalmiudet	

Tiedollisten valmiuksien osalta haastatteluaineistossa korostuu erityisesti äidinkielen osaamisen merkitys korkeakoulumenestykselle mutta myös matemaattis-luonnontieteellisten tietojen ja vieraan kielen (erityisesti englannin) hallitsemista pidetään tärkeänä.

Tiedollisten ja geneeristen valmiuksien painotuksissa ei haastatteluissa tullut esiin eroja yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä. Opiskelijoiden osaamisesta ja osaamisen kehittämisestä oltiin myös samaa mieltä sekä opetus- ja tutkimushenkilöstön että tukipalveluhenkilöstön haastatteluissa. Haastattelujen jälkeen järjestetyissä yhteenvetotilaisuuksissa henkilöstöryhmät totesivatkin useimmiten yllättyneensä siitä, miten samanlaisina eri henkilöstöryhmät tilanteen näkivät.

4.1.1 Lukion suorittaneiden tiedolliset valmiudet

Korkeakouluissa pidetyissä ryhmäkeskusteluissa nostetaan esiin erityisesti seuraava-
sa jaottelussa esitettyjen tiedollisten valmiuksien merkitys jatko-opinnoille.

Suomen kielen osaaminen: Usea haastateltava mainitsee, että opiskelijat hallitsevat suullisen viestinnän varsin hyvin tullessaan korkeakouluun. Lukiosta tulevia

opiskelijoita luonnehditaan rohkeiksi ja esiintymistaitoisiksi. Sitä vastoin opiskelijoiden kirjallisen viestinnän ja peruskieliopin osaaminen on haastateltavien mielestä heikkoa. Pilkkuja merkitään sattumanvaraisesti, yhdyssanojen oikeinkirjoitus tuottaa ongelmia ja kirjallista tekstiä tuotettaessa käytetään usein puhekieltä.

Äidinkielen opetus on lukiossa pirstaloitunut niin moneen osa-alueeseen. (..) Oikeakielisysasioita ei enää osata. Yhdyssanoja ei osata luokanopettajien keskuudessa, ei osata yhdysmerkkejä, pilkkusäännöistä puhumattakaan. Luulisi että ihmiset hakeutuvat alalle, jossa he ovat varmoja osaamisestaan. Olen usein sanonut, että ennen kuin lähдете opettamaan pilkkuja oppilaille, opetelkaa säännöt ensin itse!
(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Nuoret ovat rohkeita viestijöitä, hyviä puhumaan ja perustelevaan ja käyttävät kieltä ennakkoluulottomasti. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Suomen kielen osaamisesta ehkä eniten huolissaan. Sattumalta olen haastatellut 10 keskeistä työelämän edustajaa, niin heiltä tulee sama viesti. Tytöt pystyvät tuottamaan keskimäärin hyvää tekstiä, mutta pojat ei. Pilkkutus, yhdyssanat jne. kielioppiosaaminen on heikentynyt nopeasti, kun ei lueta eikä kirjoiteta muilla välineillä kuin kännyköillä.
(Ammattikorkeakoulun opetushenkilöstö)

Kirjallisen viestinnän taitoihin nähtiin vaikuttavan, että kirjoittamisen painopiste on siirtynyt sosiaaliseen mediaan ja esimerkiksi tekstiviestien käyttöön. Loogisen ja jäsennellyn tekstin tuottamiseen ei harjaannuta samalla tavoin kuin aiemmin. Tämän vuoksi erilaisten tekstityyppien hallinta ja käyttöyhteys tuottavat usein vaikeuksia.

Tenttivastauksissa, esseissä, opinnäytteissä on turhan paljon virheitä. Tulee sitten kommentteja, että mitä siitä, kunhan asia. Mutta asiaakaan ei saa selville. Tekstiviestejä ja sähköpostityyli saattaa jäädä päälle. Voi ihmetellä, mihin 9+3 vuotta jää äidinkielessä.
(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Esseevastauksessa on kirjoitettu viisi riviä, ei ymmärretä mitä essee tarkoittaa.
(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Lukutaitoa ja lukeneisuutta ja erilaisten hienovaraisten erojen ymmärtämistä saa vaan lukemalla. (Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Moni opiskelija oppii lähdemerkintöjen käytön ja kirjoittamisen eettiset pelisäännöt vasta korkeakoulussa. Haastatellut toivovat, että korkeakouluopinnoissa keskeisiä akateemisen kirjoittamisen taitoja, kuten lähteiden käyttöä, lähdekritiikkiä ja viestinnän eettisen ulottuvuuden periaatteita, voitaisiin opettaa nykyistä enemmän jo lukiossa.

Lähdeviittauksia pitäisi harjoitella jo lukiossa – tai jo peruskoulussa. Toinen asia on, että opiskelijoilta puuttuu esseevastauksen kirjoitustaito.
(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Lähdekritiikki on huonoa. Kaikki kelpaa mikä löytyy, ei mietitä uskottavuutta ja todellisuutta ja kenen sanomista asioista on kyse.

(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Matemaattinen osaaminen: Haastatteluihin osallistuneet ovat erityisen huolissaan heikentyneestä matemaattisesta osaamisesta. Osa lukiosta tulleista taitaa hyvin matematiikan perusteet, mutta suurelle osalle ne ovat vieraita. Osaamisen heikentyminen näkyy jo peruslaskutaidossa, joka pitäisi oppia jo ennen lukiota; prosenttilaskuja ja perusyhtälöitä ei aina osata. Perustaitoja toivottiin vahvistettavan sekä pitkässä että lyhyessä matematiikassa.

Kuulutan matematiikan perustaitoja. Opetussuunnitelman perusteissa lukee, mitä pitäisi hallita jotta saisi arvosanan 8. Lukiosta tulee oppilaita, jotka eivät osaa 3–5 -luokan arvosanan verran asioita. Lukiossa on liikaa asiaa, ei opita perusasioita. Niin kauan kun luokanopettajista tulee huonosti [matematiikkaa] osaavia, se kertaantuu myöhemmin heidän opiskelijoissaan. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Eihän laajan matematiikan osaajat edes tule meille, ne menevät yliopistoon. Meitä hyödyttäisi siksi lyhyen matematiikan vahvistaminen, perusosaamisen vahvistaminen ja peruslaskutaitoon panostaminen.

(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Osaamattomuus tulee siitä, että ei harjoitella tarpeeksi. Ei puurreta sen tekemisen kanssa. Ennen laskettiin illat pitkät. Kun tarpeeksi harjoittelee, taidot kehittyvät. Se vaatii sen.

(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Matematiikasta aineistoa pitäisi karsia. Lukion matematiikka alkaa tosi rajusti. Eka laajan matematiikan kurssi lukiossa on yksi lukion vaikeimmista, koska siinä otetaan peruskoulun gappia kiinni. Nyt laajan matematiikan eka kurssi lannistaa opiskelijan. Siinä on selkeä paikka parantaa matematiikan opetusta

(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Haastateltavien mukaan opiskelijat suhtautuvat matematiikkaan liian teknisesti, jolloin sen soveltaminen tuottaa usein vaikeuksia. Eräs haastateltava konkretisoi huolen seuraavasti:

Osaaminen puuttuu, osataan suorittaa. Ei ymmärretä, mitä tehdään.

(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Jos potilaalle on määrätty lääkettä 250 mg, ja lääkettä on 500 mg, ei ymmärretä, että tabletti pitää puolittaa. (Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilökunta)

Geneerisiin taitoihin luetun ongelmanratkaisutaidon puute heijastuu myös matemaattisiin aineisiin. Lisäksi erityisesti ne opiskelijat, jotka eivät lue pääaineenaan matemaattisia aineita, kokevat usein matematiikan ahdistavana sekä pakollisena, ”vain suoritettavana” aineena. Muutamien alojen edustajat toteavat matematiikkaa osattavan toisaalta myös hyvin. Opiskelijoiden väliset erot ovat kuitenkin kasvaneet:

Mutta on hämmästyttävää, miten erilaisella osaamisella tullaan lukiosta. Esim. matematiikan taidoissa on huimat erot. Missä tasapäistetään? Otetaanko heikoimman mukaan ja toiset turhautuu vai miten, vaikea pulma.
(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Useimmissa haastatteluissa toivotaan, että lukion matematiikassa opiskelijoiden osaamiseroja voitaisiin kuroa umpeen ja perusosaamista saataisiin vahvistettua. Korkeakoulut ovatkin joutuneet järjestämään erilaisia tuki- ja intensiivikursseja tasataksaan matematiikan lähtötasoeroja.

Meillä opiskelijaporukka on niin heterogeeninen, että parhaiden ja heikoimpien välinen ero on niin suuri, että pitää ottaa huomioon. Just matematiikassa erot on valtavia. Opettaja antaa eri oppilaille eri tasoisia tehtäviä. Esim. keskiarvojen laskemisessa saatetaan kysyä, millä kaavalla keskiarvo lasketaan.
(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Tekniikan puolella on lievennetty rajaa päästä läpi ja oppisisältöjä muutettu jonkin verran. Mutta näin on tehty kaikilla aloilla. Peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien muuttamiset näkyy meillä, se vaan pitää ottaa huomioon. He osaa sitten muita asioita.
(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Vieraiden kielten osaaminen: Ryhmäkeskusteluissa todettiin, että lukiosta tulevat hallitsevat varsin hyvin englannin kielen, mutta muita vieraita kieliä osataan heikommin. Haastateltavien mukaan rohkeus puhua vierailla kielillä on parantunut merkittävästi viime vuosien aikana. Osa haastateltavista kuitenkin arvioi, että englanninkielisten tenttikirjojen lukeminen on joillekin haasteellista. Jotkin korkeakoulut ovat järjestäneet kertaus- ja valmentavia kursseja kielitaidon parantamiseksi.

Englannin luetun ymmärtäminen ja kirjallinen kielitaito on hyvää.
(Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

Olen lähtenyt siitä, että yritän käyttää kursseillani suomenkielisiä materiaaleja. Englanninkielinen materiaali on mission impossible.
(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Jotkut opiskelijat huomaavat että kielten opiskelu on lukiossa ollut vaikeaa, mutta ammattikieli korkeakoulussa sujuukin hyvin, kun tajutaan että kieltä tarvitaan tässä ammatissa. (Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Ruotsin kielen osaaminen: Ruotsin kielen vapaavalintaisuus ylioppilastutkinnossa näkyy haastateltavien mukaan heikentyneenä ruotsin kielen taitona. Ruotsin kielen heikot pohjatiedot heijastuvat opiskelijoiden mahdollisuuksiin suorittaa korkeakouluopintoihin pakollisena kuuluva niin sanottu virkamiesruotsin kurssi. Puutteellinen ruotsin kielen taito voi hidastaa korkeakoulututkinnon suorittamista. Eräässä ammattikorkeakoulussa on jopa pohdittu mahdollisuutta vapauttaa opiskelijoita ruotsin kursista, jotta ruotsi ei olisi este valmistumiselle. Ruotsin kielen rapautuminen vaikuttaa

myös opetussuunnitelmien sisältöihin, sillä niihin ei voida enää sisällyttää ruotsinkielistä kirjallisuutta.

Englannin kieli ei tuota ongelmia, mutta ruotsinkieliset artikkelit tuottavat va-lituksia. Graduvaiheessa edellytetään vieraskielisiä lähteitä. Ei pystytä käyttämään muunkielisiä lähteitä kuin englantia. (Yliopiston opetus- ja tutkimus-henkilöstö)

2004 uusi kielilaki tuli voimaan. Samaan syssyyn on vähennetty ruotsin tuntimääriä lukiossa. Tämän vuoksi joudumme ohjaamaan opiskelijoita kertauskursseille, jotta selviävät virkamiesruotsista. – – Pitäisi saada oppimisjatkumo ala-asteelta lukioon ja korkeakouluun. Kukaan ei ole muistanut kertoa lukiolaisille että ruotsia tarvitaan myös korkeakoulussa. Suullinen kieli erityisesti on kateissa.

(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Ruotsin kieli 2 viime vuoden aikana suuri yllätys, että sitä ammattikorkeakoulussa tarvitsee. Oppilaitos panostaa siihen myös, että [opiskelija] saa tukea siihen. Yllättävää, että muutos on ollut niin nopea.

(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Ruotsin kielen kurssitarjonta on solmussa yliopistossa, kun preppauskursseja joudutaan järjestämään niin paljon. Kaikilla lukiosta tulleilla pitäisi olla riittävä lähtötaso virkamiesruotsiin läpipääsemiseen. Vajaus kasvaa jatkuvasti. Tärkeää on tiedottaa ja lähettää tätä viestiä lukioiden. (Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

Yhteiskunnallinen osaaminen: Haastateltavien mukaan korkeakouluopintonsa aloittavat hallitsevat yhteiskunnallisia aineita vain heikosti. Opiskelijat ymmärtävät huonosti yhteiskunnan ja talouden perusasiat. Eräs haastateltava kiteytti tämän seuraavasti:

– – *hyvin harva osa lukiolaisista tietää mikä on korko. Tavallaan semmoiset perusasiat: missä Suomi seisoo kansainvälisesti katsottuna kartalla, mitä EU merkitsee, kaikki tämä ja perus talouden ymmärrys ja kysyntä-tarjonta käppyröiden ymmärrys perustasolla.* (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

– – *Kokonaiskuvia kyllä hallitaan, mutta kausaalisuhteita ja selittäviä tekijöitä ei, yhteiskunnallinen lukutaito [puuttuu].*

(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Korkeakoulujen edustajat ovat huolissaan myös siitä, että lukion eri aineet eivät keskustele riittävästi keskenään. Tätä ongelmaa eräs haastateltava kuvaa seuraavasti:

– – *tieto oppiaineesta toiseen ei tahdo välittyä, esimerkiksi fysiikan Bell, puhelimen keksijä, ei ole sama kuin se historian merkittävä innovaatio-heppu. Nämä ei oikein tahdo kulkea aina, tällaista huomaa. Ihmiset ovat oppiaineissa olleet hyviä, mutta tavallaan se liittämisen, se mitä uskonnossa tulee, että se liittyy tietynlaiseen historialliseen aatekulkuun. Ne ei keskustele keskenään.* (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Lukiokoulutuksen pirstaleisuuden vuoksi opiskelijalle ei välttämättä muodostu syvälistä ymmärrystä opiskeluista asioista. Tämä lyhytjänteinen ajattelutapa siirtyy helposti myös korkeakouluopintoihin, joissa koko lukuvuoden kestävät kurssit tuntuvat opiskelijoista usein ahdistavilta. Haastatellut peräänkuuluttavat myös hyvää yleissivistystä, mitä pidetään lukiokoulutuksen tärkeimpänä tavoitteena:

Lukion merkitys yleissivistävänä kouluna pitäisi säilyttää. Lukion ei pitäisi ryhtyä toimimaan yliopistojen valintakanavana. (Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

*Laajempien kokonaisuuksien opiskelu ja tenttien opiskelu ja olennaisen löytäminen on osalle hankalaa. Onko lukio liian pirstaleinen?
(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)*

– – että kokonaisuudet eivät olisi niin sirpaloituneita. Lukiossa pitäisi pyrkiä valmiimaan tiedon muodostumiseen. (Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

[Lukion] oppiaineet ja oppikirjat/-välineet tukevat pirstaloitunutta käsitystä, kun joka kurssille on oma kirja. (Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

*Förmågan att se helheter och större linjer är ganska begränsad.
(Universitetspersonal)*

4.1.2 Lukion suorittaneiden generiset valmiudet

Korkeakoulujen henkilöstön haastattelujen mukaan opiskelijat ovat sosiaalisesti entistä valmiimpia tullessaan korkeakoulutukseen. Parantamisen varaakin generisissä taidoissa on. Henkilöstön keskeisimmät havainnot on tiivistetty seuraavaan jaotteluun. **Sosiaaliset taidot:** Korkeakouluhenkilöstön haastattelujen mukaan opiskelijoiden sosiaaliset taidot ovat nykyisin parempia kuin aiemmin ja opiskelijoille on luonnollista esimerkiksi ryhmissä toimiminen. Sosiaaliin taitojen osalta eniten toivomuksia esitettiin vuorovaikutustaitojen harjoitteluun: käytöstapojen ja hienovaraisuuden osalta todettiin useimmissa haastatteluissa olevan opiskelijoilla vielä oppimista.

*Ryhmätyöskentelyssä ei ole ongelmia, se on tuttu toimintamuoto. Sen sijaan yleinen huomaavaisuus ja kohteliaisuus on kateissa. Opiskelijat ovat hirveän välittömiä, sanovat moi tai terve jopa tuntemattomalle vastaväittelijälle!
(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)*

Ihmisten kunnioitukseen liittyy se tietty nöyryyden puute. On hyvä että lukio kasvattaa hyvän itsetunnon, mutta olisi hyvä kuitenkin että työelämään ei mennä henkseleitä paukuttaen. Opiskelijan on hyvä tajuta että työelämässä heillä vielä gappia suhteessa työelämän edustajiin. (Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Oma-aloitteisuus ja aktiivisuus: Haastateltavat arvioivat, että lukiosta tulleet ovat parhaimmillaan oma-aloitteisia ja päättäväisiä valinnoissaan. Haastateltavat pitävät kuitenkin huolestuttavana sitä, että lukiokoulutus ohjaa lyhytjänteiseen ja ”uusavuttoon” käyttäytymiseen. Eräs haastateltava kiteyttää tämän seuraavasti:

Miksi nuoria syytetään siitä, etteivät he pysty pitkäjänteisyyteen, kun samalla lukio kasvattaa heitä siihen jatkuvasti? (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Useissa korkeakoulujen haastatteluissa korostettiin opiskelijoiden jatkokoulutusvalmiuksissa oma-aloitteisuuden merkitystä. Korkeakouluopinnoissa kuten työelämässäkin on tärkeää oppia toimimaan tilanteissa, joissa valmiita ohjeita ei ole.

– – Luennolla ehkä 20 % on paikalla, ja ne yleensä on niitä parhaita. Niillä oma-aloitteisuus ja päättäväisyys on kohdallaan. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Vaatiminen ja ohjaaminen on tärkeää. Lukiossa on ilmeisesti selkeät, tarkat tehtävännänot. Opiskelija on pallo hukassa, kun täällä annetaankin laajempi oma päättäväisyyttä. Halutaan tietää, mitä opettaja haluaa, ja ellei anneta tarkkoja ohjeita, valmiuksia rohkeaan itsenäiseen soveltamiseen ei ole.

(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Motivaatio ja vastuullisuus: Lähes kaikki haastateltavat ryhmät mainitsevat, että opintojen alussa opiskelijat ovat hyvin motivoituneita ja innostuneita opinnoistaan, mutta opintojen kuluessa tämä innostus katoaa. Haastateltavat toivovatkin opiskelijoilta parempaa motivoitumista ja ahkeruutta opintoihin sekä kiinnostusta opiskelutapaan asioihin opintopisteiden keräämisen ohella. Haastateltavien mukaan on kuitenkin muistettava, ettei motivaation ja vastuullisuuden merkityksen opettaminen ole yksinomaan lukion tehtävä, vaan lyhytjänteisyys on yleinen ilmiö nyky-yhteiskunnassa laajemminkin.

Riippumatta mille alalle nuoret lukiossa lähtevät, tuntuu että taito rauhoittua opiskelemaan rauhassa on kateissa. Että annettaisiin aikaa oppimiselle ja palattaisiin asioihin. Kurssimuotoisessa lukiossa asiat voidaan aina unohtaa, ja on pitkiä taukoja ennen kuin palataan esim. matematiikan pariin. Oppimiselle pitäisi antaa yksinkertaisesti aikaa. En tiedä onko se yksin lukion ongelma, koska sama ongelma jatkuu yliopistossa hektiseen tahtiin, jolloin oppimiseen ei jää aikaa. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Joillakin saattaa olla myös väärä kuva tulevasta opintoalasta:

– – usein heillä on tullessaan niin korkeat odotukset, josta he sitten romahtavat alas. Toivovat että eihän tää ollut yhtään sitä mitä odotin, ja sitten he ovat pettyneitä, etteivät todellisuudessa olekaan oikealla alalla.

(Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Oppimaan oppimisen taidot: Osa haastateltavista arvioi, että lukio tuottaa hyvät opiskelutekniset valmiudet ja perusopiskelurutiinin. Useissa haastatteluissa nostettiin kuitenkin esiin huoli siitä, että lukiokoulutus ei edistä korkeakoulutuksessa tarvittavia oppimaan oppimisen taitoja. Opiskelijalta tuntuu usein puuttuvan ymmärrys ja kokemus erilaisista opiskelu- ja oppimisstrategioista, joita tarvitaan korkeakoulutuksessa ja työelämässä. Vaarana on, että korkeakouluissa oppilaat ajautuvat käyttämään samaa ulkoa opettelemisen opiskelutapaa, johon he ovat tottuneet lukiossa, ja tällöin

koko korkeakoulutuksen saatetaan kokea perustuvan ulkoa opetteluun ymmärtämiseen tähtäävän oppimisen sijaan. Osa haastateltavista arvelee, että ylioppilastutkinto kannustaa pintapuolista oppimista tuottaviin työskentelytapoihin. Haastateltavat ovat huolissaan erityisesti siitä, että lukiokoulutus ohjaa pienten osa-kokonaisuuksien hallintaan. Tällöin opiskelijoille ei muodostu kykyä syntetisoida asioita laajoihin kokonaisuuksiin. Yhdessä puheenvuorossa tämä esitettiin seuraavasti:

Oppimaan oppimisen taidot ovat monella aika hakusessa. Se on ehkä enemmän sitä ulkoa opetteluä ollut, sitä, että luetaan tämä ja osataan se tuohon päivämäärään mennessä. Sitten tullaan tänne ja pitäisi yhtäkkiä kyetä siihen itsenäiseen tiedonhakuun jollakin muullakin kuin sillä Wikipedialla tai Googlella. Ei osata niitä, ei tiedetä kuinka niitä voi oppia. (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Tiedonhankintataidot ja kriittinen ajattelu: Haastateltavien mukaan lukion käyneillä on usein myös vankka tietopohja ja kyky omaksua teoreettista tietoa. Lukiokoulutuksen nähdään antavan perusta tiedonhankintataidoille ja kriittiselle ajattelulle. Haastateltavien mukaan opiskelijoiden on kuitenkin vaikea erottaa olennainen epäolennaisesta. Luotettaviin ja aikaa vieviin lähteisiin perehtymisen sijaan opiskelijat turvautuvat usein epäpäteviin ja nopeasti saatavilla oleviin tietolähteisiin, kuten Googleen tai Wikipediaan. Opiskelijat eivät myöskään riittävästi kyseenalaista oppimaansa ja lukiossa saamaansa tietoa.

– Ei ole niin tärkeää, että lääketieteeseen tulisi siihen valmiiksi orientoituneita ihmisiä, vaan että he voisivat omaksua lääketieteellistä informaatiota. Jotta heillä olisi oppimisstrategioita oman ymmärryksensä suhteen. Meillä ei ole resursseja tukea heitä jos tulee opiskeluongelmia. (...) Toivoisin lisäksi että opiskelemaan tulevilla ihmispoloilla olisi käsitys omasta oppimisestaan ja valmiudet tiedonhallintaan ja hankintaan sekä tiedon kriittiseen tarkasteluun. Googlea osataan käyttää, mutta ei osata arvioida sen luotavuutta. Esseiden kirjoittaminen ja tiedon kriittinen arviointi puuttuu opiskelemaan tulevilta nuorilta. Siihen toivoisin lisää valmiuksia. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Esiintymis- ja vuorovaikutustaidot: Valtaosa haastateltavista toteaa lukiosta tulevien opiskelijoiden olevan vahvoja ja rohkeita suullisessa viestinnässä; lukiossa opitaan puhumaan ja perustelemaan väitteet hyvin. Yleisesti ottaen haastateltavat arvioivat, että korkeakouluun päässeillä on varsin hyvät esiintymis- ja vuorovaikutustaidot ja erityisesti rohkeutta toimia erilaisissa tilanteissa.

Nuoret ovat rohkeita ja reippaita ja jos joku juttu tuntuu hankalalta, he osaavat tulla avoimesti puhumaan. Että semmoinen avoimuus ja sosiaalisuus. Myös niistä vaikeista asioista uskalletaan tulla puhumaan, ei ole semmoista että niitä salailtaisiin vaan niistä tullaan avoimesti puhumaan ja kertomaan avoimesti ja haetaan sitä kautta tukea opiskeluista selviämiseen – vuorovaikutustaidot siis hyvin hallussa. (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

De har blivit bättre på interaktion. De vågar framträda öppnare och ledigare. (Universitetspersonal)

Haastateltavat kuitenkin toivovat, että myös lukiossa panostettaisiin enemmän erilaisien vuorovaikutustilanteiden hallintaan. Korkeakouluissa opiskelijat joutuvat harjoittelemaan esimerkiksi asiakaspalvelutilanteita, joissa edellytettävä käyttäytyminen on usein erilaista kuin kavereiden kanssa.

Kliinisellä puolella pitää opiskelijalle kertoa, että potilaalle pitää sanoa päivää. Ihan perustavat pitää opettaa. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Tietotekninen ja mediaosaaminen: Kaikissa työtehtävissä tarvittavaa tietotekniikan osaamista pidetään korkeakouluissa tärkeänä. Haastateltavien mukaan lukiosta tulleet hallitsevat hyvin sosiaalisen median, erilaisten www-ympäristöjen sekä tavallisimpien ohjelmistojen käytön, mutta heidän lähtötasonsa on heterogeeninen perus- ja hyötyohjelmistojen hallinnassa. Haastatteluissa nostetaan esiin huoli siitä, että osalla opiskelijoista tietotekniset valmiudet ja yleisempien toimisto-ohjelmien käyttötaidot (Excel, Word, PowerPoint) ovat puutteellisia. Korkeakouluun päässeet eivät useinkaan osaa esimerkiksi jäsentää raportin ulkoasua ohjeiden mukaisesti tekstinkäsittelyohjelmalla tai käyttää Excel-ohjelmaa taulukoiden tekemisessä.

MS Officea (Word, Excel) ole opetettu opiskelijoille mikä yllättää opettajat. Toisen vuoden opiskelijat ilmaisevat että tarvitsevat opetusta Excelin käyttöön. (Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

– ei osata Exceliä eikä Wordia. Sen sijaan ne jotka ovat opiskelleet ammattikorkeakouluissa, osaavat nämä, niitä on siellä jumpattu eri oppiaineissa. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Lukiolaiset osaavat tietotekniikassa huvikäytön mutta eivät hyötykäyttöä. (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Haastateltavien mukaan nykyään lukiosta tulevilla korkeakouluopiskelijoilla on huomattavasti aikaisempaa paremmat valmiudet toimia kansainvälisesti jo opiskeluaikanaan. Tämä näkyy hyvänä kielitaitona erityisesti englannin kielessä, sekä valmiutena ja haluna lähteä opiskelijavaihtoon. Lisäksi osa haastateltavista toteaa, että lukiolaisilla on vahva itsetunto ja lukiolaiset ovat ulospäin suuntautuneita. Käytännössä tämä näkyy siten, että asioihin osataan suhtautua kriittisesti ja opetukselta vaaditaan laatua. Osa haastateltavista nostaa kuitenkin esiin havainnon siitä, että opiskelijoiden psykofyysinen oireilu, kuten ahdistuneisuus ja jännittäminen sekä kärsimättömyys, kuten *kaikki mulle nyt heti* -asenne, ovat lisääntymässä. Kaiken kaikkiaan haastateltavat toivovat opiskelijoilta enemmän ymmärrystä nähdä korkeakouluopinnot ahkeraa uurastusta vaativana suurena kokonaisuutena, joka valmistaa opiskelijaa toimimaan työelämässä.

4.2 Lukion suorittaneiden jatkokoulutusvalmiuksiin liittyvät sopeuttamistoimet korkeakouluissa

Korkeakouluissa monien opettavien aineiden tavoitteita on madallettu ja sisältöjä supistettu opintonsa aloittavien opiskelijoiden heikkojen pohjatietojen vuoksi. Helpotus koskee erityisesti ensimmäistä opintovuotta. Kaikissa haastatelluissa korkeakouluissa, lukuun ottamatta Oulun yliopiston lääketieteellistä tiedekuntaa, on sekä kevennetty että muutettu rakenteita opiskelijoiden lähtötaso-osaamisen heikkenemisen vuoksi. Haastateltavat pitävät tärkeänä opiskelijoiden riittävää lähtötaso-osaamista.

Korkeakoulut ovat keventäneet vaatimuksia erityisesti matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa. Matematiikasta eräässä haastattelussa todettiin seuraavaa:

*Resursseja on laitettu hirveästi siihen, että niitä opiskelijoita nyt sitten kädestä pitäen tekemään peruslaskutoimituksia, perusintegrointeja, derivointeja ja valitettavasti myös niitä jakolaskuja. Kovasti yritetään, mutta välillä jotkut asiat yrittävät kamppailla, kuten, että annetaan liikaa painoarvoa sille, että tykkäävätkö opiskelijat jostain vai ei, annetaan liikaa painoarvoa sille, pääseekö opiskelijat läpi vai ei (...). Perusajattelu, että määrä korvaa laadun, koska laatua ei voi mitata. – – Aivan varmasti vaatimustasoista on tingitty – ja paljon – 2000-luvulla. Jokainen tunnustaa sen.
(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)*

Eräs haastatelluista totesi, että

Lukion yhdellä pakollisella fysiikan kurssilla pääsee meille opiskelemaan ja se ei ole oikeastaan mitään. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Osa haastatelluista ei pitänyt vaatimustason muutoksia keventämisenä tai helpottamisena, vaan puhui enemmän järkeistämisestä. Yhdessä haastattelussa yliopistossa oli vuosia sitten helpotettu vaatimustasoa mutta myöhemmin palattu tavoittelemaan aikaisempaa vaatimustasoa ja todettu paluu entiseen hyväksi menettelyksi. Opiskelijat olivat kokeneet vaatimustason nostamisen lisäävän opiskelumotivaatiotaan.

Opiskelijoiden heikkojen lähtötaitojen takia on kehitetty erilaisia ratkaisuja. Matemaattis-luonnontieteellisissä aineissa on jouduttu keventämään vaatimustasoa ja muuttamaan oppisisältöjä. Myös lähtötasotestit on otettu käyttöön monessa korkeakoulussa. Kielissä, matematiikassa ja fysiikassa on päädytty lähtemään alkeista liikkeelle, ja kirjallisen viestinnän osaamista on jouduttu parantamaan tehokursseilla. Pohtiessaan opiskelijoiden englannin kielen nykyosaamista eräs haastateltava toteaa:

*Tavoite ei toteudu, vaikka opiskelijat pääsevät läpi kursseista, eli sen tason kielitaitoa heillä ei kaikilla ole. Joutuu päästämään läpi, vaikka ei selviydykään englannista. Voi olla hyvä insinööri, vaikka ei jotain kieltä riittävästi osakaan. Murheenkryyni sekä englannissa että ruotsissa. Olen ehdottanut, että B2-tason englanti vaadittaisiin jo pääsykokeessa. Sitten voi hakijamäärä kuitenkin pienentyä.
(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)*

Haastattelujen mukaan muun muassa ammattikorkeakoulujen tekniikan koulutusalailla aloittavat opiskelijat hallitsevat puutteellisesti vain matematiikkaa ja kieliä. Koulutusalan aloituspaikkamäärät ovat suuria, ja ammattikorkeakoulut joutuvat hyväksymään taloudellisista syistä hyvinkin eritasoisia hakijoita. Kaikille sopivan koulutustason tarjoaminen saattaa joskus olla hankalaa:

Osa opiskelijoista on todella fiksuja, ja sitten siitä voi tulla tietty ylimielisyys ammattikorkeakoulussa.

Matematiikan ja kielten lähtötasoa parannetaan korkeakouluissa lisäopetuksella ja valmentavilla kursseilla. Näiden opintopisteet siirtyvät joissakin tapauksissa vapaasti valittaviin opintojaksoihin. Erityisesti on lisätty lähiopetuksen määrää. Myös äidinkielen kirjalliseen viestintään on järjestetty vaihtoehtoisia vaatimuksia, ja oppiaineen arvosteluskaalaa on helpotettu. Eräässä ammattikorkeakoulussa insinööriopiskelijoilta on jouduttu karsimaan 30–40 % opetettavasta asiasta pois. Haastatellut toteavat, että perusasioiden riittävä osaaminen matematiikassa, fysiikassa, kemiassa ja kielissä on olennaista. Jos perusasiat hallittaisiin opintoihin tultaessa, voitaisiin korkeakoulussa päästä opintojen aloittamisessa sujuvasti liikkeelle ilman laajoja tukitoimenpiteitä, jotka viivästyttävät tutkinnon suorittamista.

Korkeakouluissa on järjestetty myös tietotekniikan peruskursseja perusohjelmistojen osaamisen varmistamiseksi, ja toisaalta opetussuunnitelmien uudistamisessa on jouduttu vähentämään opiskeltavia kieliä: haastattelujen mukaan esimerkiksi kauppatieteellisissä opinnoissa on jouduttu poistamaan kolmas kieli kokonaan. Virkamiesruotsin kokeesta ei haastattelujen mukaan osa pääse läpi ilman tukiointoja. Ruotsin kielestä ei voida kuitenkaan tinkiä virkamiesruotsivaatimusten vuoksi. Suomen kielen hallinnan parantamiseksi äidinkielenään suomea puhuville on esimerkiksi peruskoulun opettajien koulutuksessa toteutettu erillinen deskriptiivinen kurssi, samoin eri tiedekuntien opiskelijoille kielenhuollon kursseja. Kirjoitusvaikeuksien vuoksi opiskelijat saattavat jopa turvautua psykologin palveluihin:

Psykologille tullaan kielellisten puutteiden takia, kirjoittaminen ja tekstin tuottaminen ovat ongelmia. (Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

Myös terveydellistä syistä opintovaatimuksia on kevennetty esimerkiksi lukihäiriöillä opiskelijoilla. Samoin esimerkiksi kirjoittamispelosta kärsiville opiskelijoille on saatettu järjestää oma kirjoituskurssinsa. Kirjoittamispelkoa on opiskelijoilla erityisesti gradun kirjoittamisen alkuvaiheessa. Liikuntaa on vähennetty ammattikorkeakouluissa, mutta haastatteluissa todetaan, että liikuntaa tarvitaan kuitenkin lukioissa jatkossakin muun muassa terveyden edistämisyistä.

Korkeakouluissa sopeuttamistarpeeseen on yleistäen puututtu kahdella tavalla: koulutusohjelman sisäisillä toimenpiteillä ja ohjauksellisilla toimenpiteillä. Ohjauksellisista sopeuttamistoimenpiteistä esimerkkinä mainittiin, että jokaiselle opiskelijalle on paitsi nimetty oma tutorinsa myös muodostettu erilaisia tutor-ryhmiä sekä järjestetty opintojaksoille vaihtoehtoisia suorittamistapoja. Kaikenlainen valmentaminen

ja järjeistämisen on haastateltujen mukaan tärkeää opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Samasta syystä on järjestetty erilaisia teemailtapäiviä, jotka keskittyvät ajankäyttöön, jaksamiseen ja oppimaan oppimiseen.

4.3 Ylioppilastutkinto, päättötodistus ja lukion opinto-ohjaus korkeakoulujen arvioimina

Ryhmäkeskusteluun osallistuneita korkeakoulujen edustajia pyydettiin arvioimaan, kertovatko *ylioppilastutkinto ja lukion päättötodistus* riittävästi hakijan valmiuksista korkeakouluopintoihin. Haastateltavien mukaan lukion päättötodistus kertoo opintomenestyksestä ylioppilastodistusta paremmin, vaikka haastateltavat toteavat lukioiden välillä olevan eroja.

Nej inte om lämplighet, intresse eller mognad, ofta inte heller om ämneskunskaper. (Universitetspersonal)

Ammattikorkeakoulujen haastatellut korostavat yliopistoja useammin, että lukion päättötodistus ja ylioppilastutkinto ennustavat hyvää menestystä opinnoissa. Osin tämä johtuu siitä, että ammattikorkeakouluihin tullaan opiskelemaan myös ammatillisen koulutuksen kautta ja siten opiskelijoiden osaamis pohja on yliopistoja heterogeenisempi.

Osa haastateltavista painottaa pääsykokeiden tärkeyttä opiskelijoita valittaessa, sillä niiden avulla voidaan mitata erityisesti erilaisia geneerisiä valmiuksia, kuten motivaatiota, tiedonhankintataitoja ja kriittistä ajattelua. Eri oppi- ja tieteenalojen välillä on luonnollisesti eroja. Esimerkiksi kulttuuri- ja taidealoilla pääsykokeet ovat haastateltavien mukaan ehdottomia. Sen sijaan tekniikassa ja muilla matemaattisilla aloilla lukiomenestyksen arvioidaan kertovan riittävästi menestymisestä korkeakouluopinnoissa. Lisäksi tietyille aloille, kuten lääketieteeseen, valikoituu jo lukiossa hyvin menestyneitä opiskelijoita, kun taas toisille aloille päädytään heikommalla koulumenestyksellä.

Yhtenä haasteena ja resursseja kuluttavana tekijänä korkeakoulujen näkökulmasta pidettiin sitä, että lukiosta tulleilla ei välttämättä ole realistista kuvaa tulevasta opintoalastaan ja pääsykokeisiin saatetaan osallistua kevyin perustein. Haastateltavat kaipaavatkin lukion opinto-ohjaukselta nykyistä täsmällisempää ja realistisempaa otetta nuoren opintopaikan opastukseen. Konkreettisenä ehdotuksena ryhmäkeskusteluissa mainitaan lukion oppimäärään perustuvat pääsykokeet, joissa osa opiskelijoista voisi tulla hyväksytyksi suoraan lukiomenestyksen perusteella ja osa lukion oppimäärään perustuvan pääsykokeen kautta.

Pääsykokeissa on suuria ongelmia, kuten preppauskurssit. Pääsykoejärjestelmän pitäisi olla vaihtoehtoinen. Asetettaisiin sellainen vaatimus, että vain lukion aineistosta saisi tehdä pääsykokeet, jolloin lukion tiedolla voisi pärjätä yo-kokeissa tai pääsykokeissa. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunta)

Haastateltavien mukaan osa nuorista tietää hyvin, mitä korkeakouluopintoja on tulossa suorittamaan. Toisille opintoala ja opintojen luonne on kuitenkin epäselvä, varsinkin jos he ovat joutuneet valitsemaan toissijaisen opintopaikan. Eräs tekniikan alan haastateltava kuvaa tätä seuraavasti:

Erityisesti lukioväylää tulevilla opiskelijoilla ei ole minkäänlaista käsitystä; ei sen paremmin alasta kuin koulutusohjelmasta tai niiden eroista. Hyvin suuri osa kuvittelee, että tekniikka on pelkästään sitä tietokoneen ääressä räpläämistä.
(Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Taideaineiden opettaja jatkaa osaltaan:

– luulenkin, että just sen vuoksi, että lukiossa on niin vähän kulttuuritietoisuutta kasvattavaa opetusta, lukiolaisille jää käsitys taidemaailmasta ja taiteilijuuudesta, että se on ihannemaailma, jossa ei tehdä klo 8–16 töitä, vaan ollaan boheemeja jne. Käsitys jää vääräksi. (Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö sekä tukipalveluhenkilöstö)

Ja opintopsykologi:

Monet ovat tulleet sattumalta ja vahingossa opiskelemaan. Lukiossa saisi olla paljon enemmän oppilaan ohjausta siitä, että mihin sitten valmistutaan työelämään.
(Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

Haastateltavat myös arvelevat, että tiedon sijaan opiskelijat nojaavat mielikuviin opintoalaa valitessaan: esimerkiksi televisiosarja tai muu mielikuva saattaa vaikuttaa haakeutumiseen.

Ammattihaaveet ovat hirveän irrationaalisia.
(Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Mielikuvien sijaan haastateltavat toivovat, että jo lukiossa olisi mahdollisuus tutustua erilaisiin ammatteihin. Osa haastateltavista toteaa opiskelijoiden tietävän, mitä tulevat opiskelemaan, mutta ei sitä, mihin ammattiin alalta valmistutaan. Ammattikorkeakoulujen henkilökunnan edustajat kertovat, että ammattilukiolaisilla on usein muista lukioista tulevia selkeämpi käsitys opiskeltavasta alasta. Haastateltavien mukaan opiskelijoiden on toisaalta myös hyväksyttävä se tosiasia, että aina ei pääse haluamalleen alalle. Tätä pohtii eräs haastateltava seuraavasti:

Osa hakee suosituille aloille, mutta kuitenkin joutuvat toiselle alalle. Epävarmuus siitä että pääseekö koskaan haluamalleen alalle. Osa sopeutuu ja on tyytyväinen että saa opiskella, vaikkakin "väärällä" alalla. Ei ole takeita pääseekö haluamalleen alalle ja tämän kanssa eläminen on ollut haasteellista; pitää olla back up plan!
(Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

Haastateltavien mukaan lukiosta tulevien valmiudet suunnitella itsenäisesti korkeakouluopintojaan ovat riittäviä. Haastateltavat arvelevat tämän johtuvan lukion valin-

naisten kurssien suuresta määrästä: jo lukiossa totutaan itsenäiseen opintojen suunnitteluun. Korkeakouluissa laadittavan henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) tekeminen on silti osalle opiskelijoista vaikeaa: opiskelija osaa kyllä valita kursseja ja sivuaineita mutta ei ehkä ymmärrä niiden ammatillisia seurauksia tai pysty toteuttamaan tekemäänsä suunnitelmaa:

Suunnittelukyky on parempi kuin toteuttamiskyky. – –
(Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

– – Lukiossa katsotaan opiskelijan perään, kun korkeakoulussa hänellä on oma vastuu vastata omien opintojen etenemisestä. Monilla se tökkii, että ei pystytäkään itsenäisesti orientoitumaan opintoihin. (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Korkeakoulujen näkökulmasta *lukion antamassa opinto-ohjauksessa* tulisi haastateltavien mukaan kiinnittää nykyistä enemmän huomiota 1). korkeakoulujen koulutusohjelmatarjontaan ja korkeakouluopintojen luonteeseen, 2). työelämätietoisuuden lisäämiseen ja 3). järjestelmällisiin tapoihin toteuttaa opinto-ohjaus.

Haastateltavat arvioivat, että lukion opinto-ohjauksessa tarvittaisiin tarkempaa tietoa korkeakouluopintojen luonteesta ja opintotarjonnasta. Erityisesti ammattikorkeakouluissa ollaan huolissaan siitä, että lukioissa ei tunneta ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmatarjontaa riittävän hyvin:

Ammattikorkeakoulututkinnot ovat uusia ja niitä ei ihan osata arvottaa samalla tavalla väylänä kuin yliopisto-opintoja. (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Vaikka usea korkeakoulu järjestääkin alueensa lukioden kanssa esimerkiksi vierailukäyntejä ja tiedotustilaisuuksia opinto-ohjaajille, haastateltavat toivovat, että korkeakoulujen ja lukioden välillä olisi enemmän yhteistyötä. Näin pystyttäisiin täsmällisesti kertomaan eri koulutusvaihtoehdoista. Lukion opinto-ohjauksen toivotaan myös antavan nuorille realistisen kuvan eri ammateista ja työelämän vaatimuksista. Haastateltavat pohtivat asiaa seuraavasti:

Keskeistä on se, että mikä on se tapa miten nuorille kerrotaan ammateista. Mikä on se tapa, joka kohtaa nuoren, jotta hän suostuu ottamaan vastaan sitä tietoa, kuuntelemaan ja pohtimaan ammatinvalintaa oman kehityksensä kannalta. (Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Toinen haastateltava arvioi opinto-ohjauksen ja korkeakouluopetuksen haasteita vielä kriittisemmin:

Pitäisi olla realistinen kuva: mitä näissä ammateissa oikeasti tehdään? Joskus tuntuu että kaikki opiskelijat eivät tule ammattikorkeakouluun tekemään tutkintoa ja valmistautumaan ammattiin, vaan he tulevat opiskelemaan ja elämään opiskelijaelämää. (Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Korkeakoulujen henkilöstö arvioi, että lukiossa tulisi panostaa nykyistä enemmän opinto-ohjaukseen. Niinpä korkeakouluissa vielä haetaan itseä ja omaa ammattia. Eräs haastateltava pohtii:

Opojen tunteja on harvakseltaan. Lukion opinto-ohjaukselle on resursoitu liian vähän aikaa. Ohjauksen pitäisi olla mielenkiintoista niin, että lukiolaisilla olisi motiivi hakea tietoa heiltä ja tietoa, että opolta saa sitä tietoa mikä heitä hyödyttää. Minulla on jotenkin sellainen mielikuva, että lukiolaiset eivät näe opinto-ohjausta tarpeelliseksi tai sitä ei ole riittävästi. Joka tapauksessa kohtaamisia [opon ja lukiolaisen välillä] on aivan liian vähän, että syntyisi riittävä käsitys korkeakoulutarjonnasta.

(Yliopiston tukipalveluhenkilöstö)

Haastateltavat ovat myös huolissaan siitä, että opinto-ohjaus jää lukiossa yksittäisen opinto-ohjaajan varaan ja että lukioissa ei ole mahdollisuuksia koulutustarjonnan järjestelmälliseen esittelemiseen. Tämän eräs haastateltava pukee sanoiksi seuraavasti:

Paljon on ohjaus ohjaajan omista subjektiivisista näkemyksistä ja asenteesta kiinni.

(Ammattikorkeakoulun tukipalveluhenkilöstö)

Toisaalta korkeakouluissa ymmärrettiin hyvin opinto-ohjaukseen kohdistuvien odotusten mahdottomuus. Opinto-ohjaajien rinnalla myös opettajien ja muun henkilöstön toivottiin voivan osallistua opinto-alojen esittelemiseen.

Opojen työajat menevät helposti nuorten ongelmien puimiseen eikä siihen mikä heille kuuluisi eli työelämään tutustumiseen jne. Enemmän resursseja opinto-ohjaukseen. Opinto-ohjausta pitäisi kehittää siten, etteivät opot entistä jää suuremman työtaakan alle. Tukea myös muulta henkilöstöltä.

(Ammattikorkeakoulun opetus- ja tutkimushenkilöstö)

Korkeakoulujen henkilökunnan haastattelujen mukaan lukiossa on totuttu suunnittelemaan opintoja ja lukioista tulevilla on varsin hyvät valmiudet tehdä HOPS:eja. Haastatteluista voidaan kuitenkin myös päätellä, että lukio-opintojen suunnittelun ei katsota ylettyvän riittävästi lukion ja korkeakoulun väliseen nivelvaiheeseen. Korkeakouluihin saatetaan hakeutua puutteellisin tiedoin koulutuksen sisällöistä, ja jatkokoulutukseen hakeutuminen voi vaikeutua, ellei lukiossa ole opiskeltu jatko-opinnoissa tarvittavia aineita. Opiskelijan jatko-opintoihin liittyvän osaamisen ja motivaation kannalta lukiossa tehtävien, jatko-opintoihin ulottuvien, HOPS:ien laatimisen merkitys olisi arviointiryhmän mielestä siksi tärkeää.

4.4 Yhteenveto: Korkeakouluhaastattelujen keskeiset tulokset

Korkeakoulujen henkilöstön haastattelujen perusteella lukiosta korkeakouluihin tulevilla opiskelijoilla on perusteet hallinnassaan useissa korkeakouluopinnoissa tarvittavissa aineissa, ja haastattelujen perusteella voidaan sanoa lukiosta tulleilla olevan *hyvät tiedolliset perusvalmiudet* korkeakouluopinnoille. Lukiosta korkeakouluihin siirtyvillä on lisäksi hyvät esiintymis- ja vuorovaikutustaidot: nuoret selviytyvät hyvin esimerkiksi erilaisissa ryhmätilanteissa ja uskaltavat antaa palautetta saamastaan opetuksesta. Haastateltavien mukaan nykyinen lukiokoulutus tuottaa aikaisempaa parempia valmiuksia toimia kansainvälisissä ympäristöissä ja erityisesti englannin kielen suullinen taito on lukion suorittaneilla vahva. Voidaan todeta, että myös haastattelujen perusteella *lukion yleissivistävä tehtävä täyttyy hyvin*. Kuitenkin jatkokoulutuksen aloittamisessa tarvitaan myös asioiden syvällistä ymmärtämistä. Tässä korkeakoulujen edustajat arvioivat olevan lukio-koulutuksen suurimmat puutteet.

Korkeakoulujen näkökulmasta lukion suorittaneiden *keskeisimmät tiedolliset puutteet* liittyvät suomen kielen kirjalliseen osaamiseen, matematiikan hallintaan, ruotsin kieleen sekä yhteiskunnallisten asioiden ymmärtämiseen. Erityisen huolestuttavana haastateltavat pitävät kirjoitetun suomen kielen taidon ja matemaattisen osaamisen heikentymistä. Sekä matematiikassa että suomen kielessä perusteiden syvälinen hallinta on kateissa: opiskelijat eivät osaa riittävästi peruskielioppia ja -laskutaitoa. Lisäksi korkeakoulujen edustajat ovat huolissaan ruotsin kielen taidosta. Korkeakouluissa on jouduttu järjestämään ruotsin tukikursseja, jotta opintoihin sisältyvästä ruotsin kielen kokeesta päästäisiin läpi. Korkeakouluissa arvioidaan myös, että lukio tuottaa liian kapea-alaisen ja rajoittuneen ymmärryksen yhteiskunnallisista asioista ja talouden perusmekanismeista.

Ruotsinkielisten korkeakoulujen näkökulmasta tilanne on melko samanlainen. Eniten opiskelijoilta toivotaan äidinkielen ja siihen liittyvien taitojen monipuolisen hallinnan parantamista. Äidinkielen ja muidenkin aineiden opetuksessa tulisi antaa nykyistä paremmat tiedonhallintavalmiudet pohjaksi tieteelliselle ajattelulle.

Korkeakoulujen haastattelujen perusteella arviointiryhmä pitää tärkeänä, että lukiota kehitettäessä kiinnitetään tulevaisuudessa erityisesti huomiota äidinkielen ja matemaattisten aineiden, mutta myös ruotsin kielen ja yhteiskunnallisten asioiden osaamisen vahvistamiseen. Matematiikassa huomiota tulisi kiinnittää erityisesti perusasioiden opettamiseen. Äidinkielen osaamissisältöjä kehitettäessä tulisi panostaa kieliopin hallintaan sekä erilaisten tekstityyppien kirjoittamisen harjoitteluun. Myös lukiosta tulevien ruotsin kielen taitoa pitäisi korkeakouluopinnojen näkökulmasta parantaa. Yhteiskunnallisten aineiden osalta tarkasteltavien asioiden syy-yhteyksien ymmärtämiseen olisi kiinnitettävä huomiota.

Korkeakoulun edustajat näkevät parannettavaa myös opiskelijoiden *geneerisissä valmiuksissa*. Haastateltavat uskovat kurssimuotoisen lukiokoulutuksen ohjaavan osaltaan lyhytjänteiseen käyttäytymiseen, jonka vuoksi opiskelijat eivät esimerkiksi opi toimimaan riittävän oma-aloitteisesti tilanteissa, joissa valmiita opettajan tuottamia

ohjeita ei ole. Haastatteluissa nostetaan esiin myös huoli siitä, pystyykö lukiokoulutus edistämään riittävästi korkeakoulutuksessa tarvittavia oppimaan oppimisen taitoja: opiskelija tarvitsee ymmärrystä ja kokemusta erilaisista opiskelu- ja oppimisstrategioista, joita edellytetään korkeakoulutuksessa ja työelämässä. Osalla opiskelijoista saattaa olla sellainen kuva, että korkeakouluopiskelu perustuu ulkoa opetteluun ymmärtämiseen tähtäävän opiskelun sijaan. Erääksi syyksi tähän arvellaan, että ylioppilastutkinto kannustaa liiaksi pintaoppimista suosiviin työskentelytapoihin.

Tiedonhankintataitojen osalta lukiossa toivotaan kehitettävän opiskelijoiden kirjallisuuden ja muun luotettavan lähdemateriaalin haku- ja käyttötaitoja. Lisäksi *tietotekniset valmiudet*, erityisesti valmisohjelmien käyttö, ovat korkeakouluun tullessa monella vielä vaillinaisia. Lukiopedagogiikkaa ja opetusmenetelmiä tulisi kehittää siten, että ne vahvistavat opiskelijoiden geneerisiä valmiuksia, erityisesti oma-aloitteisuutta ja vastuullisuutta, oppimaan oppimisen taitoja sekä tietoteknisiä ja tiedonhankinnan taitoja.

Haastateltavien mukaan lukion antamassa *opinto-ohjauksessa* tulisi nykyistä enemmän kiinnittää huomiota korkeakoulujen koulutusohjelmatarjontaan, korkeakouluopintojen luonteeseen, työelämä tietoisuuden lisäämiseen ja nykyistä järjestelmällisempiin tapoihin toteuttaa opinto-ohjaus. Haastateltavat ovat myös huolissaan opinto-ohjauksen tason vaihtelusta lukioissa ja toivovat tähän nykyistä järjestelmällisempiä toimintatapoja. Haastateltavat arvioivat, että lukion opinto-ohjauksessa tarvittaisiin nykyistä tarkempaa tietoa korkeakouluopintojen luonteesta ja opintotarjonnasta. Erityisesti ammattikorkeakouluissa ollaan huolissaan siitä, että lukioissa ei tunneta ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmatarjontaa riittävän hyvin.

Haastateltujen perusteella lukion opinto-ohjausta tulisi tehostaa ja opiskelijoiden *työelämävalmiuksia* vahvistaa. Vaikka usea korkeakoulu järjestääkin aluensa lukioiden kanssa esimerkiksi vierailukäyntejä ja tiedotustilaisuuksia opinto-ohjaajille, haastateltavat toivovat, että korkeakoulujen ja lukioiden välillä olisi nykyistä enemmän yhteistyötä. Näin pystyttäisiin täsmällisemmin kertomaan eri koulutusvaihtoehdoista. Lisäksi lukion opinto-ohjauksen toivotaan antavan nuorille mahdollisimman realistisen kuvan eri ammateista ja työelämän vaatimuksista. Nykyisin korkeakouluissa opiskelijoiden koetaan hakevan vielä liiaksi omaa itseään ja ammattiaan. Lukioissa olisikin arviointiryhmän näkemyksen mukaan syytä kehittää *nuoren ammatillista identiteettiä* ylioppilaskirjoituksissa menestymisen ohella. Ylioppilaskirjoitukset koetaan usein esteeksi sille, että lukioissa voitaisiin keskittyä nykyistä enemmän korkeakouluopinnoissa ja työelämässä tarvittaviin valmiuksiin.

Arviointiryhmä katsoo, että opintojen ohjausjärjestelmää tulisi lukioissa uudistaa edistämällä *opettajien* mahdollisuuksia osallistua nykyistä enemmän ohjaustyöhön, ja rajaamalla opinto-ohjaustehtävissä toimivien työtaakkaa. Opinto-ohjauksen ja sen toimivuudesta kerättävän palautteen järjestelmällisyyteen olisi kiinnitettävä huomiota nykyistä enemmän, jotta jatkokoulutukseen ohjaamiselle ja uraohjaukselle saadaan nykyistä toimivampi perusta. Työelämäyhteyden ja opiskelijoiden työelämävalmiuksien vahvistamiseksi lukio-opintoihin olisi arviointiryhmän mielestä aiheellista sisällyttää myös työelämään tai tulevaisuuden opintoalaan tutustumisen jakso tai jaksoja. Tämä helpottaisi uraohjausta ja oikealle alalle suuntautumista korkeakouluopinnoissa.

Haastateltavat arvioivat, että lukiokoulutus on liian *pirstaleista*. Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijalle ei muodostu kokonaiskuvaa opinnoistaan eikä kursseja osata valita tukemaan jatkokoulutusvalintoja. Arviointiryhmä toteaa haastattelujen pohjalta nykyisen lukiokoulutuksen *tavoitteenasettelun* olevan niin laaja, että kaikkia tavoitteita ei voida saavuttaa. Ylioppilaskirjoitukset, oppimateriaalit ja koeviikot korostuvat lukiokoulutuksessa ja sen tavoitteissa. Opetettavaa aineista tulisikin arviointiryhmän mielestä laajentaa yksittäisistä kursseista kohti laajempia, useamman kurssin tai oppiaineiden ylittäviä kokonaisuuksia, joihin voitaisiin yhdistää myös erilaisia työelämäyhteistyön muotoja. Näin onnistuttaisiin vähentämään pirstaleisuutta ja parantamaan oppimisen jatkuvuutta. Tällainen ajattelutapa vaatii kuitenkin lukio-opettajien pedagogisen ja opinto-ohjauksellisen osaamisen vahvistamista, mikä asettaa haasteensa myös aineenopettajakoulutukseen.

Lukioaikaisten kurssivalintojen sekä lukion ja jatko-opintojen nivelvaiheen turvaamiseksi arviointiryhmä pitää tärkeänä, että kaikissa lukioissa otettaisiin korkeakoulujen tavoin käyttöön henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS). Lukion opiskelijoille tulee opettaa jo lukion alkuvaiheessa *henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemistä*, jolloin opiskelijoiden itse laatimat henkilökohtaiset jatko-opintosuunnitelmat voitaisiin kytkeä osaksi lukion päättötodistusta. Henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma voisi luoda hyvän perustan korkeakouluopinnoille ja ammatillisen identiteetin kehittymiselle.

Haastateltavat pitävät tärkeänä, että opiskelijat valitaan *valintakokeen* kautta korkeakouluopintoihin. Näin voidaan mitata jatkokoulutuksessa tarvittavia tietoja ja taitoja, eikä pelkästään ylioppilaskirjoituksissa menestymistä. Erityisesti erilaisten geneeristen valmiuksien, kuten esimerkiksi motivaation, tiedonhankintataitojen ja kriittisen ajattelun, arvioimisen katsotaan onnistuvan valintakokeissa. – Haastatteluissa esitetty ehdotus siitä, että pääsykokeiden on kuitenkin perustuttava lukion oppimäärään, on arviointiryhmän mielestä kannatettava. Tämä edellyttäisi kuitenkin uudenlaisten kokeiden valmistelua ja niiden toimivuuden pitkäkestoista seurantaa ja analysointia.

5

Färdigheter för högskolestudier efter svenskspråkigt gymnasium

I detta kapitel granskas studerandenas färdigheter för högskolestudier i Svenskfinland. Bedömningen baseras dels på studerandenas egen uppfattning efter att de genomgått ett svenskspråkigt gymnasium. Dels bygger bedömningen på den mottagande svenskspråkiga högskolans erfarenheter av högskolefärdigheterna hos nya studeranden. Situationen för Svenskfinlands del jämförs även med läget på finskt håll.

Den nationella utvärderingen, som gjorts på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet, har genomförts av en utvärderingsgrupp på fem personer samt två utomstående sakkunniga (de två sistnämnda med kännedom om den svenskspråkiga utbildningen).¹¹ Gruppen tillsattes av Rådet för utbildningsutvärdering våren 2010. Gruppen har biträtts av sekretariatets personal.

5.1 Utvärderingens syfte

Syftet med den nationella utvärderingen har varit att bedöma i vilken mån gymnasierna lyckats i sin uppgift att ge sina elever färdigheter för fortsatta studier i en högskola och på basen av situationsanalysen komma med förslag till utveckling av gymnasiet.

¹¹ Lektor Tom Gullberg och studiehandledare Stefan Träskvik

De centrala frågorna i utvärderingen har varit:

- Vilka kunskaper och färdigheter ger gymnasiet med tanke på högskolestudier?
- Hur motsvarar kunskaperna och färdigheterna från gymnasiet kraven i högskolestudierna samt universitetens och högskolornas behov och förväntningar?
- Hur har gymnasiet stött studerandenas färdigheter att välja utbildningsområde?

Dessutom granskas:

- Vad berättar studentexamen och gymnasiets avgångsbetyg om sökandenas färdigheter med tanke på högskolornas förväntningar?
- Hurdana förändringar sker det i färdigheterna för högskolestudier under tiden mellan man söker in och kommer in på högskolan (d.v.s. under mellanår)?
- Hurdana faktorer förklarar att man kommit in på högskolan?

Begreppet färdigheter för högskolestudier står här för gymnasiets förmåga att ge sina studerande tillräckligt omfattande kunskaper och färdigheter för studier på högskolenivå. I begreppet inbegrips därför att studerandena tillägnat sig innehållet i läroplansgrunderna för gymnasiet och att de saker studerandena lärt sig räcker till ur högskolornas synvinkel.

5.2 Insamling av material för utvärderingen

För utvärderingen sändes en enkät till hela den population av ungdomar som avlagt sin gymnasieutbildning år 2007 (34 868 personer vars adresser kunde fås från Befolkningsregistercentralen). Alla fick ett brev per post där de ombads svara på nätenkäten på rådets webbsida. Frågorna skraddarsyddes på förhand till olika grupper:

- a) de som inte sökt in på högskolan
- b) de som sökt men inte kommit in på högskolan
- c) de som kommit in på högskolan
- d) de som avbrutit
- e) utexaminerade.

10 154 personer besvarade enkäten, vilket gav en svarsprocent på 29. Svarsprocenten för studenterna från svenskspråkiga gymnasier var likaså 29 (619 av 2114 studenter). De studerande som besvarade enkäten hade i medeltal något bättre resultat i studentexamen än de studeranden som inte besvarade enkäten – de förstnämnda ett starkt cum laude och de sistnämnda cum laude.

Efter en preliminär genomgång av enkätsvaren genomfördes den andra delen av dattainsamlingen. Åtta finska högskolor besöktes av utvärderingsgruppens medlemmar för en gruppintervju med representanter för den personal inom olika funktioner som kommer i kontakt med nya studeranden. En svenskspråkig högskola deltog genom att

besvara intervjufrågorna skriftligt. De utvalda personalrepresentanterna uppmanades att diskutera med sina kolleger innan de svarade. Åtta svar inlämnades.

5.3 Beskrivning av de svenskspråkiga studenterna

Andelen med ett annat modersmål än undervisningsspråket är betydligt större bland de studenter som utexamineras från svenskspråkiga gymnasier än från finskspråkiga. Medan hela 98 % av de studenter som kom från ett finskt gymnasium år 2007 hade finska som sitt modersmål, hade endast 85 % av de studenter som kom från ett svenskt gymnasium svenska som modersmål. I de svenska gymnasierna hade nästan var sjunde elev (14%) finska som modersmål.

Om vi åter granskar på vilket språk de studerande som registrerats som svenskspråkiga har fått sin gymnasieutbildning, kan vi konstatera att endast 5 % av dem gått i finskt gymnasium.

I denna utvärdering är dock den centrala frågan hur de svenskspråkiga gymnasierna klarar av sin uppgift att ge eleverna högskolefärdigheter. *När det i detta kapitel talas om svenskspråkiga studeranden, så avses alltså – om inget annat nämns – de studerande som fått sin gymnasieutbildning på svenska.* (I den finskspråkiga delen baserar sig språkjämförelserna däremot på modersmål och inte undervisningsspråk.)

Vad gäller hela årskursen 2007 avlade studenterna från svenska gymnasier studentexamen med en aning högre vitsord än studenterna från finska gymnasier. När vi granskar studentexamensresultatet bland dem som besvarade enkäten var situationen däremot den omvända, dvs. det var studerandena från finska gymnasier som hade en aning högre vitsord.

På basen av enkätsvaren verkar det som om de studerande som utexaminerats från ett svenskt gymnasium oftare avlagt studentexamen på tre år än de som utexaminerats från ett finskt universitet (92 % mot 84 %). Fyra år efter studentexamen studerade 85 % av de svenska studenterna vid högskola, 2 % hade fått högskoleplats men inte påbörjat studierna, 5 % hade redan utexaminerats och 3 % hade avbrutit. 5 % hade inte alls sökt till högskola och 2 % hade sökt men inte kommit in. I jämförelse med de studerande som kom från ett finskt gymnasium är det fler från det svenska gymnasiet som studerar vid högskola (skillnaden mellan språkgrupperna är 10 %) och färre från svenskt gymnasium som har sökt men inte kommit in (2 % mot 8 %).

Av de studeranden som har eller har haft en studieplats vid en högskola är det något vanligare bland de som kommer från ett svenskt gymnasium än bland de som kommer från ett finskt att studieplatsen finns vid ett universitet (58 % mot 50 %) än vid en yrkeshögskola.

Av de svenska gymnasiernas studerande studerar enligt enkätsvaren en fjärdedel inom det samhällsvetenskapliga, företagsekonomiska och administrativa området medan av de finska gymnasiernas studerande endast en femtedel. En femtedel av studerandena inom båda språkgrupperna studerar inom social- hälso- och idrottsområdet. Den tredje största gruppen studerar inom teknik och kommunikation (18 % av

de svenska och 23 % av de finska) och den fjärde största inom det humanistiska och pedagogiska området (av båda grupperna 15 %).

5.4 Hur gymnasiet lyckas i uppgiften att ge högskolefärdigheter

5.4.1 Vilka kunskaper och färdigheter ger gymnasiet med tanke på högskolestudier?

Studerandena tog i enkäten ställning till hur tillräckliga de anser sina kunskaper och färdigheter från gymnasiet vara för högskolestudier. De tog dels ställning till sina ämneskunskaper i fråga om sådana ämnen som de studerar dels till sina färdigheter i fråga om de olika mål som i läroplansgrunderna ställts upp för gymnasiet.

Studerandena var relativt nöjda med sina ämneskunskaper. De finskspråkiga var generellt sett en aning nöjdare än de svenskspråkiga. De svenskspråkiga studerandena var mest nöjda med sina kunskaper i modersmålet och engelskan (4.4 resp 4.2 på skalan 1–5) och minst nöjda med sina kunskaper i filosofi, kemi och fysik (3.2, 3.3 resp. 3.4).

De svenskspråkiga studerandena ansåg vidare att den förmåga att arbeta självständigt och den bredd på allmänbildningen som gymnasiet gett var tillräckliga (4.0 resp. 3.9). Däremot bedömdes de informationstekniska kunskaper, de allmänna studiefärdigheter (studieteknik och informationssökning) och de färdigheter för distansstudier som gymnasiet gett vara varken tillräckliga eller otillräckliga (3.0, 3.0 resp. 3.1). Vad beträffar de svenska gymnasiernas förmåga att ge eleverna en strukturerad världsbild, möjlighet att stödja egna mål med kursval, färdigheter att fungera på främmande språk i olika kulturer, en mångsidig förmåga att producera och läsa texter, tankeförmåga och initiativkraft samt att uppmuntra till konst- och kulturell relaterad verksamhet var studerandena mer nöjda än missnöjda (3.5 – 3.7). I fråga om dessa allmänna färdigheter och kunskaper fanns det inga skillnader mellan de svenska och de finska studerandena, förutom i fråga om tankeförmåga och förmåga till självständigt arbete. Med dessa färdigheter var de svenskspråkiga en aning nöjdare (3.7 mot 3.5 resp. 4.0 mot 3.8).

De svenska studerandena var däremot något mer nöjda än de finska studerandena med de sociala och emotionella färdigheter för högskolestudier som gymnasiet gett dem. Nöjdast var de svenska studerandena med den positiva inställning till fortsatta studier och den förmåga att ta hänsyn till andra som de kunnat utveckla under gymnasietiden (båda 4.1). Minst nöjda var de med förmågan att uppträda (3.3). Klart mer nöjda än missnöjda var de med den förmåga att arbeta i grupp, de färdigheter att diskutera och förhandla, den förmåga att hantera etiska och moraliska frågor, det mod att agera, säga sin åsikt och ta ställning, det mod att ändra uppfattning och medge fel samt den stärkta självkänsla som gymnasiet gett (3.5 – 3.9).

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera, att jämfört med studeranden som utexaminerats från ett finskt gymnasium var de studerande som gått i svenskt gymnasium något mindre nöjda med de färdigheter de fått i läroämnena men å andra sidan

något mer nöjda med de kognitiva, sociala och emotionella färdigheter de fått. Skillnaderna är inte stora men i sin systematik värda att notera.

När studerandena fick ta ställning till påståendet "Gymnasiet gav mig tillräcklig beredskap för högskolestudier" höll de i viss mån med (3.6 på skalan 1-5). Däremot varken stödde de eller motsatte sig åsiktsyttringen att studieformerna i gymnasiet skulle ge studievana för högskola eller att förberedelserna för studentskrivningarna skulle ge färdigheter som behövs vid tentamen i högskolan. De svenska och de finska studerandena hade samma uppfattning i dessa frågor.

Studerandenas färdigheter för studier på ett annat språk efter gymnasiet

Av dem som genomgått ett svenskt gymnasium har väl en fjärdedel sökt till en finskspråkig högskola. Andelen som har sökt en finsk studieplats är alltså betydligt större än andelen som har finska som modersmål (14 %). Man måste dock komma ihåg att alla som är tvåspråkiga beroende på hembakgrund inte är registrerade som finskspråkiga. Av studerandena från finskspråkiga gymnasier har endast 2 % sökt till en svenskspråkig högskola. I faktiskt antal är det dock något fler än antalet studeranden från svenskspråkiga gymnasier som sökt till finsk högskola.

I medeltal intygar de svenskspråkiga studerandena inte att gymnasiet skulle ha gett dem sådana färdigheter i det andra inhemska språket att de kunde studera på språket i fråga – de är varken av samma eller annan åsikt i fråga om detta påstående. Det är betydligt vanligare att de skaffat sig dylika färdigheter på annat håll än i skolan.

Av de svenska studerandena har 7 % sökt till högskola utomlands (Sverige ingår inte i denna siffra).

5.4.2 Hur har gymnasiet stött studerandenas färdigheter att välja utbildningsområde?

Till högskolefärdigheterna kan man även räkna förmågan att välja ett utbildningsområde som passar den enskilda individen och som hon/han har förutsättningar att klara av. Gymnasiets uppgift är att stöda denna process.

Studerandena har en svagt positiv uppfattning om att gymnasiet gett dem färdigheter att planera för sin framtid. Att studiehandledningen i gymnasiet skulle ha hjälpt dem att välja och hitta en lösning för sin utbildning och levnadsbana ville de i medeltal varken intyga eller säga emot. Andelen som ansåg att de fått tillräckligt med information om vilka effekter deras ämnes- och kursval i gymnasiet skulle få för fortsatta studier var ungefär lika stor som andelen som ansåg att de inte fått tillräckligt med information (43 mot 40 %). De finskspråkiga studerandena var nöjdare. Av den var det fler som fått tillräcklig information än som inte gjort det (51 mot 34 %).

5.4.3 Hur motsvarar kunskaperna och färdigheterna från gymnasiet kraven i högskolestudierna?

Såväl studerandena som högskolpersonalen tog ställning till hur kunskaperna och färdigheterna från gymnasiet motsvarar de krav högskolestudierna ställer. Studerandena uppgav att högskolestudierna i åtminstone viss mån har motsvarat de förväntningar de hade (3.7).

På frågan om högskolestudierna förutsätter något som inte undervisats tillräckligt i gymnasiet svarade 41 % av de svenska studerandena jakande, medan nästan en tredjedel nekande. En knapp tredjedel kunde inte ta ställning till frågan. De finska studerandena hade en liknande uppfattning. Sådana kunskaper och färdigheter som inte undervisats tillräckligt är på basen av studerandenas svar på en öppen fråga å ena sidan fackkunskap av olika slag och å andra sidan en rad allmänna studiestödjande färdigheter. I fråga om fackkunskap hade gymnasiet enligt de svenska studerandena framför allt gett otillräcklig kunskap om samhället och om ekonomin samt otillräckliga färdigheter i finska. När det gäller allmänna studiestödjande färdigheter som gymnasiet inte undervisat i tillräcklig grad nämndes i främsta rummet självstyrning och datatekniska färdigheter. Även kognitiva färdigheter och studieteknik nämndes.

De läroämnen som studerandena upplevde sig ha haft allra mest nytta av i högskolan var matematik, modersmål och främmande språk. De svenska studerandena betonade dock främmande språk något mindre än de finskspråkiga gjorde. Det andra inhemska språket hade inte varit till störst nytta för vare sig finsk- eller svenskspråkiga studeranden. Det ansågs som det nyttigaste ämnet av endast två procent.

De läroämnen som studerandena mest varit tvungna att komplettera sina kunskaper i var det andra inhemska språket och matematik. Var femte studerande – såväl svenskspråkiga som finskspråkiga – hade varit tvungna att förbättra sina kunskaper mest i det andra inhemska. Var sjätte svenskspråkig hade tvingats satsa mest på matematiken och var tionde på främmande språk.

Det som den svenska högskolpersonalen framför allt förutsätter av studerandena, när dessa börjar studera vid högskolan, är dels behärskande av studietekniska och kognitiva verktyg dels kognitiva färdigheter och arbetsfärdigheter. I betydligt mindre grad betonades ämneskunskaper och allmänbildning. Med studietekniska färdigheter avses här att kunna tillägna sig kunskap via föreläsningar, söka fakta, referera och presentera det lästa. De kognitiva verktyg man lyfte fram var språkkunskap och informationstekniska färdigheter. De kognitiva färdigheter som nämndes var framför allt logiskt, självständigt och kritiskt tänkande samt förmåga att se helheter, bedöma informationens relevans och argumentera. Centrala allmänna färdigheter som man anser behövas i studiearbetet är självstyrning och samarbetsförmåga.

I vilken mån anser då den svenska högskolpersonalen att gymnasieutbildningen svarar på dessa behov och förväntningar? Många framhåller att gymnasieutbildningen svarar på högskolans behov och förväntningar på ett varierande sätt, men poängterar att studenternas färdigheter efter gymnasiet är beroende även av andra faktorer än skolan. De brister som man möter bland nya studeranden och som man ser som gymna-

siernas ansvarsområden är främst förmågan att bearbeta och bedöma information och förmågan att uttrycka sig. Som svagheter hos studerandena i början av deras studier ser en del av högskolpersonalen också bristande förmåga till självstyrning. Det som högskolpersonalen framför allt lyfter fram som styrkor hos studerandena när dessa börjar sina högskolestudier är motivationen. Studerandena är intresserade och öppna för allt nytt. Det bör dock framhållas att de olika representanterna för högskolpersonalen har ganska olika uppfattningar om vilka högskolefärdigheter studerandena har tillräckligt av när dessa inleder sina studier.

5.4.4 Studerandenas och högskolpersonalens förslag till utveckling av gymnasieutbildningen

Hälften av de svenska studerandena stödde tanken att gymnasieutbildningen borde ändras så att den bättre förbereder för högskolestudier. En fjärdedel ansåg att det inte behövdes och en fjärdedel kunde inte ta ställning till frågan.

I svaret på frågan hur gymnasieutbildningen borde förbättras lyfte studerandena från svenska gymnasier fram tre huvudaspekter: studiehandledningen, undervisningsmetoderna och viktigt lärostoff. Av studiehandledningen önskade man bättre stöd för kursvalet, bättre information om yrken och utbildningsprogram samt i viss mån även om arbetslivet. Rörande undervisningsmetoderna önskade man å ena sidan bättre praktisk förankring och å andra sidan metoder till stöd för vetenskapliga studier. I fråga om vilket lärostoff som borde undervisas gick åsikterna starkt i sär. I fråga om synen på grundfärdigheter versus valfrihet stödde två tredjedelar av kommentarerna valfrihet medan en tredjedel stödde satsning på centrala grundfärdigheter.

Den svenska högskolpersonalens förbättringsförslag för gymnasiet kan sammanfattas i två behov som borde åtgärdas. Man betonar dels behovet av grundläggande färdigheter och ämnesshelheter som bas för studerandenas fortsatta studier. Dels betonar man behovet av att utveckla gymnasieelevernas förmåga att analysera och reflektera över sin och omvärldens kunskap. Bland högskolpersonalens förslag till förbättring kan nämnas att de stora skillnaderna i färdigheter borde minskas, att man borde satsa på grundfärdigheter framom specialkunskande i vissa ämnen samt på att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till information och träna eleverna i att dra slutsatser, analysera och reflektera. Dessutom lyfter man fram behovet av att studerandena lär sig planera sina egna studier och studera på egen hand.

5.5 Andra faktorer med betydelse för högskolestudier

5.5.1 Vad berättar studentexamen och gymnasiets avgångsbetyg om sökandenas färdigheter med tanke på högskolornas förväntningar?

Alla de svenska representanter för högskolpersonalen som besvarat intervjufrågorna anser att studentexamen och avgångsbetyget från gymnasiet inte ger tillräcklig infor-

mation om sökandenas färdigheter för högskolestudier. De ger inte information om vare sig lämplighet, intresse eller mognad – ofta inte heller om ämneskunskaper. Eventuellt ger de information om anlag för teoretiska studier och/eller goda studievanor.

Även studerandenas svar stöder uppfattningen att ett kompletterande inträdesförhör behövs. Över hälften av studerandena anser att inträdesprovet borde spela den viktigaste rollen vid ansökan till högskola (av de svenska studerandena 52 % och av de finska 57 %).

5.5.2 Hurdana förändringar sker det i färdigheterna för högskolestudier under tiden mellan man söker in och kommer in på högskolan?

De svenska studerande som sökt in fler än en gång till högskolan ansåg att deras studieberedskap (såsom kunskap, förmåga och motivation) antingen förbättrades (46 %) eller förblev i stort sett oförändrad (40 %) mellan ansökningarna. Av de finska gymnasiernas studerande ansåg betydligt fler – över hälften (56 %) – att beredskapen förbättrades. De största orsakerna till att beredskapen förbättrades var enligt studerandena själva att motivationen växte och att de förberedde sig bättre för inträdesförhören. De svenska studerandena uppgav vidare att de repeterat sådant som de lärt sig i gymnasiet och att de skaffat kunskaper för inträdesförhöret vid andra läroinrättningar eller genom studier. Bland de finska studerandena var det vanligare att de deltog i preparandkurser och lärde sig studieteknik än att de repeterade gymnasiets kurs.

5.5.3 Hurdana faktorer förklarar att man kommit in på högskolan?

Även andra faktorer än gymnasiet undervisning har betydelse för om en studerande får en högskoleplats eller inte. Datamaterialet ger möjlighet att granska faktorer som språkgrupp, studentexamensvitsord, kön och föräldrarnas utbildningsnivå.

En faktor som verkar ha betydelse för om gymnasiestuderandena söker och får en högskoleplats är föräldrarnas utbildningsnivå. Studerande med högskoleutbildade föräldrar uppvisar ett bättre resultat i studentexamen. De är också överrepresenterade i yrkeshögskola och universitet.

Undervisningsspråket verkar även det ha betydelse för fortsatta studier. De studerande från svenska gymnasier som besvarade enkäten både sökte och kom oftare in på högskola än studerandena från finska gymnasier. En faktor som delvis kan förklara de svenska gymnasiestuderandenas högre högskolbenägenhet är hembakgrund. Enkätsvaren visar att de svenskspråkiga studerandena oftare hade föräldrar med högskoleutbildning, vilket i sin tur har betydelse för om man söker och kommer in på högskola.

5.6 Sammanfattning

Vad kan vi alltså säga om de svenskspråkiga gymnasiernas förmåga att ge studerandena de färdigheter för fortsatta studier i yrkeshögskola eller gymnasium som läroplanen ålägger dem? Vilka är styrkorna, vilka är svagheter och vilka åtgärder är ägnade att stärka gymnasiernas förmåga att uppfylla sina mål?

Studerandena är relativt nöjda med sina kunskaper i såväl modersmålet som engelska men inte med kunskaperna i finska. I högskolan har de framför allt tvingats komplettera sina kunskaper i finska. Följaktligen anser studerandena att gymnasiet inte gett dem tillräckliga färdigheter i finska. Otillräckliga anses också de kunskaper som gymnasiet gett om samhället och ekonomiska frågor. Högskolpersonalens syn på kunskaperna i de olika ämnena är inte enhetlig och mer än fackkunskaper riktar man ögonen på allmänna färdigheter.

Högskolpersonalen stöder tanken på gymnasiet som allmänbildande läroanstalt och betonar gymnasiets roll när det gäller att ge grundläggande studiefärdigheter. Av de flesta av högskolpersonalens bedömningar framgår det, att de enskilda studerandena har mycket olika färdigheter. De brister som högskolpersonalen möter bland nya studeranden och som man ser som gymnasiernas ansvarsområden är främst förmågan att bearbeta och bedöma information och förmågan att uttrycka sig. Även förmågan till självstyrning anser man behöva utvecklas. Studerandena själva är nöjda med den positiva inställning till fortsatta studier och den förmåga att arbeta självständigt som gymnasiet gett dem liksom även den förmåga att ta hänsyn till andra som de kunnat utveckla under gymnasietiden.

Studerandena var i ungefär lika hög grad nöjda med sina kunskaper i läroämnena som med de allmänna färdigheter som gymnasiet gett. En tendens till att studerandena från de svenska gymnasierna är mer nöjda med de allmänna färdigheterna än studerandena från finska gymnasier och tvärtom i fråga om ämneskunskaperna kan noteras – en iakttagelse som kan relateras till diskussionen om prestationsattityder och verksamhetsklimat i den finlandssvenska skolan.

De svenska gymnasierna har satsat relativt mycket på utveckling av distansstudier (Turunen & et al. 2011). Mot den bakgrunden är det intressant att notera att de svenska studerandena inte var särskilt nöjda med de informationstekniska kunskaper, de allmänna studiefärdigheter (studieteknik och informationssökning) och de färdigheter för distansstudier som gymnasiet gett.

6

Yhteenveto ja kehittämisseuraukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannossa tämän arvioinnin perustaksi asetettiin kaksi pääkysymystä, jotka liittyvät lukion tuottamiin jatko-opintovalmiuksiin ja kypsyyskriteerien opiskella korkeakouluissa:

- Mitä tiedollisia ja taidollisia valmiuksia lukio tuottaa korkeakoulutuksen näkökulmasta?
- Miten lukion tuottamat tiedolliset ja taidolliset valmiudet vastaavat korkeakouluopiskelun vaatimuksia?

Vastauksena toimeksiantoon ja siinä esitettyihin kysymyksiin käsillä oleva arviointi toteaa lukion onnistuneen yleissivistävän tehtävänsä toteuttamisessa. Korkeakouluopintojen kannalta lukio antaa oppilailleen riittävän laaja-alaisen yleissivistyksen sekä myönteisen asenteen jatko-opintoihin niin lukion suorittaneiden kuin korkeakoulujen henkilöstönkin mielestä. Lukion suorittaneita kuvaillaan korkeakouluissa aiempaa itsevarmemmiksi, ryhmätyötaitoisiksi ja hyviksi esiintyjiksi. Lukiolaisten jatkokoulutukseen liittyviä vahvuuksia ovat arvioinnin mukaan erityisesti englannin kielen osaaminen sekä laaja-alainen tietopohja.

Lukion suorittaneiden hakeutuminen jatko-opintoihin joko ammattikorkeakouluun tai yliopistoon liittyy ylioppilastutkintomenestykseen ja sosiaaliseen taustaan. Lukiossa annettava opetus ja opinto-ohjaus eivät tasoita kaikkia sosiaalisesta taustasta johtuvia, jatkokoulutusvalmiuksiin vaikuttavia eroja. Myös sukupuoli ja äidinkiellä on ylioppilastutkintomenestyksen kautta yhteys opiskelijan valitsemaan korkeakoulumuotoon ja opiskelupaikan saamiseen korkeakoulussa. Tässä arvioinnissa tehtyyn

kyselyyn vastanneista suomenkielisistä 93 % hakee suomenkielisiin korkeakouluihin ja ruotsinkielisistä vastaajista ruotsinkielisiin korkeakouluihin hakeutuu 71 %. Olenaisia alueellisia eroja jatkokoulutusvalmiuksissa ei arvioinnissa tullut esiin.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen henkilökunta oli arviointia varten tehdyissä haastatteluissa varsin yksimielinen korkeakouluopinnoissa edellytettävistä keskeisistä tiedollisista ja taidollisista valmiuksista. Korkeakoulujen henkilöstö ja lukion suorittaneet kokevat jatkokoulutusvalmiuksien paranevan myös välivuosien aikana. Pääsykoetta pidetään parhaana tapana valita opiskelijat korkeakouluun.

Vaikka lukio onnistuu jatkokoulutukseen liittyvässä perustehtävässään, on arviointiaineiston perusteella osassa lukion tuottamista tiedollisista ja taidollisista jatkokoulutusvalmiuksista korkeakoulutuksen näkökulmasta kuitenkin myös kehitettävää. Arviointiryhmä on tunnistanut lukiokoulutuksesta neljä erityistä kehittämiskohdetta, jotka esitellään seuraavaksi.

1) Lukiokoulutuksen pirstaleisuutta on vähennettävä

Lukion opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen oppimistavoitteiden määrä on niin laaja, että tavoitteiden mukaisia asiakokonaisuuksia ei kurssimuotoisessa lukiossa ole mahdollista oppia riittävän syvällisesti eikä opiskelijoilla ole myöskään mahdollisuutta pysähtyä tarkastelemaan annettua tietoa kriittisesti. Jatkokoulutusvalmiuksien kannalta tämä olisi kuitenkin keskeistä. Arviointia varten tehdyssä kyselyssä ja haastatteluissa esitettiin usein valinnaisuuden lisäämistä, jotta opinnoissa olisi mahdollisuus keskittyä olennaiseen.

- Lukiokoulutuksen perustehtävää on kirkastettava ja pirstaleisuutta vähennettävä. Eri oppiaineista koostuvaa kokonaisuutta tulee opetuksessa jäsentää nykyistä systemaattisemmin.
- Lukion tulee tukea opiskelijan kykyä itsenäiseen työskentelyyn, oma-aloitteisuuteen ja vastuunottoon sekä kriittiseen ajatteluun.

2) Keskeisten yleissivistävien oppiaineiden osaamista on vahvistettava

Jatkokoulutuksen ja lukion yleissivistyksen tehtävän näkökulmasta lukion keskeiset oppiaineet ovat arviointia varten kerätyn aineiston perusteella äidinkieli, matematiikka, englanti ja toinen kotimainen kieli. Myös yhteiskunnallista osaamista yli oppiainerajojen tulee vahvistaa. Englantia lukuun ottamatta edellä mainittujen aineiden osaamisessa lukion suorittaneilla on merkittäviä puutteita.

- Äidinkieli: Opiskelijoiden kieliopin ja kirjallisen ilmaisun osaamista tulee parantaa. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenä puhuville lukio-opiskelijoille tulisi kohdentaa nykyistä enemmän lukion opetuskielessä annettavaa tukea.
- Matematiikka: Opiskelijoiden peruslaskutaitoa tulee parantaa sekä lyhyen että pitkän matematiikan oppimäärissä.
- Toinen kotimainen kieli (ruotsi): Toisen kotimaisen kielen osaamiseen tulee kiinnittää huomiota nykyistä enemmän, mikäli virkamiesruotsi säilyy korkeakoulututkinnon suorittamisen edellytyksenä.
- Opiskelijoiden yhteiskuntaan liittyvää tuntemusta ja yhteiskunnallisten kysymysten syy-yhteyksien hahmottamista tulee parantaa.

3) Lukiolaisten geneerisiä ja työelämään liittyviä valmiuksia on parannettava

Lukiokoulutusta ohjaavat käytännössä erityisesti ylioppilastutkinto ja koeviikot. Lukion alussa tehtävien kurssivalintojen yhteydessä opiskelijalla voi olla vaikeuksia ottaa riittävästi huomioon jatko-opintojen vaatimuksia, ja jatko-opintoja koskevia päätöksiä saatetaan tehdä vasta lukion lopussa tai sen jälkeen. Jatko-opintojen ja työelämävalmiuksien kannalta myös geneeristen taitojen, kuten sosiaalisten taitojen, tiedonhankinnan taitojen sekä urasuunnitteluvalmiuksien, kehittyminen on erityisen tärkeää. Lukiokoulutuksen tulisi ohjata opiskelijoita aiempaa pitkäjänteisempään työskentelyyn ja vastuun ottamiseen omista opinnoistaan. Lukio ei myöskään anna kaikille opiskelijoille sellaisia tietoteknisiä perustaitoja, joiden hallintaa edellytetään viimeistään korkeakouluopinnoissa.

- Lukiossa tulee vahvistaa opiskelijoiden oma-aloitteisuutta ja vastuullisuutta, kriittisyyttä sekä oppimaan oppimisen ja tiedonhankinnan taitoja.
- Tietotekniset taidot: Yleisimpiä toimisto-ohjelmia ja tiedonhakutaitoja tulee opettaa käyttämään eri oppiaineiden opetuksen yhteydessä. Näiden taitojen edistäminen edellyttää niiden käyttöönottoa ylioppilastutkinnossa.
- Opiskelijoiden työelämävalmiuksia on vahvistettava. Lukioihin tulee saada työelämään ja jatkokoulutukseen orientoiva jakso tai jaksoja.

4) Lukion opinto-ohjaus tulee uudistaa perusteellisesti

Opetussuunnitelmiin, oppiaineisiin ja opetukseen liittyvien kehittämistarpeiden rinnalla toinen arvioinnin keskeinen tulos on lukion opinto-ohjaukseen kohdistuvat, tällä hetkellä toteutumattomat, odotukset. Lukiokohtaiset erot opinto-ohjauksessa ovat suu-

ria, ja ohjausjärjestelmään tarvitaan arviointiryhmän näkemyksen mukaan kokonaisvaltaisia muutoksia.

Opinto-ohjauksen kompastuskiviä ovat arvioinnin mukaan ohjaus oikeiden lukio-
kurssien valintaan, järjestelmällinen ohjaus jatko-opintoihin ja ammatillisen identiteetin hahmottaminen jo lukioaikana. Lukioaikaisten valintojen merkitystä olisi tärkeää ryhtyä pohtimaan jo peruskoulun loppuvaiheessa.

Ohjausjärjestelmää kehitettäessä opinto-ohjaajan ja opettajien yhteistyömahdollisuuksia opinto-ohjauksessa tulisi arviointiryhmän mielestä tarkastella nykyistä kokonaisvaltaisemmin.

- Lukion opinto-ohjausta on tehostettava, ja lukiossa opiskelevien tulee saada sellaista opinto-ohjausta, että heistä jokainen tietää lukioaikaisten valintojensa seuraukset jatko-opintoihin.
- Lukion päättötodistuksen yhteyteen tulee liittää opiskelijan itse laatima henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma.
- Opetushenkilökunnan edellytyksiä osallistua opintojen ohjaukseen tulee kehittää jo perusopintojen aikana.
- Opinto-ohjaajien täydennyskoulutuksessa tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota opinto-ohjauksessa tehtävän yhteistyön kehittämiseen sekä opettajien että työelämän kanssa.
- Lukioilla tulee olla mahdollisuus ja velvollisuus saada seurantatietoa opiskelijoidensa jatko-opintopoluista lukion opetuksen ja ohjauksen kehittämistä varten.

Arviointiryhmä toteaa, että lukion kehittäminen edellyttää myös työtapojen ja johtamisjärjestelmien uudistamista. Jatkokoulutuksen näkökulmasta tarvitaan entistä parempaa lukiopedagogiikkaa sekä koulutuksen laatuun liittyvien järjestelmien hyödyntämistä. Esitetyt uudistustarpeet ja kehittämissuosituksset edellyttävät paljon myös lukiota johtavilta rehtoreilta.

Lukiolaisten jatkokoulutuspoluista ei ole lukioissa käytettävissä järjestelmällistä, maksutonta seurantatietoa, jota voitaisiin hyödyntää muun muassa kavennettaessa mahdollisia lukiokohtaisia eroja jatkokoulutukseen hakeutumisessa. Nyt tehdyssä arvioinnissa esimerkiksi lukion suorittaneiden arviot opinto-ohjauksen laatueroista ovat lukiokohtaisesti merkittäviä. Osassa lukioita opinto-ohjaus on muita parempaa. Vastaavasti korkeakouluhaastatteluissa tuli esille, että yksittäisistä lukioista tulee vuodesta toiseen mm. erityisen hyviä matematiikan osaajia. Lukiokoulutuksen laadun näkökulmasta jatko-opintoihin hakeutumiseen sekä opetuksen ja opinto-ohjauksen laatuun liittyvä systemaattinen palautetieto ja sen hyödyntäminen voisi olla lukioiden kehittämisen yksi työkalu, jonka avulla voitaisiin edistää muun muassa lukiolaisten nopeampaa siirtymistä jatko-opintoihin. Työkalupakin osalta arviointiryhmä kysyy, tarvittaisiinko myös lukioissa laatuja järjestelmiä johtamisen ja kehittämisen tueksi?

7 Sammanfattning och utvecklingsrekommendationer

I uppdraget från Undervisnings- och kulturministeriet som låg till grund för denna utvärdering ställdes två huvudfrågor som gäller den beredskap för fortsatta studier och mogenhet att studera vid högskolor som gymnasiet ger:

- Vilka kunskaper och färdigheter ger gymnasiet med tanke på högskoleutbildning?
- Hur motsvarar de kunskaper och färdigheter som gymnasiet ger kraven i högskolestudier?

Som svar på uppdraget och frågorna som ställdes i det konstaterar den för handen varande utvärderingen att gymnasiet har lyckats med att genomföra sin allmänbildande uppgift. I fråga om högskolestudier anser såväl de som har avlagt gymnasieutbildning som personalen vid högskolorna att gymnasiet ger sina elever tillräckligt bred allmänbildning samt en positiv inställning till fortsatta studier. I högskolorna beskrivs de som har avlagt gymnasieutbildning som mer självsäkra än förr, bra på att arbeta i grupp och bra på att uppträda. Utvärderingen visar att de starka sidorna i gymnasisternas fortsatta utbildning särskilt är kunskaper i engelska samt en bred kunskapsbas.

I vilken grad de som har avlagt gymnasieutbildning söker sig till fortsatta studier antingen vid yrkeshögskola eller universitet har samband med framgången i studentexamen och den sociala bakgrunden. Den undervisning och studiehandledning som ges i gymnasiet jämnar inte ut alla skillnader som beror på social bakgrund och påverkar beredskapen för fortsatta studier. Även kön och modersmål har ett samband med

vilken högskoleform den studerande väljer och möjligheten att få studieplats i högskolan. Av de finskspråkiga deltagarna i enkäten i denna utvärdering söker 93 procent till finskspråkiga högskolor och av de svenskspråkiga enkätdeltagarna söker 71 procent till svenskspråkiga högskolor.

Personalen vid universiteten och yrkeshögskolorna var i intervjuerna som gjordes för utvärderingen relativt enig om de viktigaste kunskaperna och färdigheterna som krävs i högskolestudier. Personalen vid högskolorna och de som har avlagt gymnasiestudier upplever att beredskapen för fortsatta studier ökar även under mellanår. Inträdesprovet anses vara det bästa sättet att välja studerande till högskolan.

Även om gymnasiet är framgångsrikt i sin huvuduppgift gällande fortsatta studier visar utvärderingsmaterialet att det med tanke på högskoleutbildning trots allt även finns ett behov att förbättra en del kunskaper och färdigheter för beredskap till fortsatt utbildning som ges i gymnasiet. Utvärderingsgruppen har i gymnasieutbildningen identifierat fyra särskilda utvecklingsobjekt som presenteras nedan.

1) Splittringen i gymnasieutbildningen bör minskas

Inlärningsmålen som presenteras i gymnasiets läroplansgrunder är så många att det inte är möjligt att läsa in målenliga helheter tillräckligt ingående i det kursbundna gymnasiet och inte heller har de studerande möjlighet att stanna upp och granska den givna informationen kritiskt. Med tanke på beredskapen för fortsatta studier vore detta trots allt viktigt. I enkäterna och intervjuerna som gjordes för utvärderingen framfördes ofta större valfrihet så att det skulle finnas möjlighet att koncentrera sig på det väsentliga i studierna.

- Gymnasieutbildningens grunduppgift måste göras klarare och splittringen minskas. Helheter bestående av olika läroämnen ska ordnas mer systematiskt i undervisningen.
- Gymnasiet ska stödja studerandens förmåga till självständigt arbete, initiativkraft och ansvarstagande samt kritiskt tänkande.

2) Kunskaperna i de viktigaste allmänbildande läroämnena bör stärkas

Sett ur synvinkeln fortsatt utbildning och gymnasiets allmänbildande uppgift är de centrala läroämnena i gymnasiet enligt materialet som har samlats in för utvärderingen modersmål, matematik, engelska och det andra inhemska språket. Även den sociala kompetensen över läroämnesgränserna bör stärkas. Bortsett från engelska har de som avlagt gymnasieutbildning avsevärda brister i kunskaperna i de ovan nämnda ämnena.

- Modersmål: Studerandenas kunskaper i grammatik och skriftlig framställning bör förbättras. Mer stöd i gymnasiets undervisningsspråk bör ges till gymnasistuderande med annat modersmål än finska eller svenska.
- Matematik: De studerandes grundläggande räknekunskaper bör förbättras såväl i de korta som i de långa matematikkurserna.
- Det andra inhemska språket (svenska): Kunskaper i det andra inhemska språket bör få större uppmärksamhet om tjänstemannasvenska förblir ett krav för att avlägga högskolexamen.
- De studerandes samhällskänedom och uppfattning om orsakssammanhang i samhällsfrågor bör förbättras.

3) Gymnasisternas generiska och arbetslivsrelaterade färdigheter bör förbättras

Gymnasieutbildningen styrs i praktiken särskilt av studentexamen och provveckor. Vid kursvalen i början av gymnasiet kan det vara svårt för den studerande att i tillräcklig grad beakta kraven i fortsatta studier och beslut om fortsatta studier fattas eventuellt först i slutet av gymnasiet eller efter det. Med tanke på fortsatta studier och arbetslivsberedskap är det mycket viktigt att även förbättra de generiska färdigheterna så som sociala färdigheter, färdigheter i informationssökning samt färdigheter att planera karriären. Gymnasieutbildningen bör styra studerandena mot långsiktigare arbete och ansvar för sina egna studier. Gymnasiet ger inte heller alla studerande sådana datatekniska basfärdigheter som krävs senast i högskolestudierna.

- Gymnasiet bör stärka de studerandes initiativkraft och ansvarsfullhet, kritiskhet samt kunskaper i inläring och informationssökning.
- Datatekniska färdigheter: De studerande bör få kunskaper om de vanligaste kontorsprogrammen och informationssökningsmetoderna i samband med undervisningen i olika läroämnen. Om dessa färdigheter ska främjas krävs det att de tas i bruk i studentexamen.
- De studerandes arbetslivsfärdigheter bör stärkas. Gymnasierna bör få en eller flera perioder med orientering i arbetslivet och fortsatt utbildning.

4) Studiehandledningen i gymnasiet bör förnyas grundligt

Vid sidan av utvecklingsbehoven gällande läroplaner, läroämnen och undervisning utgör ett annat centralt resultat av utvärderingen förväntningarna på studiehandledningen i gymnasiet som för närvarande inte uppfylls. Olika gymnasier uppvisar stora skillnader i studiehandledningen och enligt utvärderingsgruppens uppfattning behövs det övergripande förändringar i styrsystemet.

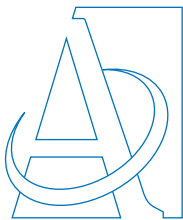
Utvärderingen visar att stötestenarna i studiehandledningen är handledning till rätt gymnasiekursval, systematisk handledning till fortsatta studier och att planera en yrkesidentitet redan under gymnasietiden. Det vore viktigt att börja fundera över betydelsen av valen i gymnasiet redan i slutskedet av grundskolan.

Utvärderingsgruppen anser att studiehandledarens och lärarnas samarbetsmöjligheter i studiehandledningen bör undersökas på ett mer helhetsbetonat sätt vid utvecklingen av styrsystemet.

- Studiehandledningen i gymnasiet måste effektiveras och de som studerar i gymnasiet bör få sådan studiehandledning att alla vet vilka följder valen under gymnasietiden har för fortsatta studier.
- Gymnasiets avgångsbetyg bör sättas i samband med den studerandes personliga plan för fortsatta studier.
- Undervisningspersonalens förutsättningar att delta i studiehandledningen bör förbättras redan under de grundläggande studierna.
- Fortbildningen för studiehandledare bör fästa större vikt vid att förbättra samarbetet inom studiehandledning såväl med lärarna som med arbetslivet.
- För att utveckla undervisningen och handledningen bör gymnasier ha möjlighet och skyldighet att få uppföljande information om deras studerandes vägar inom fortsatt utbildning.

Utvärderingsgruppen konstaterar att utvecklingen av gymnasiet även kräver förnyade arbetssätt och ledningssystem. Med tanke på fortsatt utbildning behövs bättre gymnasiepedagogik samt att system som gäller utbildningens kvalitet utnyttjas. De framställda förnyelsebehoven och utvecklingsrekommendationerna kräver också mycket av rektorerna som leder gymnasiet.

I gymnasier finns ingen tillgänglig systematisk och avgiftsfri uppföljande information om gymnasisternas väg inom fortsatta studier som kunde utnyttjas bland annat för att begränsa eventuella skillnader mellan olika gymnasier i fråga om hur de studerande söker sig till fortsatt utbildning. I denna utvärdering bedömde de som har avlagt gymnasieutbildning exempelvis kvalitetsskillnaderna i studiehandledningen avsevärt olika i olika gymnasier. I en del gymnasier är studiehandledningen bättre än i andra, medan det i högskoleintervjuerna kom fram att det från enskilda gymnasier år efter år kommer studerande med mycket goda kunskaper bl.a. i matematik. Med tanke på gymnasieutbildningens kvalitet kunde systematiska responsuppgifter om valet av fortsatta studier samt kvaliteten på undervisningen och studiehandledningen utnyttjas som ett verktyg att utveckla gymnasier och kunde bland annat främja en snabbare övergång till fortsatta studier för gymnasisterna. När det gäller verktygen frågar sig utvärderingsgruppen om det även i gymnasier behövs kvalitetssystem till stöd för ledningen och utvecklingen?

Lähteet

- Kaarninen, M. & Kaarninen, P. 2002. *Sivistyksen portti. Ylioppilastutkinnon historia.* Helsinki: Otava.
- Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005. Helsinki.
- Lukioasetus 810/1998. Helsinki.
- Lukiolaki 21.8.1998/629. Opetustoimen lainsäädäntö 2009. Helsinki.
- Lukion suunta 2009. Helsinki: Opetusministeriö ja Suomen Lukiolaisten Liitto. Saatavilla: <http://www.lukio.fi/site/assets/files/6119/lukion_suunta_2009.pdf> (luettu 1.12.2011).
- Mäensivu, K., Mäenpää, H., Määttä, M., Volanen, M.V., Gnubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Räisänen, A. 2007. *Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö opetuksen järjestämisessä. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 23.* Jyväskylä.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Nuorille tarkoitetun opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. *Suomalaiset korkeakouluopiskelijat kansainvälisessä vertailussa -EUROSTUDENT IV:n tuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysijä 2/2011.*
- Opetusministeriö. 2007. *Koulutus ja tutkimus vuosina 2007–2012. Kehittämissuunnitelma.* Helsinki.
- Opetusministeriö. 2010. *Ei paikoillanne, vaan valmiit, hep! Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11.* Helsinki 2010.
- Opetusministeri Henna Virkkusen haastattelu. 2010. *Peruskoulut ja lukiot uudistuvat. Keskisuomalaisen 13.8.2010.*
- Sivistysvaliokunta. 1998. *Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi. Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998.* Helsinki.
- Sivistysvaliokunta. 2004. *Hallituksen esitys laiksi lukiolain 18§:n muuttamisesta. Sivistysvaliokunnan mietintö 7/2004.* Helsinki.

- Sivistysvaliokunta. 2007. Sivistysvaliokunnan lausunto 3/2007 vp. Helsinki.
- Turunen, H., Herajärvi, S., Kupiainen, S., Pirkkalainen, L., Syyrakki, S., Virtanen, V., Öhman, T., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. 2011. Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden ja tuntijaon toimivuuden arviointi. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 55. Jyväskylä.
- Valtioneuvosto. 2002. Asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta 955/2002. Helsinki.
- Valtioneuvosto. 2003. Asetus ylioppilastutkintoasetuksen muuttamisesta 250/2003. Helsinki.
- Valtioneuvosto. 2005. Asetus ylioppilastutkinnosta 915/2005.
- Väljjarvi, J. 1997. Millä eväillä lukiosta yliopistoon? Lukiolaisten opiskeluvalmiudet korkeakoulujen opettajien arvioimina. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisuja A. Tutkimuksia 68.
- Väljjarvi, J., Huotari, N., Iivonen, P., Kulp, M., Lehtonen, T., Rönholm, H., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. 2009. Lukiopedagogiikka. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 40. Jyväskylä.

Liitte 1. Liitetaulukot ja -kuviot

Liitetaulukko 1. Lukion suorittamisaika äidinkielen suhteen, n = 10 087 (A2)

Vastaus		suomi	ruotsi	muu kieli	yhteensä
alle 3 vuodessa	n	190	9	5	204
	%	2	2	3	2
3 vuodessa	n	7732	500	103	8335
	%	82	91	67	83
yli 3 vuodessa	n	1457	41	47	1545
	%	16	8	30	15
Yhteensä	n	9379	550	155	10084
	%	100	100	100	100

Liitetaulukko 2. Ylioppilastutkinnon keskiarvot suhteessa opetus- sekä äidinkielen, n = 32 708

Opetuskieli	Äidinkieli	Keskiarvo	Keskihajonta
suomi	suomi	7,3	,01
	ruotsi	7,3	,10
	venäjä	7,3	,07
	muu	7,0	,05
ruotsi	suomi	7,6	,06
	ruotsi	7,4	,02
	venäjä	6,8	,71
	muu	7,0	,26

Liitetaulukko 3. Ylioppilastutkinnon eri aineiden keskiarvot suhteessa ylioppilaan äidinkielen, $n = 33\ 002$

Äidinkieli	Kemia	Historia	Ruotsi (B-kieli)	Matematiikka	Englanti	Kaikki aineet
suomi	7,3	7,4	7,1	7,3	7,4	7,3
ruotsi	6,9	7,4	8,0	7,3	8,0	7,4
venäjä	7,4	6,5	6,7	7,1	7,2	7,3
muu	6,7	6,8	6,8	6,9	7,1	7,0
Yhteensä	7,3	7,4	7,1	7,3	7,4	7,3
n	4348	7324	20697	11043	31841	33002

Liitetaulukko 4. Lukion suorittamisaika ja ylioppilastutkinnon keskiarvo, $n = 9\ 825$ (A2)

		Keskiarvo kaikista yo-aineista
alle 3 vuodessa	Keskiarvo	7,4
	n	194
3 vuodessa	Keskiarvo	7,6
	n	8244
yli 3 vuodessa	Keskiarvo	7,1
	n	1387
Yhteensä	Keskiarvo	7,5
	n	9825

Liitetaulukko 5. Lukion suorittamisaika maakuntien (2007) välillä, n = 9 758 (A2)

Ylioppilaan maakunta 2007	alle 3 vuodessa %	3 vuodessa %	yli 3 vuodessa %	Yhteensä %
Uusimaa	2	78	20	100
Varsinais-Suomi	3	87	10	100
Satakunta	1	87	12	100
Kanta-Häme	0	89	11	100
Pirkanmaa	3	81	16	100
Päijät-Häme	4	82	14	100
Kymenlaakso	2	87	11	100
Etelä-Karjala	1	87	12	100
Etelä-Savo	2	90	8	100
Pohjois-Savo	2	87	11	100
Pohjois-Karjala	2	91	8	100
Keski-Suomi	1	88	11	100
Etelä-Pohjanmaa	2	90	8	100
Pohjanmaa	2	92	6	100
Keski-Pohjanmaa	2	87	11	100
Pohjois-Pohjanmaa	1	84	15	100
Kainuu	0	84	17	100
Lappi	3	76	22	100
Itä-Uusimaa	1	84	15	100
Yhteensä	2	84	14	100

Liitetaulukko 6. Isän ja äidin koulutustaustat vastaajien äidinkielen mukaan, n = 10 087 (A3, A4)

	suomi %	ruotsi %	muu kieli %	Yhteensä %
Isän koulutus				
Kansakoulu, peruskoulu (perusasteen koulutus)	18	13	12	18
Ammattikoulu, lukio (keskiasteen koulutus)	36	29	21	35
Alempi korkeakoulututkinto (opistoaste, amk-tutkinto, kandidaatti)	23	26	20	23
Ylempi korkeakoulututkinto (maisteri, tohtori)	19	28	37	20
En osaa sanoa	5	5	10	5
Yhteensä	100	100	100	100
Äidin koulutus				
Kansakoulu, peruskoulu (perusasteen koulutus)	12	9	14	12
Ammattikoulu, lukio (keskiasteen koulutus)	37	27	18	36
Alempi korkeakoulututkinto (opistoaste, amk-tutkinto, kandidaatti)	30	35	30	31
Ylempi korkeakoulututkinto (maisteri, tohtori)	17	27	31	18
En osaa sanoa	3	3	8	3
Yhteensä	100	100	100	100

Liitetaulukko 7. Vastaajien tilanne vastaushetkellä (keväällä 2011) äidinkielen mukaan, *n* = 9 826 (A6)

		suomi	ruotsi	venäjä	muu kieli	Yhteensä
En ole tähän mennessä hakenut opiskelemaan korkeakouluun	n %	657 7	25 5	3 5	6 8	691 7
Olen hakenut korkeakouluun, mutta en ole saanut opiskelupaikkaa	n %	678 7	8 1	2 3	7 10	695 7
Olen saanut opiskelupaikan korkeakoulusta, mutta en ole aloittanut	n %	114 1	9 2	0 0	1 1	124 1
Opiskelen tällä hetkellä korkeakoulussa	n %	7031 77	444 83	51 85	56 77	7582 77
Olen valmistunut korkeakoulusta	n %	364 4	30 6	2 3	2 3	398 4
Opiskelin korkeakoulussa, mutta keskeytin opiskelun	n %	315 3	18 3	2 3	1 1	336 3
Yhteensä	n %	9159 100	534 100	60 100	73 100	9826 100

Liitetaulukko 8. Opiskelijoiden jakautuminen korkeakoulujen välillä äidinkielen mukaan, *n* = 8 481 (A8)

		Yliopistosta paikan saaneet	Ammattikorkeakoulusta paikan saaneet	Yhteensä
suomi	n	3953	3890	7843
	%	50	50	100
ruotsi	n	302	221	523
	%	58	42	100
venäjä	n	28	27	55
	%	51	49	100
muu kieli	n	27	33	60
	%	45	55	100
Yhteensä	n	4310	4171	8481
	%	51	49	100

Liitetaulukko 9. Vastaajien tilanne vastaushetkellä (kevällä 2011) maakunnittain, n = 9 758 (A6)

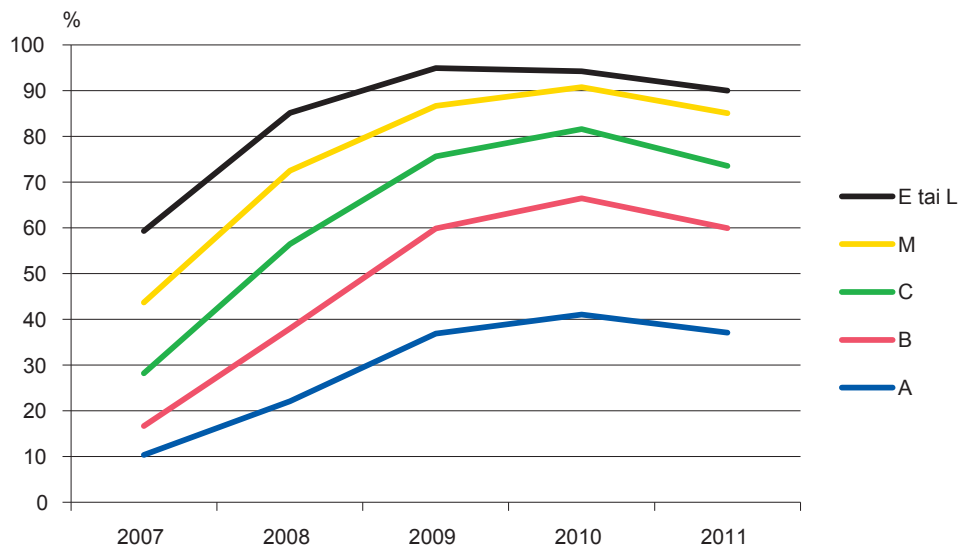
Ylioppilaan maakunta 2007	Ei hake- neet %	Ilman korkea- koulu- paikkaa jääneet %	Korkea- kouluun pääs- seet mutta ei aloitta- neet %	Korkea- koulus- sa opis- kelevat %	Korkea- kou- lusta valmis- tuneet %	Korkea- koulu- opinnot keskeyt- täneet %	Yhteensä %
Uusimaa	8	9	1	76	2	3	100
Varsinais- Suomi	8	7	1	78	3	3	100
Satakunta	4	4	1	82	5	4	100
Kanta-Häme	5	11	2	72	6	4	100
Pirkanmaa	9	7	1	77	4	3	100
Päijät-Häme	6	9	2	76	5	2	100
Kymenlaakso	6	7	1	74	7	5	100
Etelä-Karjala	6	5	0	82	5	3	100
Etelä-Savo	7	6	2	75	7	4	100
Pohjois-Savo	8	5	1	77	5	4	100
Pohjois- Karjala	6	6	2	77	5	4	100
Keski-Suomi	6	9	1	77	4	3	100
Etelä- Pohjanmaa	6	5	1	80	6	4	100
Pohjanmaa	4	3	2	83	7	2	100
Keski- Pohjanmaa	8	4	2	78	4	4	100
Pohjois- Pohjanmaa	7	7	2	77	3	5	100
Kainuu	5	5	0	80	6	5	100
Lappi	7	7	3	77	3	3	100
Itä-Uusimaa	12	6	1	74	5	2	100
Yhteensä	7	7	1	77	4	3	100

Liitetaulukko 10. Monessako haussa olet hakenut itsellesi tärkeintä/ensisijaista korkeakoulupaikkaa? n = 8 539 (A11)

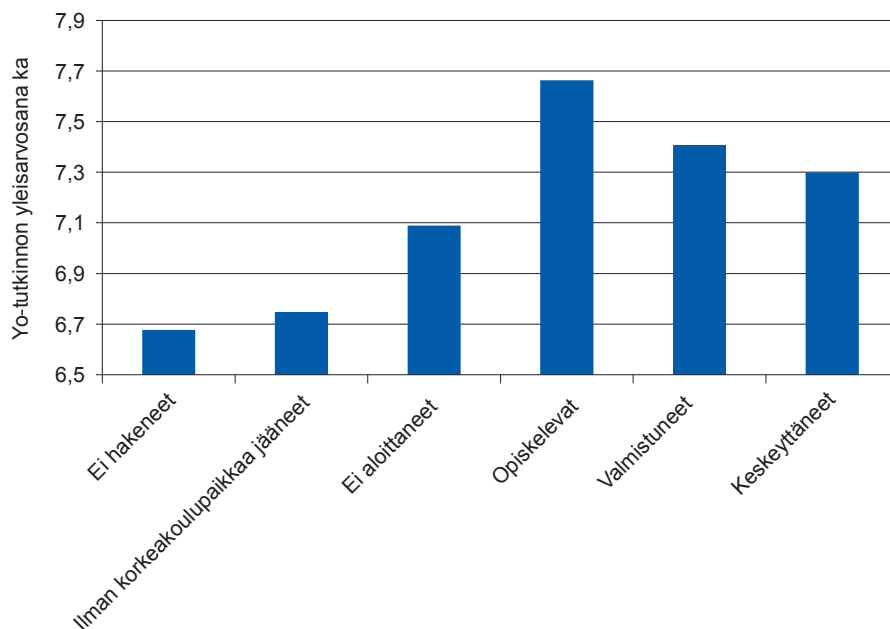
Hakukerrat		
1	n	5266
	%	62
2	n	2302
	%	27
3	n	763
	%	9
4	n	167
	%	2
5	n	23
	%	0,3
6	n	11
	%	0,1
7	n	3
	%	0
8 tai enemmän	n	4
	%	0
Yhteensä	n	8539
	%	100

Liitetaulukko 11. Monessako haussa olet yhteensä hakenut korkeakoulupaikkaa tai -paikkoja? n = 8 539 (A12)

Hakukerrat		
1	n	3882
	%	46
2	n	2654
	%	31
3	n	1310
	%	15
4	n	466
	%	6
5	n	131
	%	2
6	n	49
	%	0,6
7	n	18
	%	0,2
8 tai enemmän	n	29
	%	0,3
Yhteensä	n	8539
	%	100

Liitekuvio 1. Siirtymät yliopistoon ja ammattikorkeakouluun ylioppilastutkinnosta lasketun tuloksen mukaan (alle 6=A, alle 7=B, alle 8=C, alle 9=M, ja yli 9=E tai L).

Liitekuvio 2. Vastaajien ylioppilastutkinnon yleisarvosanan keskiarvo ja koulutuksellinen tilanne neljä vuotta ylioppilastutkinnon jälkeen (keväänä 2011). (Alle 6=A, alle 7=B, alle 8=C, alle 9=M, ja yli 9=E tai L) N = 10 087 (A6)

Liitetaulukko 12. Korkeakouluun hakeneiden suomen- ja ruotsinkielisten hakukohteet. Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet ja ilman korkeakoulupaikkaa jääneet. Hakija on saattanut hakea useampaan taulukossa esitettyyn vaihtoehtoon, $n = 9\ 288$ (A10)

		Yliopistosta paikan saaneet	Ammattikorkeakoulusta paikan saaneet	Ilman korkeakoulupaikkaa jääneet	Yhteensä
Hakenut suomenkielisiin korkeakouluihin	n %	3952 92	3967 94	698 93	8617 93
Hakenut ruotsinkielisiin korkeakouluihin	n %	366 9	235 6	12 2	613 7
Hakenut vieraili kielillä järjestettyihin korkeakouluopintoihin Suomessa	n %	341 8	319 8	34 5	694 8
Hakenut ulkomaiseen korkeakouluun	n %	215 5	81 2	21 3	317 3
Yhteensä	n	4298	4241	749	9288

Liitetaulukko 13. Korkeakouluun hakeneiden ruotsinkielisten hakukohteet. Hakija on saattanut hakea useampaan taulukossa esitettyyn vaihtoehtoon, $n = 566$ (A10)

		Yliopistosta paikan saaneet	Ammattikorkeakoulusta paikan saaneet	Ilman korkeakoulupaikkaa jääneet	Yhteensä
Hakenut suomenkielisiin korkeakouluihin	n %	98 30	58 25	7 78	163 29
Hakenut ruotsinkielisiin korkeakouluihin	n %	238 74	170 72	6 67	414 73
Hakenut vieraili kielillä järjestettyihin korkeakouluopintoihin Suomessa	n %	11 3	12 5	1 11	24 4
Hakenut ulkomaiseen korkeakouluun	n %	28 9	8 3	0 0	36 6
Yhteensä	n	322	235	9	566

Liitetaulukko 14. Mitä vuonna 2007 kirjoittaneet tekivät vuosina 2007–2011, n = 9 850 (A5)

	2007 %	2008 %	2009 %	2010 %	2011 %
Olin työssä tai työharjoittelussa	46	44	41	40	28
Opiskelin yliopistossa	19	31	39	41	40
Suoritin varusmies- tai siviilipalveluksen	14	24	3	1	1
Opiskelin ammattikorkeakoulussa	12	26	36	38	33
Osallistuin valmennuskurssille	7	5	3	2	0
Pidin välivuotta työstä ja opiskelusta	6	3	3	2	2
Opiskelin ammattikoulussa/ammattiopistossa	5	8	9	7	5
Opiskelin avoimessa yo:ssa/avoimessa amk:ssa	4	4	3	2	1
Olin työssä tai työharjoittelussa ulkomailla	3	3	2	2	1
Opiskelin kansanopistossa tai vastaavassa	3	3	2	1	0
Muu, mikä	2	2	2	2	2
Suoritin opintoihin liittyvän harjoittelun ulkomailla	0	1	3	5	2

Liitetaulukko 15. Monessako haussa olet yhteensä hakenut korkeakoulupaikkaa tai -paikkoja? n = 9 288 (A12)

	Yliopistosta paikan saaneet %	Ammattikor- keakoulusta paikan saaneet %	Ilman korkea- koulupaikkaa jääneet %	Yhteensä %
1	44	47	28	44
2	33	29	30	31
3	15	16	22	16
4	5	6	10	6
5	2	2	4	2
6	1	0,6	3	1
7	0,2	0,2	1	0
8 tai enemmän	0,3	0,4	1	0
Yhteensä	100	100	100	100

Liitetaulukko 16. Miten riittävinä pidät lukiosta saamiasi tietoja ja taitoja korkeakouluun hakemisen kannalta? Vastaajina korkeakoulun ulkopuolelle jääneet (Keskiarvot, 1 = täysin riittämätön, 5 = täysin riittävä) n = 531-1638 (B1a)

	Ei hakeneet	Ilman korkeakou-lupaikkaa jääneet	Pässeet mutta ei aloittaneet
äidinkieli	4,1	4,1	4,2
toinen kotimainen kieli (ruotsi)	3,2	3,2	3,6
englanti	3,9	3,9	4,2
muu kielitaito	2,9	3,1	3,3
lyhyt matematiikka	3,4	3,4	3,8
pitkä matematiikka	3,2	3,3	3,9
biologia	3,5	3,5	3,8
maantiede	3,5	3,6	3,8
fysiikka	3,1	3,0	3,5
kemia	3,0	3,0	3,4
uskonto/elämänkatsomustieto	3,6	3,7	3,8
filosofia	3,3	3,4	3,5
psykologia	3,6	3,7	3,8
historia	3,6	3,7	3,8
yhteiskuntaoppi	3,5	3,5	3,6
musiikki	3,2	3,3	3,6
kuvataide	3,4	3,5	3,7
liikunta	3,6	3,7	3,9
terveystieto	3,6	3,6	3,7

Liitetaulukko 17. Miten riittävinä pidät lukiosta saamiasi tietoja ja taitoja korkeakouluun hakemisen kannalta? Vastaajina korkeakoulun ulkopuolelle jääneet (Keskiarvot, 1 = täysin riittämätön, 5 = täysin riittävä) n = 1403–1618 (B2a)

	Ei hakeneet	Ilman korkeakou-lupaikkaa jääneet	Päässeet, mutta ei aloittaneet
Laaja-alainen yleissivistys	3,8	3,8	3,9
Jäsentynyt maailmankuva	3,5	3,5	3,5
Mahdollisuus kurssivalinnoilla tukea omia tavoitteita	3,5	3,4	3,6
Valmiudet toimia vieraalla kielellä kulttuureissa	3,4	3,4	3,5
Kannustus taiteeseen ja kulttuuriin	3,1	3,0	3,1
Tietotekniset taidot	3,1	3,0	3,0
Opiskelutaidot	3,4	3,2	3,2
Ajattelutaidot	3,5	3,4	3,5
Oma-aloitteisuus	3,7	3,6	3,5
Itsenäisen työskentelyn taidot	3,8	3,7	3,8
Ryhmätyöskentelytaidot	3,6	3,7	3,5
Etäopiskelutaidot	3,2	3,0	2,9
Keskustelu- ja neuvottelutaidot	3,3	3,2	3,2
Esiintymistäidot	3,1	3,0	3,0
Monipuoliset tekstin tuottamisen ja lukemisen taidot	3,5	3,5	3,6
Kyky ottaa muut huomioon	3,7	3,7	3,6
Eettisten ja moraalisten kysymysten käsittelyyn liittyvät taidot	3,5	3,5	3,5
Rohkeus toimia, esittää näkemykseni, ottaa kantaa	3,4	3,2	3,3
Rohkeus muuttaa käsityksiäni, myöntää virheeni	3,5	3,4	3,4
Myönteinen asenne jatko-opintoihin	3,4	3,6	3,6
Itsetunnon vahvistuminen	3,3	3,1	3,2

Liitetaulukko 18. *Kuinka tärkeä rooli korkeakouluun hakeutumisessa pitäisi mielestäsi olla seuraavilla tekijöillä?*

Tärkeysjärjestys 1–4 (1 = tärkein, 4 = vähiten tärkeä), n = 7 954 (A15)

Tärkeysjärjestys	Lukion päättötodistus %	Ylioppilastutkinto %	Yksittäiset aineet %	Pääsykoe %
1	16	11	14	59
2	28	34	26	11
3	26	38	29	7
4	29	17	31	23
Yhteensä	100	100	100	100

Liitetaulukko 19. *Kuinka tärkeä rooli korkeakouluun hakeutumisessa pitäisi mielestäsi olla seuraavilla tekijöillä? Vertailu korkeakoulujen välillä.*

Tärkeysjärjestys 1–4 (1 = tärkein, 4 = vähiten tärkeä) n = 7 954 (A15)

Tärkeysjärjestys	Lukion päättötodistus		Ylioppilastutkinto		Yksittäiset aineet		Pääsykoe	
	Yliopisto %	Amk %	Yliopisto %	Amk %	Yliopisto %	Amk %	Yliopisto %	Amk %
1	17	16	11	11	12	16	60	58
2	22	36	37	32	31	21	11	12
3	23	29	38	38	32	26	7	7
4	38	20	15	19	25	37	23	24
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100

Liitetaulukko 20. Vastaajien tilanne vastaushetkellä keväällä 2011, n = 10 087 (A6)

		Mies	Nainen	Yhteensä
En ole tähän mennessä hakenut opiskelemaan korkeakouluun	n	286	513	799
	%	7	8	8
Olen hakenut korkeakouluun, mutta en ole saanut opiskelupaikkaa	n	239	510	749
	%	6	8	7
Olen saanut opiskelupaikan korkeakoulusta, mutta en ole aloittanut opiskelua	n	47	84	131
	%	1	1	1
Opiskelen tällä hetkellä korkeakoulussa	n	3100	4562	7662
	%	81	73	76
Olen valmistunut korkeakoulusta	n	24	376	400
	%	1	6	4
Opiskelin korkeakoulussa, mutta keskeytin opiskelun	n	154	192	346
	%	4	3	3
Yhteensä	n	3850	6237	10087
	%	100	100	100

Liitetaulukko 21. Aiotko hakea vielä muuhun korkeakouluun tai vaihtaa koulutusohjelmaa? Vastaajina korkeakoulussa opiskelevat, n = 7 662 (A16)

Vastaus		Opiskelen yliopistossa	Opiskelen ammattikorkeakoulussa	Yhteensä
Kyllä	n	552	658	1210
	%	13	19	16
En	n	2327	1284	3611
	%	56	36	47
En osaa sanoa	n	1248	1593	2841
	%	30	45	37
Yhteensä	n	4127	3535	7662
	%	100	100	100

Liitetaulukko 22. Oletko hakenut muuhun koulutukseen?
Vastaajina korkeakouluun ei hakeneet, n = 799 (A6a)

		Olen hakenut ammatilliseen koulutukseen	Olen hakenut muuhun koulutukseen
Kyllä	n	422	112
	%	53	14
En	n	377	687
	%	47	86
Yhteensä	n	799	799
	%	100	100

Liitetaulukko 23. Aiotko hakea vielä korkeakouluun?
Vastaajina korkeakouluun ulkopuolelle jääneet, n = 1 548 (A16b)

		Ilman korkeakoulu-paikkaa jääneet	Ei hakeneet	Yhteensä
Kyllä	n	481	150	631
	%	64	19	41
En	n	46	220	266
	%	6	28	17
En osaa sanoa	n	222	429	651
	%	30	54	42
Yhteensä	n	749	799	1548
	%	100	100	100

Liitetaulukko 24. Miksi et ole lukion jälkeen hakenut mihinkään koulutukseen?
n = 344 (A7a)

	Mies %	Nainen %	Yhteensä %
Menin töihin	79	68	72
Opiskelumotivaation puute	28	21	24
Lukiosta ja/tai ylioppilastutkinnosta saamillani arvosanoilla on vaikea päästä jatkokoulutukseen	8	3	5
En tiedä mitä haluan opiskella	34	32	33
Elämäntilanteesta johtuvat syyt (perhesyyt, sairaus jne.)	10	18	15
Varusmies- tai siviilipalveluksen suorittaminen	28	2	12
En osaa sanoa	1	2	2
Muu syy, mikä	26	29	28
Yhteensä	100	100	100

Liitetaulukko 25. Korkeakouluun opiskelemaan päässeiden arviot lukion oppiaineiden antamien tietojen ja taitojen riittävydestä korkeakouluopintoihin (Asteikko 1 = täysin riittämätön, 5 = täysin riittävä) (B1)

Oppiaineet	n	Keskiarvo
äidinkieli	8098	4,4
pitkä matematiikka	4521	4,2
englanti	8218	4,1
uskonto/elämäntutkimustieto	5277	4,1
liikunta	5311	4,1
biologia	5845	4,0
maantiede	5500	4,0
historia	5755	4,0
musiikki	4807	4,0
kuvataide	4985	4,0
psykologia	4811	3,9
terveystieto	5289	3,9
lyhyt matematiikka	4211	3,8
fysiikka	6216	3,8
filosofia	5020	3,8
toinen kotimainen kieli (ruotsi)	7958	3,7
kemia	5937	3,7
yhteiskuntaoppi	5623	3,6
muu kielitaito	4441	3,5

Liitetaulukko 26. *Edellytetäänkö korkeakouluopinnoissa sellaista, jota lukiossa ei ole opetettu riittävästi? Vastaajina korkeakouluun päässeet lukuun ottamatta ei aloittaneita, n = 8 408 (C7)*

		Opiskelevat	Valmistuneet	Keskeyttäneet	Yhteensä
Kyllä	n	3159	128	130	3417
	%	41	32	38	41
Ei	n	2279	130	69	2478
	%	30	33	20	29
En osaa sanoa	n	2224	142	147	2513
	%	29	36	43	30
Yhteensä	n	7662	400	346	8408
	%	100	100	100	100

Liitetaulukko 27. *Pitäisikö lukio-opetusta muuttaa, jotta se valmistaisi paremmin opintoihin korkeakoulussa? Vastaajina korkeakoulusta paikan saaneet (B6)*

	n	%
Kyllä	3837	45
En osaa sanoa	2614	31
Ei	2088	24
Yhteensä	8539	100

Liitekuvio 3. Mitä lukiossa ei opetettu riittävästi? Avokysymys, $n = 3\ 306$ (C8)

Liitetaulukko 28. *Miten muuttaisit lukio-opetusta, jotta se valmistaisi paremmin opintoihin korkeakoulussa? n = 3 482 (Avovastaukset luokiteltuina) (B7)*

	n	%
Lisää opinto-ohjausta, työelämään tutustumista, työelämätaitoja	1617	46
Lisää valinnaisuutta, lisää valinnaisia kursseja, laajempi kurssitarjontin/oppiaineiden tarjonta	972	28
Opetukseen ja eri oppiaineisiin liittyviä parannusehdotuksia	696	20
Lisää opetusta tiedonhankintaan, informaatiolukutaitoon, kokonaisuuksien hallintaan, kriittisyyteen, analyyttisyyteen, akateemisen ja kriittisen ajatteluun ja kirjoittamisen harjoittelua	480	14
Itsenäiseen työskentelyyn ohjaamista, omaa vastuuta lisää, poissaolot pois, etäopiskelua lisää	475	14
Esiintymis- ja ryhmätöytäidot, vuorovaikutustaidot, ryhmätöitä lisää	372	11
Käytännönläheisempää opetusta, opitun soveltamista käytäntöön	219	6
Opiskelutaitoja lisää	193	6
Tietotekniikkaa ja tietokoneohjelmien käytön opettelemista	181	5
Laaja-alaisuutta, yleissivistystä lisää	174	5
Kasvaminen itsetuntemus, elämänhallinta, tukiovetusta, tukea opiskeluun	157	5
Vastaajia yhteensä	3482	100

Liitetaulukko 29. *Pitkän ja lyhyen englannin kirjoittajien arvio englannintaitonsa riittävydestä englannin kielellä opiskelemiseen (arvio asteikolla 1–5) englanninkokeen tulosten mukaan. n1 = 7616, n2 = 168 (C1)*

Englanti, pitkä oppimäärä	Keski-arvo	Englanti, lyhyt oppimäärä	Keski-arvo
I	2,1		
A	2,5	A	2,3
B	3,1	B	2,4
C	3,7	C	2,1
M	4,0	M	3,3
E	4,3	E	3,2
L	4,4	L	2,9
Yhteensä	3,8	Yhteensä	2,7

Liitetaulukko 30. Lukiosta saatujen tietojen ja taitojen sekä yleissivistyksen ja esiintymistaitojen riittävyys sukupuolittain ja korkeakoulumuodon mukaan (Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet) (B2)

	Opiskelu	Sukupuoli	Keski-arvo	Keskihajonta
Lukiosta saadut tiedot ja taidot	Ammattikorkeakoulu	mies	-,075	,033
		nainen	,159	,022
	Yliopisto	mies	-,178	,031
		nainen	,078	,023
Yleissivistys (+)/esiintyminen (-)	Ammattikorkeakoulu	mies	,075	,033
		nainen	,064	,022
	Yliopisto	mies	-,022	,031
		nainen	-,078	,023

Tunnusluvut on määritelty siten, että yleisen riittävyyden tunnusluvun keskiarvo on 0 ja hajonta 1. Mitä suurempi standardoitu arvo on, sitä vahvemmin vastaaja on pitänyt lukiosta saatuja tietoja ja taitoja riittävinä. Yleissivistyksen ja esiintymistaitojen osalta nollaa suuremmat tunnusluvut merkitsevät sitä, että vastaaja on pitänyt yleissivistystä tärkeänä ja nollaa pienemmät arviot sitä, että vastaaja on pitänyt esiintymistaitoja tärkeinä.

Liitetaulukko 31. Lukiosta saatujen tietojen ja taitojen sekä yleissivistyksen ja esiintymistaitojen riittävyys äidinkielen mukaan (Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet) (B2)

	Vastaajan äidinkieli	Keskiarvo	Keskihajonta
Lukiosta saadut tiedot ja taidot	suomi	,029	,014
	ruotsi	,234	,059
Yleissivistys(+)/esiintyminen(-)	suomi	,019	,013
	ruotsi	-,287	,058

Liitetaulukko 32. *Lukiosta saatujen tietojen ja taitojen sekä yleissivistyksen ja esiintymistaitojen riittävyys ylioppilastutkinnosta lasketun yleisarvosanan mukaan (Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet) (B2)*

	Ylioppilas-tutkinnon yleisarvosana	Keskiarvo	Keskihajonta
Lukiosta saadut tiedot ja taidot	B	-,032	,042
	C	-,045	,031
	CM	,029	,032
	M	,048	,027
	>M	,125	,024
Yleissivistys (+)/esiintyminen (-)	B	-,113	,041
	C	-,093	,030
	CM	-,007	,032
	M	,012	,026
	>M	,109	,024

Liitetaulukko 33. *“Ota kantaa väittämiin” (Keskiarvot 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä) n = 6933 (B3)*

Lukio-opetus	Opetuskieli	Keskiarvo
antoi valmiuksia suunnitella tulevaisuutta	suomi	3,5
	ruotsi	3,4
perehdytti työ- ja elinkeinoelämään	suomi	2,3
	ruotsi	2,5
perehdytti yrittäjyyteen	suomi	1,8
	ruotsi	2,3
antoi tukea, jos tarvitsin	suomi	3,4
	ruotsi	3,5

Liitetaulukko 34. "Ota kantaa väittämiin"

(Keskiarvot 1= täysin eri mieltä, 5= täysin samaa mieltä)

Vastaajina kaikki vastaajaryhmät: korkeakouluun päässeet, ei päässeet ja ei hakeneet

n = 8619-10020 (B3)

	Lukio-opetus antoi valmiuksia suunnitella tulevaisuutta	Lukio-opetus perehdytti työ- ja elinkeinoelämään	Lukio-opetus perehdytti yrittäjyyteen	Lukio-opetus antoi tukea, jos tarvitsin
Yliopistosta paikan saaneet	3,6	2,2	1,8	3,4
Ammattikorkeakoulusta paikan saaneet	3,4	2,3	1,9	3,4
Ilman korkeakoulupaikkaa jääneet	3,1	2,1	1,8	3,1
Ei hakeneet	3,1	2,3	2,0	3,2

Liitetaulukko 35. "Ota kantaa väittämiin."

(Keskiarvot 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

Vastaajina kaikki vastaajaryhmät: korkeakouluun päässeet, ei päässeet ja ei hakeneet

n = 8469-9660 (B4)

Lukion opinto-ohjaus	Sukupuoli	Korkeakoulu- paikan saaneet	Ilman korkeakou- lupaikkaa jääneet	Ei hakeneet
auttoi kehittämään oppimaan oppimisen taitoja	Mies	2,6	2,5	2,5
	Nainen	2,6	2,6	2,6
	Yhteensä	2,6	2,6	2,6
auttoi tekemään henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja seuraamaan sen toteutumista	Mies	3,2	2,9	2,9
	Nainen	3,2	3,1	3,1
	Yhteensä	3,2	3,1	3,1
auttoi tekemään koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja	Mies	2,9	2,4	2,4
	Nainen	2,9	2,7	2,7
	Yhteensä	2,9	2,6	2,6
edisti opiskelijoiden tasa-arvoa	Mies	3,2	3,0	3,0
	Nainen	3,0	3,0	3,0
	Yhteensä	3,1	3,0	3,0
edisti opiskelijoiden hyvinvointia	Mies	3,2	3,0	3,0
	Nainen	3,1	3,0	3,0
	Yhteensä	3,1	3,0	3,0
tuki ja ylläpiti opiskelijoiden yhteisöllisyyttä	Mies	2,8	2,7	2,7
	Nainen	2,7	2,8	2,8
	Yhteensä	2,8	2,8	2,8
ehkäisi syrjäytymistä	Mies	2,9	2,7	2,7
	Nainen	2,7	2,7	2,7
	Yhteensä	2,8	2,7	2,7

Liitetaulukko 36. "Ota kantaa väittämiin"

(Keskiarvot 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä) Vastaajina korkeakouluun päässeet, n = 7088 (B4)

Lukion opinto-ohjaus:	suomi	ruotsi	muu kieli	Yhteensä
auttoi kehittämään oppimaan oppimisen taitoja	2,6	2,7	2,9	2,6
auttoi tekemään henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja seuraamaan sen toteutumista	3,2	3,3	3,4	3,2
auttoi tekemään koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja	2,9	3,1	2,9	2,9
edisti opiskelijoiden tasa-arvoa	3,1	3,3	3,4	3,1
edisti opiskelijoiden hyvinvointia	3,1	3,4	3,3	3,1
tuki ja ylläpiti opiskelijoiden yhteisöllisyyttä	2,7	3,1	3,1	2,8
Lukion opinto-ohjaus: ehkäisi syrjäytymistä	2,8	3,1	3,0	2,8

Liitetaulukko 37. "Ota kantaa väittämiin"

(Keskiarvot 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä.) Vastaajina korkeakouluun päässeet
n = 7088 (B4)

Ylioppilaan maakunta 2007	Lukion opinto-ohjaus auttoi kehittämään oppimisen taitoja	Lukion opinto-ohjaus auttoi tekemään henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja seuraamaan sen toteutumista	Lukion opinto-ohjaus auttoi tekemään koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja	Lukion opinto-ohjaus edisti opiskelijoiden tasa-arvoa	Lukion opinto-ohjaus edisti opiskelijoiden hyvinvointia	Lukion opinto-ohjaus tuki ja ylläpiti opiskelijoiden yhteisöllisyyttä	Lukion opinto-ohjaus ehkäisi syrjäytymistä
Uusimaa	2,5	3,2	2,9	3,1	3,1	2,7	2,7
Varsinais-Suomi	2,6	3,2	2,9	3,0	3,0	2,7	2,7
Satakunta	2,5	3,1	2,9	3,0	3,1	2,7	2,7
Kanta-Häme	2,6	3,1	3,0	3,0	3,1	2,7	2,8
Pirkanmaa	2,7	3,2	2,9	3,1	3,2	2,8	2,9
Päijät-Häme	2,5	3,2	2,7	3,0	2,9	2,6	2,7
Kymenlaakso	2,6	3,0	2,8	3,1	3,0	2,8	2,7
Etelä-Karjala	2,6	3,1	2,8	3,1	3,0	2,7	2,8
Etelä-Savo	2,6	3,0	2,9	3,1	3,1	2,8	2,8
Pohjois-Savo	2,7	3,4	3,0	3,2	3,2	2,9	2,9
Pohjois-Karjala	2,7	3,1	3,0	3,1	3,2	2,8	2,8
Keski-Suomi	2,7	3,3	3,1	3,2	3,3	2,9	3,0
Etelä-Pohjanmaa	2,7	3,2	3,1	3,1	3,1	2,7	2,7
Pohjanmaa	2,6	3,2	3,1	3,2	3,3	2,9	3,0
Keski-Pohjanmaa	2,7	3,1	3,0	3,0	3,0	2,7	2,8
Pohjois-Pohjanmaa	2,7	3,3	3,0	3,2	3,2	2,8	2,9
Kainuu	2,5	3,2	2,9	3,1	3,1	2,6	2,6
Lappi	2,7	3,2	3,0	3,1	3,1	2,8	2,8
Itä-Uusimaa	3,0	3,3	3,1	3,4	3,3	3,1	3,0
Yhteensä	2,6	3,2	2,9	3,1	3,1	2,8	2,8

Liitetaulukko 38. *Saitko riittävästi tietoa lukio-opintoihisi liittyvien valintojen (pitkä/lyhyt matematiikka, ainereali, syventävät kurssit jne.) vaikutuksista jatko-opintoihin? (Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet) n = 8 539 (B5)*

Vastaus		Mies	Nainen	Yhteensä
Kyllä	n	1978	2322	4300
	%	60	45	50
En	n	906	2031	2937
	%	27	39	34
En osaa sanoa	n	441	861	1302
	%	13	17	15
Yhteensä	n	3325	5214	8539
	%	100	100	100

Liitetaulukko 39. *Saitko riittävästi tietoa lukio- lukio-opintoihisi liittyvien valintojen (pitkä/lyhyt matematiikka, ainereali, syventävät kurssit jne.) vaikutuksista jatko-opintoihin? (Vastaajina korkeakoulupaikan saaneet) n = 8 536 (B5)*

Vastaus		suomi	ruotsi	muu kieli	Yhteensä
Kyllä	n	4015	214	70	4299
	%	50,8	41,6	55,6	50,4
En	n	2687	206	42	2935
	%	34,0	40,1	33,3	34,4
En osaa sanoa	n	1194	94	14	1302
	%	15,1	18,3	11,1	15,3
Yhteensä	n	7896	514	126	8536
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 40. *"Ota kantaa väittämään: korkeakouluopinnot vastasivat odotuksiasi" (Keskiarvot 1= täysin eri mieltä, 5= täysin samaa mieltä.) Vastaajina korkeakoulusta paikan saaneet (C2 ja C2a)*

	n	Keskiarvo
Yliopistossa opiskelevat	4086	3,8
Ammattikorkeakoulussa opiskelevat	3501	3,4
Valmistuneet	399	3,5
Keskeyttäneet	327	2,5
Yhteensä	8313	3,3

Liitetaulukko 41. Mille seuraavista aloista pääaineesi tai koulutusohjelmasi yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa liittyi/liittyi? Opetuskielen mukaan, n = 8 382 (A9)

		suomi	ruotsi	Yhteensä
Humanistinen ja kasvatusala	n	1162	82	1244
	%	14,8	14,7	14,8
Kulttuuriala	n	482	31	513
	%	6,2	5,6	6,1
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	n	1592	143	1735
	%	20,3	25,7	20,7
Luonnontieteiden ala	n	631	32	663
	%	8,1	5,7	7,9
Tekniikan ja liikenteen ala	n	1761	98	1859
	%	22,5	17,6	22,2
Luonnonvara- ja ympäristöala	n	206	6	212
	%	2,6	1,1	2,5
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	n	1621	111	1732
	%	20,7	19,9	20,7
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	n	265	37	302
	%	3,4	6,6	3,6
Muu koulutus	n	105	17	122
	%	1,3	3,1	1,5
Yhteensä	n	7825	557	8382
	%	100,0	100,0	100,0

Liite 2. Kyselylomake

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Vastaa kysymyksiin omien kokemustesi pohjalta. Eteneminen kyselyssä vaatii kysymyksiin vastaamista.

Antamiasi vastauksia käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäisiä vastaajia tai annettuja tietoja tarkastella erikseen.

Vastaamalla osallistut kahden Apple **iPad** 16 Gb WiFi -laitteen arvontaan (arvo 499€/kpl). Lisätietoa laitteesta löydät klikkaamalla [tästä](#).

A1. Mistä lukiosta sait päättötodistuksen?

Alajärven lukio

...

Äänekosken lukio

Jokin muu lukio, jota listassa ei ole mainittu

A2. Monessako vuodessa suoritit lukion?

alle 3 vuodessa

3 vuodessa

yli 3 vuodessa

A3. Mikä on korkein äitisi suorittama koulutus?

kansakoulu, peruskoulu (perusasteen koulutus)

ammattikoulu, lukio (keskiasteen koulutus)

alempi korkeakoulututkinto (opistoaste, amk-tutkinto, kandidaatti)

ylempi korkeakoulututkinto (maisteri, tohtori)

en osaa sanoa

A4. Mikä on korkein isäsi suorittama koulutus?

kansakoulu, peruskoulu (perusasteen koulutus)

ammattikoulu, lukio (keskiasteen koulutus)

alempi korkeakoulututkinto (opistoaste, amk-tutkinto, kandidaatti)

ylempi korkeakoulututkinto (maisteri, tohtori)

en osaa sanoa

A5. Mitä olet tehnyt lukion jälkeisinä vuosina?

	Vuosi				
	2007	2008	2009	2010	2011
opiskelin ammattikoulussa tai ammattiopistossa (toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa)	[]	[]	[]	[]	[]
opiskelin ammattikorkeakoulussa	[]	[]	[]	[]	[]
opiskelin yliopistossa	[]	[]	[]	[]	[]
opiskelin avoimessa yliopistossa tai avoimessa ammattikorkeakoulussa	[]	[]	[]	[]	[]
opiskelin kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksissa tai kesäyliopistossa	[]	[]	[]	[]	[]
osallistuin valmennuskurssille	[]	[]	[]	[]	[]
suoritin varusmies- tai siviilipalveluksen	[]	[]	[]	[]	[]
olin työssä tai työharjoittelussa	[]	[]	[]	[]	[]
olin työssä tai työharjoittelussa ulkomailla	[]	[]	[]	[]	[]
opiskelin tai suoritin opintoihin liittyvän harjoittelun ulkomailla	[]	[]	[]	[]	[]
pidin välivuotta työstä ja opiskelusta (esim. perhesyyt, työttömyys, loma, sairaus)	[]	[]	[]	[]	[]
muu, mikä	[]	[]	[]	[]	[]

A6. Valitse mikä seuraavista kuvaa tilannettasi tällä hetkellä:

- En ole tähän mennessä hakenut opiskelemaan ammattikorkeakouluun tai yliopistoon.
- Olen hakenut opiskelemaan ammattikorkeakouluun tai yliopistoon, mutta en ole saanut opiskelupaikkaa.
- Olen saanut opiskelupaikan ammattikorkeakoulusta tai yliopistosta, mutta en ole aloittanut opiskelua.
- Opiskelen tällä hetkellä ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa.
- Opiskelin ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, mutta olen jo valmistunut.
- Opiskelin ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, mutta keskeytin opiskelun.

A7. Miksi keskeytit?

- vaihdoin koulutusala
- menin töihin
- koulutusohjelma ei vastannut odotuksiani
- opinnot olivat liian vaativia
- minulta puuttui opiskelumotivaatiota
- aloin suorittamaan varusmies- tai siviilipalvelusta
- elämäntilanteesta johtuvat syyt (perhesyyt, terveydelliset syyt tms.)
- Muu syy, mikä _____

A8. Onko/oliko opiskelupaikkasi ammattikorkeakoulussa vai yliopistossa?

(Jos sinulla on/oli useampi korkeakoulupaikka, valitse se, jonka koet itsellesi tärkeimmäksi/ensisijaiseksi opiskelupaikaksesi)

- Ammattikorkeakoulussa
- Yliopistossa

A9. Mille seuraavista aloista pääaineesi tai koulutusohjelmasi yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa liittyy/liittyy?

(Jos sinulla on/oli useampi korkeakoulupaikka, valitse se, jonka koet itsellesi tärkeimmäksi/ensisijaiseksi opiskelupaikaksesi)

- Humanistinen ja kasvatustieteet
- Vapaa-aika ja nuorisotyö
- Kielitieteet

(...)

- Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
 - Matkailuala
 - Majoitus- ja ravitsemisala
 - Kotitalous- ja kuluttajapalvelut
 - Puhdistuspalvelut
 - Muu matkailu-, ravitsemis- ja talousalan koulutus
- Muu koulutus
 - Sotilas- ja rajavartiolaitos
 - Palo- ja pelastusala
 - Poliisiala
 - Vankeinhoito
 - Muu koulutus

A10. Oletko hakenut lukion jälkeen...

	Kyllä	Ei
suomenkielisiin korkeakouluihin?	☐	☐
ruotsinkielisiin korkeakouluihin (mukaan lukien Ruotsi ja Ahvenanmaa)?	☐	☐
vierailla kielillä järjestettyihin korkeakouluopintoihin Suomessa?	☐	☐
ulkomaisiin korkeakouluihin (pois lukien ruotsinkieliset korkeakoulut Ruotsissa)?	☐	☐

A11. Monessako haussa olet hakenut itsellesi tärkeintä/ ensisijaista korkeakoulupaikkaa?

(laske yhteen kevään ja syksyn haut)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8 tai enemmän

A12. Monessako haussa olet yhteensä hakenut korkeakoulupaikkaa tai -paikkoja?

(laske yhteen kevään ja syksyn haut)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8 tai enemmän

A13. Muuttuivatko jatkokoulutusvalmiutesi (tietosi, taitosi ja motivaatiosi) hakukertojen välillä?

- paranivat
- heikentyivät
- pysyivät suunnilleen samoina
- en osaa sanoa

A14. Merkitse, millä seuraavista tavoista paransit mahdollisuuksiasi päästä korkeakouluun?

- korotin arvosanoja
- kertosin lukiossa opetettuja asioita
- paransin kielitaitoani
- paransin tekstin tuottamisen ja lukemisen taitojani
- paransin ilmaisutaitojani
- motivaatiosi kasvoi
- osallistuin valmennuskurssille
- opin opiskelutekniikkaa
- valmistauduin paremmin pääsykokeisiin
- hankin pääsykokeissa tarvittavaa osaamista muista oppilaitoksista tai opinnoista
- hankin pääsykokeissa tarvittavaa osaamista työelämästä
- hankin pääsykokeissa tarvittavaa osaamista muulla tavoin vapaa-aikana
- en osaa sanoa
- jokin muu, mikä _____

A15. Kuinka tärkeä rooli korkeakouluun hakeutumisessa pitäisi mielestäsi olla seuraavilla tekijöillä? Aseta tärkeysjärjestykseen 1-4 (1=tärkein, 4= vähiten tärkeä, valitse jokainen numero vain kerran).

- lukion päättötodistuksella
- ylioppilastutkintotodistuksella
- ylioppilastutkinnon yksittäisillä aineilla
- pääsykokeella

A16. Aiotko hakea vielä muuhun korkeakouluun tai vaihtaa koulutusohjelmaa?

- kyllä
- en
- en osaa sanoa

B. LUKION TUOTTAMAT TIEDOT JA TAIDOT

B1. Miten riittävinä pidät lukiosta saamiasi tietoja ja taitoja korkeakouluopintojesi kannalta?

	Täysin riittämätön	Täysin riittävä
äidinkieli		
toinen kotimainen kieli (ruotsi)		
englanti		
muu kielitaito		
lyhyt matematiikka		
pitkä matematiikka		
biologia		
maantiede		
fysiikka		
kemia		
uskonto/elämänkatsomustieto		
filosofia		
psykologia		
historia		
yhteiskuntaoppi		
musiikki		
kuvataide		
liikunta		
terveystieto		

B2. Miten riittävinä pidät lukiosta saamiasi valmiuksia korkeakouluopintojesi kannalta?

	Täysin riittämätön	Täysin riittävä
laaja-alainen yleissivistys		
jäsentyneen maailmankuvan muodostaminen		
mahdollisuus tukea kurssivalinnoilla omia tavoitteitani		
valmiudet toimia vieraalla kielellä erilaisissa kulttuureissa		

B3. Ota kantaa väittämiin:

Lukiossa annettu OPETUS...

	Täysin eri mieltä	Täysin samaa mieltä
antoi minulle valmiuksia suunnitella omaa tulevaisuuttani		
perehdytti työ- ja elinkeinoelämään		
perehdytti yrittäjyyteen		
antoi tukea, jos jäin jälkeen opinnoissani tai jos tarvitsin sitä muusta syystä		

B4.Ota kantaa väittämiin:

Lukiossa annettu OPINTO-OHJAUS...

	Täysin eri mieltä	Täysin samaa mieltä
auttoi minua kehittämään oppimaan oppimisen taitojani		
auttoi tekemään lukiossa oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmani sekä seuraamaan sen toteutumista		
auttoi tekemään koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja		
edisti opiskelijoiden tasa-arvoa		
edisti opiskelijoiden hyvinvointia		
tuki ja ylläpiti opiskelijoiden yhteisöllisyyttä		
ehkäisi syrjäytymistä		

B5. Saitko riittävästi tietoa lukio-opintoihisi liittyvien valintojen (pitkä/lyhyt matematiikka, ainereaaali, syventävät kurssit jne.) vaikutuksista jatko-opintoihin?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

B6. Pitäisikö lukio-opetusta mielestäsi muuttaa, jotta se valmistaisi paremmin opintoihin korkeakoulussa?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

B7. Miten muuttaisit lukio-opetusta, jotta se valmistaisi paremmin opintoihin korkeakoulussa?

C. KORKEAKOULUSSA OPISKELUUN LIITTYVÄT VALMIUDET

C1. Ota kantaa väittämiin:

	Täysin eri mieltä	Täysin samaa mieltä
Sain LUKIOSTA sellaisen toisen kotimaisen kielen (ruotsi) taidon, että voisin opiskella sillä korkeakoulussa		
Olen hankkinut MUUALTA KUIN LUKIOSTA sellaisen toisen kotimaisen kielen (ruotsi) taidon, että voisin opiskella sillä korkeakoulussa		
Sain lukiosta sellaiset englannin tai muun vieraan kielen taidot ja kulttuurilliset edellytykset, että pystyisin tai olen pystynyt opiskelemaan ulkomaisessa korkeakoulussa tai kyseisellä kielellä järjestetyssä koulutusohjelmassa		

C2. Ota kantaa väittämään:

	Täysin eri mieltä	Täysin samaa mieltä
Korkeakouluopinnot ovat vastanneet odotuksiani	<input type="text"/>	

C3. Miksi korkeakouluopinnot eivät vastanneet odotuksiasi?

C4. Ota kantaa väittämiin:

	Täysin eri mieltä	Täysin samaa mieltä
Sain lukiosta riittävästi valmiuksia korkeakoulussa opiskeluun	<input type="text"/>	
Lukiossa käytetyt opiskelumuodot auttoivat tottumaan korkeakouluopintoihin	<input type="text"/>	
Ylioppilaskirjoituksiin valmistautuminen opetti samoja tietoja, taitoja ja valmiuksia kuin mitä tarvitaan korkeakoulussa tenttiin valmistautumisessa	<input type="text"/>	
Opiskelu korkeakoulussa on vaatimuksiltaan samanlaista kuin lukio-opiskelu	<input type="text"/>	

C5. Mistä lukion oppiaineesta olet hyötynyt eniten korkeakouluopinnoissasi?

- Äidinkieli
- Toinen kotimainen kieli (ruotsi)
- Vieraat kielet
- Matematiikka
- Biologia
- Maantiede
- Fysiikka
- Kemia
- Uskonto
- Elämäkatsomustieto
- Filosofia
- Historia
- Yhteiskuntaoppi
- Psykologia
- Musiikki
- Kuvataide
- Liikunta
- Terveystieto
- En osaa sanoa

C6. Minkä lukion oppiaineen osalta olet joutunut eniten parantamaan/täydentämään tietojasi tai taitojasi korkeakoulussa?

- Äidinkieli
- Toinen kotimainen kieli (ruotsi)
- Vieraat kielet
- Matematiikka
- Biologia
- Maantiede
- Fysiikka
- Kemia
- Uskonto
- Elämäkatsomustieto
- Filosofia
- Historia
- Yhteiskuntaoppi
- Psykologia
- Musiikki
- Kuvataide
- Liikunta
- Terveystieto
- En osaa sanoa

C7. Edellytetäänkö korkeakouluopinnoissa joitain sellaista, jota lukiossa ei ole opetettu riittävästi?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

C8. Mitä lukiossa ei opetettu riittävästi?

C9. Muita kyselyn teemaan liittyviä kommentteja:

C10. Kyselyyn liittyviä kommentteja:

Liite 3. Korkeakoulujen keskustelutilaisuuksien kysymysrunko

I Korkeakoulujen tarpeet ja lukiosta tulevien osaaminen

1. Millaisia valmiuksia korkeakoulut edellyttävät (korkeakouluun tulevilta) opiskelijoiltaan?
2. Miten lukiokoulutus vastaa näihin tarpeisiin ja odotuksiin?
3. Kertovatko ylioppilastutkinto ja lukion päättötodistus riittävästi hakijan valmiuksista korkeakouluopintoihin?
4. Mitä valmiuksia lukiosta tulevilla nuorilla on?
 - (a) tiedolliset valmiudet
 - (b) geneeriset taidot (esim. oppimaan oppimisen taidot, tietotekniset valmiudet, vuorovaikutustaidot)
 - (c) työelämävalmiudet

II Lukiosta tulevien suoriutuminen korkeakouluopinnoissa

5. Millaisia *vahvuuksia* lukiosta tulleilla opiskelijoilla on alkuvaiheen opinnoissaan?
6. Millaisia *puutteita* lukiosta tulleilla opiskelijoilla on alkuvaiheen korkeakouluopinnoissaan?
 - Puututtko jotenkin mahdollisiin heikkouksiin, jos niin, miten?
7. Miten selkeät käsitykset opiskelijoilla on opiskelemaan tullessaan opiskeltavasta alasta?
8. Antaako lukiokoulutus riittävät valmiudet suunnitella itsenäisesti omia opintojaan (esim. HOPS:n laatiminen)?
9. Tulisiko lukion opinto-ohjausta kehittää korkeakoulun näkökulmasta?
 - Jos niin, miten; jos ei, miksi?

III Opiskelijoiden osaamisen huomioon ottaminen korkeakouluopintojen suunnittelussa

10. Onko korkeakoulussa opettavien aineiden tavoitteita jouduttu keventämään esimerkiksi siksi, ettei opintonsa aloittaneilla ole riittäviä pohjatietoja?
11. Mitkä ovat tärkeimmät/vähiten tärkeät lukion oppiaineet korkeakouluopintojen näkökulmasta?
12. Mitä lukioissa pitäisi parantaa, jotta opiskelijat voisivat suoriutua korkeakouluopinnoistaan paremmin?

KOULUTUKSEN ARVIOINTINEUVOSTON JULKAISUJA

- 1:2004 **Koulutuksen arvioinnin uusi suunta.** Arviointiohjelma 2004–2007. 55 s. 10 e. Myös verkkoversio.
- 2:2004 **Utbildningsutvärderingens nya inriktning.** Utvärderingsprogram för perioden 2004–2007. 57 s. 10 e. Myös verkkoversio.
- 3:2005 **New Directions in Educational Evaluation.** Evaluation Programme 2004–2007. 64 s. 10 e. Myös verkkoversio.
- 4:2005 Ståhle, B.: **Toisen asteen koulu Pohjoismaissa.** Toisen asteen koulujen pohjoismainen vertailu ”Pohjoismainen ISUSS-raportti”. 143 s. 20 e. Myös verkkoversio.
- 5:2005 Räsänen, A.: **EFQM-arviointimalli ammatillisen koulutuksen järjestäjien arvioinnin tukena.** 72 s. 20 e.
- 6:2005 Lyytinen, H.K. & Räsänen, A. (toim.): **Kehittämissuuntaa arvioinnista.** 246 s. 25 e.
- 7:2005 Rönholm, H. & Räsänen, A. (toim.): **Arviointi tukee kehittymistä – miten arvioinnin kehittymistä tuetaan?** Koulutuksen järjestäjien tukeminen arviointiin liittyvissä asioissa. 37 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 8:2005 Korkeakoski, E. (toim.): **Koulutuksen perusturva ja oppimisen tuki perusopetuksessa.** Osaraportti 1: Arviointiraportti. 61 s. 12 e. Myös verkkoversio.
- 9:2005 Korkeakoski, E.: **Koulutuksen perusturva ja oppimisen tuki perusopetuksessa.** Osaraportti 2: Tausta ja tulokset. 156 s. 21 e. Myös verkkoversio.
- 10:2005 Korkeakoski, E. (toim.): **Koulutuksen perusturva ja oppimisen tuki perusopetuksessa.** Osaraportti 3: Syventävät artikkelit. 131 s. 20 e. Myös verkkoversio.
- 11:2005 Mehtäläinen, J.: **Erytisopetuksen tarve lukiokoulutuksessa.** 100 s. 17 e. Myös verkkoversio.
- 12:2005 Knubb-Manninen, G. (red.): **Grundtryggheten och behovet av stöd i skolan.** 60 s. 12 e. Myös verkkoversio.
- 13:2005 Rönholm, H. & Räsänen, A. (red.): **Utvärdering stödjer utvecklingen – hur kan utvärderingens utveckling stödjas?** Stöd till utbildningsanordnarna i frågor som gäller utvärdering. 42 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 14:2006 Räsänen, A. & Rönholm, H.: **Itsearviointi koulu yhteisöä kehittäväksi.** EFQM-arviointimalli yleissivistävässä koulutuksessa. 79 s. 20 e.
- 15:2006 Raivola, R., Heikkinen, A., Kauppi, A., Nuotio, P., Oulasvirta, L., Rinne, R., Kamppi, P. & Silvennoinen, H.: **Aikuisten opiskelumahdollisuudet ja järjestäjäverkko toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.** 219 s. 24 e. Myös verkkoversio.
- 16:2006 Vaherva, T., Malinen, A., Moisio, A., Raivola, R., Salo, P., Kantasalmi, K., Kamppi, P. & Silvennoinen, H.: **Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky.** 207 s. 24 e. Myös verkkoversio.
- 17:2006 Knubb-Manninen, G. (red.): **Vuxenutbildningsfältet.** Utvärdering av fritt bildningsarbete och yrkesinriktad vuxenutbildning. 79 s. 16 e. Myös verkkoversio.
- 18:2006 Silvennoinen, H. (toim.): **Koulutuksen arviointi verkostoituu.** 86 s. 16 e. Myös verkkoversio.
- 19:2006 Räsänen, A. & Silvennoinen, H.: **Virtaa vertaisten verkosta.** Ammatillisten erikoisoppilaitosten laadunhallinta. 59 s. 12 e.
- 20:2006 Tynjälä, P., Räsänen, A., Määttä, V., Pesonen, K., Kauppi, A., Lempinen, P., Ede, R., Altonen, M. & Hietala, R.: **Työpaikalla tapahtuva oppiminen ammatillisessa peruskoulutuksessa.** Arviointiraportti. 254 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 21:2006 Räsänen, A. (toim.): **Työpaikalla tapahtuva oppiminen ammatillisessa peruskoulutuksessa.** Tiivistelmä. 39 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 22:2006 Räsänen, A. (red.): **Inlärnning på arbetsplatsen inom grundläggande yrkesutbildning.** Sammandrag. 37 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 23:2007 Mäensivu, K., Mäenpää, H., Määttä, M., Volanen, M.V., Knubb-Manninen, G. & Mehtäläinen, J. & Räsänen, A.: **Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö opetuksen järjestämisessä.** 156 s. 25 e. Myös verkkoversio.
- 24:2007 Räsänen, A. & Hietala, R. (toim.): **ESR-rahoitus ja työssäoppimisen järjestäminen.** Arviointiraportti. 109 s. 20 e. Myös verkkoversio.
- 25:2007 Vaherva, T., Malinen, A., Moisio, A., Raivola, R., Salo, P., Kuusipalo, P., Silvennoinen, H. & Vaahtera, K.: **Vapaan sivistystyön vaikuttavuus ja suuntaviivaopinnot.** 189 s. 23 e. Myös verkkoversio.

- 26:2007 Raivola, R., Heikkinen, A., Kauppi, A., Nuotio, P., Oulasvirta, L., Rinne, R., Knubb-Manninen, G., Silvennoinen, H. & Vaahtera, K.: **Aikuisten näyttötutkintojärjestelmän toimivuus**. 323 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 27:2007 Räisänen, A. & Hietala, R. (toim.): **Yhteisiin pöytiin**. Ammatillisen koulutuksen aluekehitysvaikutukset. Arviointiraportti. 319 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 28:2007 Räisänen, A. (toim.): **Yhteisiin pöytiin**. Ammatillisen koulutuksen aluekehitysvaikutukset. Tiivistelmä. 36 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 29:2007 Räisänen, A. (red.): **Till gemensamma bord**. Yrkesutbildningens regioneffekter. Sammandrag. 36 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 30:2008 Atjonen, P., Halinen, I., Hämäläinen, S., Korkeakoski, E., Knubb-Manninen, G., Kupari, P., Mehtäläinen, J., Risku A-M., Salonen, M. & Wikman, T.: **Tavoitteista vuorovaikutukseen**. Perusopetuksen pedagogiikan arviointi. 288 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 31:2008 Korkeakoski, E. & Silvennoinen, H. (toim.): **Avaimia koulutuksen arvioinnin kehittämiseen**. 229 s. 28 e.
- 32:2008 Korkeakoski, E. **Tavoitteista vuorovaikutukseen**. Perusopetuksen pedagogiikan arvioinnin tulosten tiivistelmä ja kehittämisehdotukset. 67 s. 19 e. Myös verkkoversio.
- 33:2008 Knubb-Manninen, G. (red.) **Från mål till interaktion**. Skolpedagogiken i Svenskfinland och övriga Finland. 62 s. 17 e. Myös verkkoversio.
- 34:2008 Räisänen, A. **Koulutuksen järjestäjän opas**. Koulutuksen järjestäjä ja kansallinen arviointi. 28 s. 18 e. Myös verkkoversio.
- 35:2009 Mahlamäki-Kultananen, S., Byholm, K., Kärppä, J., Orelma, A., Vaso, J., Kamppi, P., Knubb-Manninen, G. & Silvennoinen, H. **Työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän toimivuus ja vaikuttavuus**.
- 36:2009 Knubb-Manninen, G. **Den nationella utvärderingens metodik**. 47 s. 19 e. Myös verkkoversio.
- 37:2009 Räisänen, A. & Hietala, R. (toim.) **Sovittelen**. Sosiaaliset ja viestinnälliset valmiudet ammatillisessa peruskoulutuksessa. 303 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 38:2009 Räisänen, A. **Sovittelen**. Sosiaaliset ja viestinnälliset valmiudet ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tiivistelmä. 55 s. 19 e. Myös verkkoversio.
- 39:2009 **Räisänen, A. Sociala och kommunikativa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen**. Sammandrag. 60 s. 19 e. Myös verkkoversio.
- 40:2009 Välijärvi, J., Huotari, N., Iivonen, P., Kulp, M., Lehtonen, T., Rönholm, H. Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. **Lukiopedagogiikka**. 125 s. 24 e. Myös verkkoversio.
- 41:2009 Välijärvi, J., Huotari, N., Iivonen, P., Kulp, M., Lehtonen, T., Rönholm, H. Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. **Pedagogiken i gymnasiet**. 39 s. 17 e. Myös verkkoversio.
- 42:2009 Poikela, E., Granö, M., Keurulainen, H., Kuusipalo, P., Silvennoinen, P., Jokinen, J., Knubb-Manninen, G. & Silvennoinen, H. **Vapaan sivistystyön opetushenkilöstön kelpoisuus, osaaminen ja työolot**. 146 s. 25 e. Myös verkkoversio.
- 43:2009 Poikela, E., Granö, M., Keurulainen, H., Kuusipalo, P., Silvennoinen, P., Knubb-Manninen, G. & Silvennoinen, H. **Kompetens och arbetsförhållanden inom fria bildningen i Svenskfinland och övriga Finland**. 44 s. 18 e. Även nätversion.
- 44:2010 Anttila, P., Kukkonen, P., Lempinen, P., Nordman-Byskata, C., Pesonen, K., Tuomainen, S., Hietala, R. & Räisänen, A. **Työssäoppimisen arvioinnin seuranta**. 63 s. 20 e. Myös verkkoversio.
- 45:2010 Anttila, P., Kukkonen, P., Lempinen, P., Nordman-Byskata, C., Pesonen, K., Tuomainen, S., Hietala, R. & Räisänen, A. **Näyttöä on!** Ammattiosaamisen näyttöjen toteutuminen käytännössä. 180 s. 27 e. Myös verkkoversio.
- 46:2010 Anttila, P., Kukkonen, P., Lempinen, P., Nordman-Byskata, C., Pesonen, K., Tuomainen, S., Hietala, R. & Räisänen, A. **Näyttöä on!** Ammattiosaamisen näyttöjen toteutuminen käytännössä. Tiivistelmä. 37 s. 18 e. Myös verkkoversio.
- 47:2010 Anttila, P., Kukkonen, P., Lempinen, P., Nordman-Byskata, C., Pesonen, K., Tuomainen, S., Hietala, R. & Räisänen, A. **Dokumenterat om yrkesprov**. Gemomförande av yrkesprov i praktiken. Sammandrag. 37 s. 18 e. Även nätversion.
- 48:2010 Anttila, P., Kukkonen, P., Lempinen, P., Nordman-Byskata, C., Pesonen, K., Tuomainen, S., Hietala, R. & Räisänen, A. **We have evidence!** How vocational skills demonstrations have been implemented in practice. Summary. 40 s. 18 e. Available also on the Internet.
- 49:2010 Kotamäki, S., Niemi, M., Sirkiä, H., Virnes, E., Räisänen, A. & Hietala, R. **Hyvää vointia**. Opiskelijahuollon toteutuminen, sen käytännöt ja kehittäminen toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa. 217 s. 28 e. Myös verkkoversio.

- 50:2010 Korkeakoski, E. & Tynjälä, P. (toim.) **Hyötyä ja vaikuttavuutta arvioinnista**. 203 s. 29 e.
- 51:2010 Kotamäki, S., Niemi, M., Sirkiä, H., Virnes, E., Räisänen, A. & Hietala, R. **Hyvää vointia**. Opiskelijahuollon toteutuminen, sen käytännöt ja kehittäminen toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tiivistelmäraportti. 37 s. 18 e. Myös verkkoversio.
- 52:2010 Sulonen, K., Heilä-Ylikallio, R., Junntila, N., Kola-Torvinen, P., Laine, T., Ropo, E., Suortamo, M., Knubb-Manninen, G. & Korkeakoski, E. **Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuus**. 206 s. 28 e. Myös verkkoversio.
- 53:2010 Korkeakoski, E. & Siekkinen, T. (toim.) **Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuus**. Puheenvuoroja sekä arviointi- ja tutkimustuloksia. 75 s. 19 e. Myös verkkoversio.
- 54:2011 Kotamäki, S., Niemi, M., Sirkiä, H., Virnes, E., Räisänen, A. & Hietala, R. **Må bra**. Studerandevärd – praxis och utveckling inom grundläggande yrkesutbildning på andra stadiet. Rapportsammandrag. 42 s. 18 e. Även nätversion.
- 55:2011 Turunen, H., Herajärvi, S., Kupiainen, S., Pirkkalainen, L., Syyrakki, S., Virtanen, V., Öhman, T., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. **Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden ja tuntijaon toimivuuden arviointi**. 145 s. 25 e. Myös verkkoversio.
- 56:2011 Tynjälä, P., Kukkonen, P., Poikela, E., Rask, I., Salvi, H., Sirkiä, H., Knubb-Manninen, G., Hietala, R. & Reinikainen, P. **Ammatillinen koulutus kansallisten arviointien näkökulmasta**. Synteesi arvioinneista 2006–2010. 84 s. 32 e. Myös verkkoversio.
- 57:2012 Tiainen, H., Heikkinen, M., Kontunen, K., Lavaste, A.-E., Nysten, L., Seilo, M.L., Välitälo, C. & Korkeakoski, E. **Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus**. 118 s. 34 e. Myös verkkoversio.
- 58:2012 Markkanen, M., Lang, T., Lillas, A., Lovio, M., Manninen, J., Takatalo, E., Kamppi, P., Knubb-Manninen, G. & Pietiläinen, V. **Kansalaisopistojen oppilaitos- ja ylläpitäjärakenteen arviointi**. Osaraportti 1: Laatu- ja kehittämisavustukset ja ylläpitämisluvat. 61 s. Vain verkkoversio.
- 59:2012 Hautamäki, J., Säkkinen, T., Tenhunen, M.-L., Ursin, J., Vuorinen, J., Kamppi, P. & Knubb-Manninen, G. **Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta**. 154 s. 37 e. Myös verkkoversio.

Tilaukset ja tiedustelut:

Koulutuksen arviointisihteeristö
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto
puh. (014) 260 3220
faksi (014) 260 3241
kti-asiakaspalvelu@jyu.fi
www.edev.fi

Osa julkaisuista on saatavissa myös verkosta: www.edev.fi/portal/julkaisu

Koulutuksen
arviointineuvosto

Lukion tehtävänä on tuottaa erilaisia tiedollisia ja taidollisia valmiuksia mm. korkeakouluopintoja varten. Tässä raportissa näitä jatkokoulutusvalmiuksia on arvioitu poikkeuksellisen kattavan aineiston avulla. Arviointi ja sen pohjalta tehdyt kehittämissuositukset perustuvat yhdeksän korkeakoulun henkilöstön haastatteluihin sekä kyselyyn, johon vastasi 10 087 lukion suorittanutta nuorta.

Arvioinnin mukaan lukio onnistuu yleissivistävän tehtävänsä toteuttamisessa. Jatkokoulutuksen näkökulmasta lukiokoulutuksessa on kuitenkin useita kipupisteitä, joita tässä raportissa nostetaan esille mm. eri oppiaineiden, opinto-ohjauksen sekä ns. geneeristen ja työelämään liittyvien valmiuksien osalta. Arvioinnin kehittämissuosituksissa kiinnitetään huomiota myös lukion rakenteellisiin tekijöihin jatko-opintovalmiuksien kehittämiseksi.